

לע"נ
הרה"ח ר' נחום יואל זצ"ל
בהרה"ח ר' חיים יעקב זצ"ל
ומרת הדסה ע"ה
בהרה"ח אפרים זצ"ל

בסיעתא דשמיא

שיעורים בפרשת השבוע

שנאמרו בבית המדרש "בית יהושע"
רחוב מנחת יצחק 2
עיה"ק ירושלים תובב"א

ע"י הרה"ג

ר' מנשה ישראל רייזמאן שליט"א

פרשת ואתחנן

תשפ"ו

ניתן לשמוע בקו ישיר: 03-6171105
www.kolhalashon.com

- גליון מס' 784 -

האזנה מהירה לשיעורים

מתקשרים לקול הלשון במספרים הרגילים והישירים,
מקיימים מיד כוכבית סולמית ***#
ואחריו את מספר השיעור ולסיום סולמית #.
מס' השיעור מופיע ליד תאריך השיעור.

פרשת ואתחנן

תוכן עניינים פרשת ואתחנן

יום ב' פרשת עקב תשפ"ו

(מס' שיעור 42718484).....ד'

לא תחסר כל בזה - איך יוצאים לנפוש בחו"ל?

יוצאים לנפוש בחו"ל בשבוע שקורין בתורה משבח א"י | לא העלה לתורה בפרשת חדש את המקל בזה בחו"ל | לא יקראו בפרשת שמיטה למי שלא דקדק בפרוזבול | אין ראוי לעלות בארץ לפרשת עקב את הבאים מא"י | הזכרת א"י ועריה מיילדת קדושה בלב כשמות הצדיקים | הרב של נוח אחיעזר הקטנה במקום הדין דסאטמר | אין מחשבה טובה כמעשה אלא בחזקת כשרות דא"י | גלוי לפניך רצון ליבנו לעשות רצונך בליבא דארעא בא"י | ברהמ"ז אינה תלויה בארץ ולמה כרכה עם ארץ ישראל? | לא נבראה תכונת האכילה אלא בשביל קדושת פירות א"י | לא חיבר ריו"ח תלמוד ירושלמי אלא בריבוי פירות גינוסר | אוכלין פירות בחו"ל כדי לשמור כשירות הוושט לפירות הארץ | לא תחסר כל בה ולא תצטרך לסחור עם מדינות האומות | לא תחסר בה מה שרק בעל כרחך אתה חי ועל ידי החיסרון | לא תחסר בה ע"י מידת ההסתפקות של כה שהיתה לאבות | אין שפע א"י מנכה מהזכויות ולא במסכנות תאכל בה לחם | לא תחסר בה מהתרי"ג מצוות דבחו"ל הפקיעו ואינן אלא ציונים | יותר מעלה בישיבת א"י כשיוצא לפי שעה וחוזר אליה כמו א"א | תענוג תמידי אינו תענוג ויוצאים מא"י כדי להגדיל התשוקה | הנוגד בחו"ל יכול להשבע שנוגד בא"י במה שמצפה לראותה

ערש"ק פרשת דברים שבת חזון תשפ"ו

(מס' שיעור 42708511).....י"א

ואלו שבת לא קאמר - חזון של בית שלישי

ואילו שבת לא קאמר במאמר רשב"י לבנו - ד' דקדוקים | הרי הקדים שבת וחודש קרוא מקרא לא אוכל און ועצרה? | מועדכם שנה נפשי ואל תחללו שבת לקידוש החודש | לא הצריכו הזוהר והר"ם עני בסעודת שבת כמו ביו"ט | אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש לבד בלא עני | אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו - יעשה לכם | לא פטר הזוהר מחיוב אורח בשבת אלא מהעונש | אין אליהו בא באינטרקום שאינו פתוח לעניים | שבת מעין עוה"ב שאינו אלא למי שטרח בע"ש | שבת היא מליתן צדקה שאין חסר ועניות בשבת | לא אמר נשאתי נשא עון בשבת שאין בו חסר חטאת | נר שבת משום שלום בית של נשמתא אחרא בגוף | כל שבת חזון הוה עת רצון כשעת רעוא דרעיון | בתשוקת תשעת הימים זוכה בשבת לחזון יחזקאל | נתפרדה החברותא והשאינו יום אחד לשמירת הקשר | אין שלום איש וביתו אלא בעבודת המידות של שני דינים | השאיר הקב"ה בסכסוך איתנו את יום השבת מחוץ לטענות | ואילו שבת לא קאמר שאין בו עניות דידן כלפי שמיא | קבע הקב"ה את האסיפה ביום החורבן שהיה בשבת | לחיות בראיית של בית שני עם חזון של בית שלישי | החושד בכשרים להוכיח על התאוה בלי לחשב האנחה | הצריך משה לברכן יוסף ככם ליתרון מעלתם מהמוסר

יום א' פרשת ואתחנן ה' מנ"א תשפ"ו

(מס' שיעור 42709587).....ח

אור הקבלה בחשך הגלות - נשמת האריז"ל היה בצלאל << נשבע שלא ירבה בתפלה - איך הותר למשה להתפלל? {א'}

יארציט רבינו האריז"ל זי"ע | העם 'ההולכים' בחושך 'ראו' אור גדול | אור הקבלה של האריז"ל בחושך הגלות | כי א' שב בחושך הגלות השם או"ר ל"י - ב' דיוקים | איכות שם משפחת לוריא משאר משפחות | נשמת מרן האריז"ל היה בצלאל | טוב שם האריז"ל משנת שמ"ן שפרסמו הכתוב | פרשיות תפילין שאעשה לאיזה בתיים אכניסם | יודע היה האריז"ל לצרף אותיות שנבראו שמים וארץ | למה היפך משה סדר המשכן וכליו ומה השיבו בצלאל? | ב'ליבי צ'פנתי א'מרתך ל'מען ל'א מבצלאל ל'אריז"ל | הרב היה מגלה טפח וכיסא אלפיים אמה | בצלאל בן אורי בן חו"ר רומז לרבי חיים ויטאל | ראה קראתי בשם ב'ראשית ב'רא אלוקים | סדר מסירת תורת האריז"ל למהר"ח'ו | נשבע בקפיצה שלא ירבה בתפילה ואיך התפלל משה? | בעת ההיא דימיתי שמא הותר הנדר וממך למדתי - ב' הערות | לא אסר אלא שלא ירבה ותקט"ו תפילות אינו ריבוי | כל זמן שמשה חי היו ישראל בסכנת מות ולמה התפלל?

יום ב' פרשת ואתחנן תשפ"ו

(מס' שיעור 42711141).....כ"ד

נשבע שלא ירבה בתפלה - מגלה עמוקות בתפילת משה {ב'}

נשבע בקפיצה שלא ירבה בתפילה ואיך התפלל - ב' נקודות | שבועה שלא ירבו בתפילה 'יותר מדאי' לדחוק את הקץ | א"י להשביעו שלא מדעתו ואסר עליו את ארץ ישראל בנדר | היה קל בעיני משה לבטלו בתפילה 'מיד' קפץ הקב"ה ונשבע | לעולם יקדים אדם תפילה להשתדלות ועסקנות | הוטב בעיניו שילוח המרגלים וגזר שלא יכנס לארץ | לא תיקנו בק"ה של מי מריבה ותיקף את הגזרה בשבועה | המתין שתעבור שעת הכעס ובשביל שהמתין פעל מחצה | תפסו על שהיה בטוח שיפעל בתפילתו לאחר הזעם | לא התפלל מיד להראות שמקבל גזרת שמים באהבה | נשבע שלא יביא בתור מנהיג והתפלל להכנס בתורת יחיד | וישבע לבלתי עברי את הירדן אפילו באופן פרטי | נמצא דקדוק הלשון 'בעת ההיא' מתפרש בד' פנים | התפלל משה ע"ז גופא לבטל סתימת תפילתו שיוכל להתפלל | לא התפלל אלא להעביר פני שור במרכבה לפני כרוב כיחזקאל | התפלל שיוכל לקבל כוס של ברכה בסעודת לויתן בזכותא דא"י | קפץ בשבועה שאף אם יתפלל משה תעמוד השבועה לנגדו

פרשת ואתחנן

יום ג' פרשת ואתחנן ז' מנ"א תשפ"ו
(מס' שיעור 42712746).....ל"ה

מִצְוַת הַבָּאָה בַּמַּחְלָקָה - הַכְנָה דְרָבָה לַתְשַׁעָה בַּבּ מֵהָעֲרוּגַת הַבוֹשֶׁם ז"ע

יֵאֲרִצִּיט הָעֲרוּגַת הַבוֹשֶׁם מִחוּסַט ז"ע | **טִלְגָרַם לְבַעֲלָזָא** שִׁיחֲזֹר בַּתְשׁוּבָה | **כָּלִי מֵלֵא בּוֹשָׁה וְכָלִימָה** מִחֲזִיק חֲכַמַת הַתּוֹרָה | **תַּעֲנִית לְזִיכְרוֹן מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵינוּ** שֶׁהָיוּ כִּמְעַשִּׂינוּ עֵתָה | **עֲדִיין עוֹן זֶה שֶׁל שְׁנֵי שְׁנֵי אֲצִלֵּינוּ** | **כָּל שׁוֹנֵא מִצְדִּיק שְׁנֵי שְׁנֵי** בְּסִיבָה וְאִינוּ שׁוֹנֵא בַּחֲנִינִים? | **אַחֲרוֹנִים לֹא נִתְּגַלָּה עוֹנוֹם** שְׁאוּמְרִים שֶׁאִי"ז בַּחֲנִינִים | **הוּא זִרְיָיִם מֵאֹד** לִהְיוֹת אוֹהֲבֵי שְׁלוֹם וְרוֹדְפֵי שְׁלוֹם | **מִתְּלַבֵּשׁ לַעֲשׂוֹת הַמַּחְלֻקָּה מִצְוָה** וּלְבַטְלוֹ מִתּוֹרָה | **הַמַּתְּבוֹנֵן בַּתִּיבַת מַחְלֻקָּה** יֵרָאֶה אֶת תְּהִלּוֹתֶיהָ | **בַּכּוֹנֵן זֶה אָמַר** אֶל תִּאֲמִינוּ בְּרַע וְאֶל תִּבְטְחוּ בְּאֵלּוֹף | **מֵאִי לְמִימְרָא** שֶׁאִין שְׁלוֹם יוֹצֵא מִתּוֹךְ הַמְּרִיבָה? | **תִּלְמִידֵי אֶהְרֹן בְּמַתִּיבָתָא דְרַחֲמִיתָא** בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעֲלָה | **בְּנוּ אַתֶּם אֶת אֲדֹנֵי הַיִּסּוֹד** שֶׁל שְׁלוֹם וְאִנִּי אֲבִנָּה אֶת הַמִּקְדָּשׁ | **מַעֲשֵׂה קִמְצָא וְכֵר קִמְצָא** בְּשֵׁם שְׁמִירַת הַמִּנְהַג בְּכָל שָׁנָה | **שׁוּוֹה אֲצִל הַקֶּב"ה** שֶׁלֹּא לִבְנוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כְּמוֹ לְהַחֲרִיבוֹ | **לִפִּי שְׁנֵי תַעֲצִלוּ יִשְׂרָאֵל מִלַּעֲשׂוֹת מַחְלֻקָּה** כְּדֵין זָכוּ לִקְבַּה"ת | **מִצְוֹת ק"ש דְּבֵית שְׁמַאי** בָּאָה בַּעֲבִירַת מַחְלֻקָּה וּל"י מֵה"ת | **יֹתֵר חֲסִידוֹת לְהַחֲזִיק בְּקוֹלָא** וּלְהַחֲמִיר שֶׁלֹּא לִגְרוֹם מַחְלֻקָּה | **תְּשׁוּבוֹת הַקִּדְמוֹנִים** בַּעֲרַךְ הַחוּמְרָא בְּמִקּוֹם אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל | **כִּשְׁאִין הָאִיסוּר מְבוֹרֵר** לֹא יִשְׁנֶה מִפְּנֵי הַמַּחְלֻקָּה וְעִגְמַת נֶפֶשׁ | **אִם עוֹשֶׂה חוּמְרָא בְּפִירְסוּם** נִמְצָא בָּא לִידֵי מַחְלֻקָּה וְאִיבָה | **רְאוּי לְכָל יִשְׂרָאֵל לִהְיוֹת כְּאִישׁ אֶחָד** בַּעֲנִין אֲכִילָה וְלֹא לְהִיבְדֵּל | **עֵרֶךְ דּוֹרוֹ שֶׁל רִיבְר"א** שֶׁהִתְכַּסּוּ שֶׁשָּׁה בְּטִלְיַת אַחַת שֶׁל תּוֹרָה | **תְּפִילַת הַחִיד"א עַל אַחֲדוֹת יִשְׂרָאֵל** בְּזִכְרִית מַעֲמַד הָרַם סִינִי | מִנְהַג הַמַּהֲרַש"ל **לֹמַר פְּסוּקֵי אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל** לֵאחֹר בְּרַכָּה"ת | **הַקֶּב"ה אוֹהֵב אוֹתוֹ** וְעַל כִּרְחֹךְ שֶׁאֵתָה תּוֹעָה בַּמַּחְלֻקָּה אֵיתָנוּ | **הַתְּרַשֵּׁל שְׁאוּל בַּמַּלְחָמָה עִמָּלֶךְ** לִפִּי שַׁחַס עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל | **דְּבָרֵי קֹהֶלֶת** - בֶּן דּוֹד מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַיִם

יום ד' פרשת ואתחנן ערב תשעה באב תשפ"ו
(מס' שיעור 42714424).....ל"ח

וְלֹא הִסְפִּיקוּ לֹמַר יִצְמִיתֶם - שִׁירַת הַלּוֹיִם בַּחֲזֹרְכֵן הַבֵּית

שְׁנַת חֲנִינִים בֵּין הִירָאִים עַל דַּעַת תּוֹרָה | **יֵצֵר הָרַע שֶׁל זֶה הַדְּבָר** אֲשֶׁר צִוִּיהַ הַשֵּׁם | **וְהַכְּהָנִים וְהַלּוֹיִם עַל מַשְׁמַרְתָּם** נִשְׁחַטִּים | **הֲלֹא בָטַל הַתְּמִיד** וְקִלְקְלוּ הַהִיכָל לִפְנֵי ת"ב? | **לֹא הִסְפִּיקוּ לֹמַר יִצְמִיתֶם** ה"א וְיִכְלּוּ לְהַחֲרִיבוֹ | **פֶּשֶׁט תּוֹכֵן הַמְּזֻמּוֹר** עַל נִקְמַת הַשֵּׁם בְּגוֹיִם | **אִז אֲגַמּוֹר בְּשִׁיר מְזֻמּוֹר** לְהַשְׁלִים יוֹם הַחֲזֹרְכֵן | **תְּגוּבַת הַנֶּאֱצִים** לְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּאוֹשׁוּוֹיָן | **אִינוּ שִׁירָה דִּיּוֹמִיָּה** וְנִפְּלָה קִינָה בְּפִיהֶם שֶׁלֹּא עַל הַקֶּרֶבֶן | **הַשְּׁלִימוּ אֶת נִסְכֵי הַתְּמִיד** שֶׁל יוֹם רַבִּיעִי וְאָמְרוּ אֶת שִׁירוֹ | **מִפְּלַת הָרַשָּׁעִים דְּבַר טוֹב** וְלִמָּה מוֹסִיפִין 'לְכוּ נִרְנְנָה'? | **הָאֲמָרִי פִּינַחֵס וְהַגְרִי"ח זֹנְנֶפֶלְד** הָיוּ מִסִּימָיִם יִצְמִיתֶם | **מִזְכִּיר שׁוֹפֵר שֶׁל פּוֹרְעֲנוֹת הַגּוֹיִם** בְּשׁוֹפְרוֹת שֶׁל ר"ה | **סִיִּים אַחֵר תְּאוֹת רַשָּׁעִים תֹּאבֵד** 'וְאִנְחֵנוּ נִבְרַךְ י"ה' | **טַעֲמָא מְשׁוּם דְּהוּא מְקַמֵּי שְׁבַתָא** אִינוּ אֵלָּא צָחוֹת | **דְּבַר שְׁאִינוּ טוֹב שֶׁלֹּא הִסְפִּיקוּ הַלּוֹיִם לֵאמֹר** בַּחֲזֹרְכֵן | **לְכוּ נִרְנְנָה בְּמָה שֶׁשֶּׁפֶךְ חֲמָתוֹ** עַל הָעֲצִים וְהָאֲבָנִים | **נִתְּפַרֵשׁ עַל נִקְמַת ה' בִּישְׂרָאֵל** וְלֹא הִנִּיחָם לֹמַר יִצְמִיתֶם | **וְיִשֵּׁב עֲלֵיהֶם אֶת אוֹנֵם** בְּכִי שֶׁל חֲנִינִים דְּעֵרַב ת"ב | **גְּלוּי וִידוּעַ לִפְנֵינוּ** שִׁיתְחַלֵּל שְׁמוֹ בְּגִלּוֹתֵינוּ וְלִמָּה הִגְלָנוּ? | **הַשְּׁנַחֲת הַשֵּׁם בְּפּוֹרְעֲנוּת יִשְׂרָאֵל** בְּגִלּוֹת שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הַטֶּבַע | **כִּיּוֹן שְׁאֲמַר סִלְחָתִי כְּדִבְרִיךְ** לִמָּה נִשְׁבַּע לְהַפִּילֵם בְּגוֹיִם? | **קִצְרוּ בִּיכּוֹלַת הַשֵּׁם וּבִשְׁנֵי שְׁנֵי** וְסִיבַב שֶׁלֹּא יִהְיֶה בַּחֲנִינִים | **שִׁיר עַל נִקְמַת הַשֵּׁם** בִּישְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הַצְמִיתָנוּ בַּעֲבִירָה | **סַעֲוֵדָה מִפְּסַקָּה בְּעֵרַב ת"ב כְּאִנִּינֵנוּ** וְת"ב כְּאִבִּילוֹת | **יֵצֵא נִשְׁמַת הַמִּקְדָּשׁ בַּעֲת"ב** וְזֶהוּ עֵיקַר הַחֲזֹרְכֵן | **לְכוּ נִרְנְנָה לְהַשֵּׁם עַל תִּקּוֹן קִיצוֹר יְכוֹלַת הַשֵּׁם** בְּנִקְמַתוֹ

יום ה' פרשת ואתחנן תשעה באב תשפ"ו
(מס' שיעור 42665571).....מ"א

בּוֹנִים וְסוֹתְרִים בְּגִזְרַת מֶלֶךְ - לְהַחֲזִיר אֶת הַיְשׁוּעָה לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ // בַּהֲמַד"ר קְרִית בַּעֲלָזָא יְרוּשָׁלַיִם

אֲנַחַת כּוֹרֵשׁ בַּחֲזֹרְכֵן בֵּית רֵאשׁוֹן | **בּוֹנִים בִּיד סוֹתְרִים** בְּגִזְרַת מֶלֶךְ - ב' אֹפְנִים | **בְּנֵה הַמִּקְדָּשׁ** בְּאוֹפֵן שְׁיֹכֵל לְהַחֲרִיבוֹ | **הֵם בּוֹנִים וְאֵלּוּ סוֹתְרִים** בְּגִזְרַת מֶלֶךְ | **זִרְקוּ אֶת הַמַּפְתָּחוֹת** בַּחֲזֹרְכֵן כִּלְפֵי שְׁמַיָא | **הַחֲזִירוּ אֶת הַחוּזֶק** שֶׁל טִיטוֹס לְהַשִּׁי"ת | **לֹא הַתְּחִילוּ** אֶת הַסּוּגִיָא בְּבִירוֹנִים | **צִיפִית לַיְשׁוּעָה** כִּי צִיָּאתָ מִצָּרִים | **עַד שִׁתִּיֵּאשׁוּ** מִסִּבּוֹת טִבְעִיּוֹת | **תְּפִילוֹת ר"א הַמּוֹדֵעִי** וְכוּחוֹ שֶׁל בֶּן כּוֹזִיבָא | **אִז נִדְּבָרוּ בְּאִמּוֹנָה** לַעֲוֹמַת שִׁיחַ הַהִמּוֹנִים | **מִבְּרִית מִצָּרִים הַקְדוּמָה** לְנִשְׂאֵי אֶרֶץ"ב | **אִין גִּזְרַת הַגּוֹיִם** אֵלָּא בַּעֲרַךְ בְּטַחֲוֹן הִירָאִים | **הַמַּפְתָּח הָאֲמִיתִי** שֶׁל הַמִּשְׁנִיּוֹת

ערש"ק פרשת ואתחנן שבת נחמו תשפ"ו
(מס' שיעור 42716395).....נ"ג

אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת - מִתְּנַת הַנַּחֲמָה שֶׁל שַׁבַּת

יֵצֵאתָ נִשְׁמַת ר"א בֶּן שְׁמוּעַ בְּבִרָא אֱלֹקִים יוֹצֵר וְצוֹר צוּרָה | **כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ לְאֲשֶׁר בִּרָא אֱלֹקִים** הִרְגוּהוּ וַיֵּצֵא נִשְׁמַתוֹ | **לִמָּה סִיבַב הַשִּׁי"ת שִׁיְהִרְגוּהוּ** לִפְנֵי שֶׁהִשְׁלִים אֶת הַפְּסוּקָה? | **לַעֲשׂוֹת מִתְּפַרֵּשׁ שֶׁכִּפֵּל לַעֲשׂוֹת מִלֵּאכַת הַשַּׁבַּת** בְּשִׁישִׁי | **קֹהֶלֶת קוֹרָא תִּיגֵר** שֶׁכֵּל יִצִּירַת 'שְׁבַעַת' יְמֵי בְּרָאשִׁית הַכּוֹל הַבֵּל | **בִּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת וּלְתַקֵּן אֶת מִידַת הַדֵּין** בַּחֲסֵד הַנִּבְרָאִים | **אֲשֶׁר בִּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת וּלְמַלֵּא כְּבוֹד שְׁמִים** בְּכָל הָעוֹלָם | **עָלוּ עֲשֵׂרָה הַרְוֵי מַלְכוּת** בְּמַחֲשַׁבַת מִדֵּה"ד שֶׁל תְּחִילַת הַבְּרִיאָה | **סִיבַב סִיּוֹם הִרְיָגָתָן בְּבִרָא אֱלֹקִים** בְּלֹא הַמַּתְקָה לַעֲשׂוֹת דְּרַחֲמִים | **א"א לְהַמְתִּיק הַדִּינִים מִשִּׁירָדוֹ** אֵלָּא בְּשִׁילּוּחַן לְאוֹמוֹת לְבַד מִשְׁבַּת | **הַמַּתְקָה רֵאשׁוֹנָה** שֶׁל שֵׁם אֱלֹקִים בְּאוֹתִיוֹת הַקּוֹדֵמִים | **הַמַּתְקָה שְׁנִיָּה** בְּשֵׁם אֱהו"ה דָּאֵשׁ לִבְנֵה ע"ג שְׁחוּרָה | **הַמַּתְקָה הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה** בְּכו"ס רל"ב ד"ה"י או"ר | **רִמּוֹז שְׁלִשְׁתָן** בְּבִרָאשִׁית אֵת ה'שְׁמִים וְאֵת ה'אֶרֶץ יְה"י או"ר | **אֲשֶׁר בִּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת הַמַּתְקָה הַדִּינִים** בַּהֲנֵךְ ג' אֲנָפִי | **שַׁבַּת מִלְנַחֵם וְנַחֲמָה קְרוּבָה לְבּוֹא** שְׁמִתְנַחֵם מִשְׁתַּעֲבָר שַׁבַּת | **דָּא יוֹם הַשַּׁבַּת** שֶׁהוּא עוֹלָם הַנִּשְׁמּוֹת וְעוֹלָם הַנַּחֲמּוֹת | **הֲלֹא אִין הַמְּדַרְשׁ** שֶׁל 'זֶה יִנְחַמְנוּ' וְהַשֵּׁם שֶׁל 'נַח' שְׁוִוִּים? | **יִנִּיחַ מִמֶּנּוּ אֶת כָּל עֲצָבוֹן יְדִינוּ** וְטַעַם הַלְשׁוֹן נּוֹפֵל עַל הַשֵּׁם | **יִנְחַמְנוּ לְשׁוֹן נַחֲמָה** וְקִרְאוּ נּוֹחַ **שְׁדִּירַךְ הַכְּתוּבִים לְקַצֵּר** | **מִתְּנַת שַׁבַּת** לְמִנְחוּחַ גְּשֻׁמִּית וְלִידִיעַת הַשֵּׁם בְּנִשְׁמָה יִתְרָה | **הַשְּׁלִים נּוֹחַ** אֶת מִנְחוּחַת הַשַּׁבַּת וְחִסֵּר אֶת נַחֲמַת הַשַּׁבַּת | **שַׁבַּת הִיא מִלְנַחֵם לְמַפְרַע בִּידִיעַת הַשֵּׁם** שֶׁל מַעֲיֵן עוֹה"ב | **הַתְּנַעֲרִי מִעַפְרֵי מִבְּטָט** שֶׁל נַחֲמַת הַשַּׁבַּת בְּתוֹךְ חֲזֹרְכֵן הַשָּׂדֶה | **אִין זְכִירַת יְרוּשָׁלַיִם דְּשַׁבַּת** צַעַר אֵלָּא נַחֲמָה וְאִי"צ לְהַסִּיר הַסִּכִּין | **יִיתִי וּיְחַמְנִיָּה בְּנַחֲמַת צִיּוֹן** שִׁירָאנוּ בְּשַׁבַּת לֵלָא חֲבִלִי מִשִּׁיחַ | **כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הַנַּחֲמּוֹת** בְּאוֹתָה מִצִּיאוֹת מִכָּאן וְלַהֲבֵא לְמַפְרַע

יום שני יג מנחם אב תשפו

(מס' שיעור 42718484)

לא תחסר כל בָּהּ - איך יוצאים לנפוש בחו"ל?!

יוצאים לנפוש בחו"ל בשבוע שקורין בתורה משבח א"י

אי אפשר לתאר איזה יסורי נפש הם, לשמוע בקריאת התורה ביום שני פרשת עקב איך שמשה רבינו ע"ה משבח את ארץ ישראל, 'ארץ אשר לא תחסר כל בה', ואח"כ הולכים הביתה ואורזים מזוודות לנסוע לשווייץ. והרי משה רבינו אומר שבארץ ישראל לא חסר כלום, איזה דילמה קשה היא לקום ולנסוע מארץ ישראל לחוץ לארץ.

ואין לומר שזה רק בגדר 'אם יזכה יבחין', כי פסוק מפורש הוא בתורה, כמו שאין אומרים על שבת ועל תפילין 'שאם יזכה יבחין', כך צריך לקבל הדברים כמו שהם, שארץ ישראל לא תחסר כל בה, וכמו שקראנו היום בתורתנו הקדושה: כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֲךָ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה אֶרֶץ נַחֲלֵי מַיִם עֵינַת וְתַהֲמַת יִצְאִים בַּבֶּקְעָה וּבְהָרֶ: אֶרֶץ חֹטָה וְשֹׁעֲרָה וְגִפּוֹן וְתַאֲנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שָׁמֶן וְדִבְשׁ: אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכָּנָתָהּ תֹאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תִחְסַר כָּל בָּהּ אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבֹנֶיהָ בְּרֹזָל וּמִהַרְרֵיהָ תִּחְצֹב נְחֹשֶׁת: וא"כ איך אפשר לצאת מארץ חמדה טובה ורחבה כזאת, ולנסוע לשווייץ. וזה לי כמה שנים שלצערי הוכרחתי לשמוע את קריאת התורה של פרשת עקב בחוץ לארץ, איכה היתה כזאת?

לא העלה לתורה בפרשת חדש את המקל בזה בחו"ל

כתוב בשו"ת חת"ס או"ח סי' ט"ו שהוא ראה בהנהגות מורי ורבו הרה"ק רבי נתן אדלר זי"ע שבקריאת התורה דיום ב' בחג הסוכות בחו"ל קורין 'שור או כשב כי יולד', והזהיר שלא ליתן עליה זאת למי שהיה נוהג להקל באכילת חדש בחוץ לארץ. כנודע שנחלקו בזה הפוסקים, ויש שסמכו על דעת הב"ח זי"ע שאין חדש בשל גוי או בחו"ל, והדבר היה נוגע למעשה בתבואה שהושרשה לאחר פסח, וכבר היו אופים פת בחודש תשרי מקמח החדש הזה, אעפ"כ הזהיר רבי נתן אדלר שלא להעלות ל'לוי' מי שאינו מחמיר באיסור חדש, כדי שלא יקרא בתורה בעליה שלו 'ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה'. בחודש ניסן עצמו יוכל לעלות בעליה זאת, שמא יחזור בו עד שיהיה נוגע למעשה, אבל בסוכות שכבר יש לאכול ולשתות מן החדש והוא מקל בזה, לא יעלה בתורה בפסוק זה.

וזלה"ק: 'ראה זה ראיתי במנהגי מורי הגאון מ' נתן אדלער זצ"ל שבי"ט של סוכות לא קרא ללוי למי שאוכל חדש, כי באותו זמן כבר נקצרו השעורים שהם חדש קודם העומר והלוי קורין לפניו בבי"ט של סוכות ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם וזה יברך על התורה ויקראו לפניו מקרא זה ושוב ישתה שכר וי"ש ויאכל פתו המחומץ בשמרי שכר שלרוב פוסקים גם בזה הזמן הוא דאורייתא, וכיוצא בזה השתא הכא שנת השמיטה אינו ראוי לקרות בתורה לא יגוש את רעהו למי שלא עשה פרוזבול ער"ה העבר בכניסת שמיטה וגם יעשה פרוזבול ער"ה הבע"ל ביציאתו לצאת ידי כל הפוסקים החולקים בזה עיין ח"מ סימן ס"ז, **כיוצא באלו ראוי להחסידיים ליהרהר**.

לא יקראו בפרשת שמיטה למי שלא דקדק בפרוזבול

וכמו כן בענין השמיטה, אף שמעיקר הדין שמיטה משמטת בסופה ודי לו אם עשה פרוזבול לפני סוף השנה, מ"מ כיון שיש פוסקים בחו"מ סי' ס"ז שצריך לעשות הפרוזבול בתחילה, כי השמיטה משמטת בתחילתה, לכן לא יעלה בפרשת כי תצא בפסוק 'כי קרא שמיטה להשם'.

אין ראוי לעלות בארזות לפרשת עקב את הבאים מא"י

ומכיון שכתב 'וכיוצא באלו ראוי להחסידיים ליהרהר', בקשתי לפני כמה שנים מידידי הג"מ רבי מרדכי לוין שליט"א מארזות, שכל העולה בפרשת עקב מתחילת הפרשה עד שני, יש להכריז כמו בתוכחה 'יעלה מי שירצה', כ"ש כל מי שנסע מארץ ישראל להררי שווייץ, ועבר על מקרא שכתוב 'ארץ אשר לא תחסר כל בה', איך יוכל לסתור את עצמו ולקרוא פסוק זה בתורה בהיותו שם בחוץ לארץ, בושח וחרפה.

ולא רק פרשת עקב כה, אלא גם פרשת ואתחנן ופרשת ראה, בדיוק באלו השבועות שאנשים נוסעים לחוץ לארץ, עומד משה רבינו ומפליא בשבחה של ארץ ישראל, הוא מתחנן תקט"ו תפילות להכנס לארץ ישראל, איך אפשר לשמוע את זה ולנסוע מארץ ישראל לחוץ לארץ, וכן מאריך בפרשת ראה במצות ישיבת ארץ ישראל, ואפילו בזמן הזה - לפי דעת הרמב"ן.

בשלמא בכל ימות השנה ניחא, שהרי החת"ס ורבו רבי נתן זי"ע לא מנעו מאותו האדם שהקל באיסור חדש, לעלות בשאר ימות השנה, עיקר הזהירות הוא באותה שעה שהוא עולה לתורה וקורא פסוק זה שהוא בעצמו חוזר לביתו ואוכל מן החדש.

וּכְתַב הַחֵת"ס שֶׁכֵּמוֹ כֵּן כְּשֶׁאֵדָם מְזַכֵּר שְׁמוֹת עַרְי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, צִפְתָּ, טַבְרִיָּה, יְרוּשָׁלַיִם, חֲבֵרוֹן, בָּאֵר שֶׁבַע, חִיפָה וְכו'. כַּמְבוֹאֵר בְּסִפְרֵי יְהוֹשֻׁעַ כָּל הַרְשִׁימָה, צִקְלָג, מַדְמוֹנִי וְעוֹד. זֶה מִקְדָּשׁ וּמִטְהָר אֶת הָאָדָם.

וְחִידֵשׁ הַחֵת"ס שֶׁהַמִּקְוֶה לְזֶה שֶׁהַזְכָּרָת שְׁמוֹת הַצְדִּיקִים מִקְדָּשׁ אֶת הָאָדָם, מִקְוֶה מִעֵינֵי הַזְכָּרָת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְזֶשׁ"כ 'וְשִׁמְעַת יִשְׂרָאֵל', כְּשֶׁאֲתָה שׁוֹמֵעַ שְׁמַדְבָּרִים מִיְּהוּדִי, הִרְהָ"ק מִבְּאֵרֵי שֶׁבַע זִי"ע, הִרְבִּי רַבִּי אֱלִימֶלֶךְ זִי"ע, הַחֲפִץ חַיִּים זִי"ע, וְכו', 'וְשִׁמְרַת לַעֲשׂוֹת', עִי"ז יוֹלֵד קְדוּשָׁה בִּלְבָב וְתִשְׁמֹר תּוֹרָה וּמִצְוֹת כְּרֹאֵי. 'כֹּאשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹקֵי אֲבוֹתֶיךָ לְךָ אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ', כֶּשֶׁם שֶׁהַקֶּב"ה מְזַכֵּר אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִרְבָּה פַעֲמִים יַחַד עִם הַזְהָרָת הַמִּצְוֹת, גַּם כְּשֶׁאֵין מוֹבֵן מִהַ קֶשֶׁר הַזְכָּרָת הַשְּׁמוֹת הָאֵלֹהִים, אֵין זֹאת אֵלָּא כַּדִּי שִׁיתוּסֵף בָּכֶם קְדוּשָׁה וִירָאָה, כֵּךְ גַּם יִהְיֶה ב'וְשִׁמְעַת יִשְׂרָאֵל', כְּשֶׁתִּזְכֹּר שְׁמוֹת הַצְדִּיקִים. הִרְי שֶׁהַמִּקְוֶה הָרֹאשׁוֹן הוּא מִירוֹן צִפְתָּ טַבְרִיָּה, וּמִמֶּנּוּ לְמַדְנוּ עַל שְׁמוֹת הַצְדִּיקִים.

וְלִכֵּן יֵשׁ לְשִׁמּוֹחַ מֵאֵד שֶׁאֵנּוּ נִמְצָאִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמִזְכִּירִים תַּמִּיד שְׁמוֹת עַרְי א"י, יְרוּשָׁלַיִם, בְּנֵי בְרַק, בֵּית שִׁמְשׁ, טַבְרִיָּה, כְּשֶׁאֲתָה אֹמֵר 'אֵנִי נֹסֵעַ מִירוּשָׁלַיִם לְבְנֵי בְרַק', אֵין זֶה שִׁחַת חוֹלִין בְּעֵלְמָא, זֶה מוֹלִיד יִרְאָה וְקְדוּשָׁה בִּלְבָב.

הַרְבֵּה שֶׁל נוֹה אַחִיעֶזֶר הַקְּטָנָה בְּמִקְוֶה הַדִּין דְּסֵאֲטָמֵר

בְּבַעֲלָזָא הִיָּה יְהוּדִי חָשׁוּב הִגָּה"ח רַבִּי דּוֹד מֵאִיר וּוִיִּס זצ"ל, בַּעַל תְּפִלָּה בְּשַׁחֲרִית דִּימִים הַנּוֹרָאִים בְּבַעֲלָזָא. אֲבִיו הִגָּה"ח רַבִּי אֲבֵרָהָם צִבִּי זצ"ל הִיָּה רַבָּה שֶׁל שְׁכֻנַּת נוֹה אַחִיעֶזֶר בְּבְנֵי בְרַק, וְסִיפֵר שֶׁלֹּאֲחֵר שֶׁהַכְתִּירוּ אֶת אֲבִיו כֹּאב"ד בְּנוֹה אַחִיעֶזֶר, צוּה כ"ק מֵהֶר"א מִבְּעֵלְזָא זִי"ע לְמִשְׁמָשׁוֹ רַבִּי שְׁלֹם פּוֹיִגֶל שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁהוּא מְכַרִּיז אֶת שְׁמוֹ בַּעַת שְׁלֹחַן הַטְּהוֹר, יִשְׁנָה אֶת הַכִּינּוּי שְׁלֹם, עַד אִזְּ הָיוּ מְכַרִּיזִין עָלָיו 'דְּעַר סֵאֲטָמֵר עַד דִּין שְׁטַעֲלֵט וּוִיין', מִפְּנֵי שֶׁלִּפְנֵי הַמִּלְחָמָה הִיָּה מְכַהֵן כֹּאב"ד בְּעִיר סֵאֲטָמָה, וְעַתָּה שְׁנִתְּמָנָה כְּרַבָּה שֶׁל נוֹה אַחִיעֶזֶר, בִּיקֶשׁ מֵהֶר"א שְׁמַהִיּוֹם יִכְרִיז עָלָיו 'דְּעַר נוֹה אַחִיעֶזֶר' עַד רַב שְׁטַעֲלֵט וּוִיין'.

הַמִּשְׁמָשׁ רַבִּי שְׁלֹם פּוֹיִגֶל הִקְשָׁה וְהִרִי סֵאֲטָמֵר הִיָּתָה עִיר וְאֵם בְּיִשְׂרָאֵל, מִלֵּאָה לּוֹמְדִים וְסוֹפְרִים. וְאִילוּ 'נוֹה אַחִיעֶזֶר' הִיָּה שְׁכֻנָּה קְטָנָה בְּקֶצֶה בְּנֵי בְרַק, רַחוּב אֶחָד אוֹ שְׁתֵּים, וְהִרִי יֵשׁ לוֹ יוֹתֵר כְּבוֹד שִׁכְרִיזוּ עָלָיו 'סֵאֲטָמֵר עַד דִּין'?

הַשִּׁיבּוֹ מֵהֶר"א: 'מִקְוֶה קֶטָן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, יוֹתֵר חָשׁוּב מִמִּקְוֶה גָדוֹל בְּחוּץ לְאֶרֶץ'. לִהְיוֹת רַב עַל שְׁכֻנָּה קְטָנָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, יוֹתֵר חָשׁוּב מִלִּהְיוֹת רַב בְּמִדְיָנָה שְׁלֵמָה בְּחוּץ לְאֶרֶץ.

וְא"כ אֵיךְ נוֹכַח לְלַמֵּד זְכוּת עַל הַנוֹסְעִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּץ לְאֶרֶץ? לְפָנֵי שְׁנִלְמַד זְכוּת, נִלְמַד חוּבָה, וְנִיִּיקֵר מִי שֶׁלֹּא נִעֲנֵשׁ בַּעֲוֹנָה זֶה דְּגִרְשׁוֹנִי מִהַסְתַּפַּח בְּנַחֲלַת הוּיָה לְאֹמֵר לְךָ עֲבוֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים'.

הַזְכָּרָת א"י וְעִרְיָה מִיִּלְדַּת קְדוּשָׁה בִּלְבָב כְּשֶׁמֹּת הַצְדִּיקִים

כְּתַב הַחֵת"ס בְּפִרְשַׁת וְאֲתַחֲנֵן עַה"פ הַסְמוּךְ לְפָנֵי 'שִׁמְעַת יִשְׂרָאֵל': 'וְשִׁמְעַת יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרַת לַעֲשׂוֹת אֲשֶׁר יִיטֵב לְךָ וְאֲשֶׁר תִּרְבּוֹן מֵאֵד כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ'. וְזֶלֶה"ק: 'וְשִׁמְעַת יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרַת לַעֲשׂוֹת וְגו' כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹקֵי אֲבוֹתֶיךָ לְךָ אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ, הַמִּקְרָא קָשִׁי הַהֲבִנָּה, וְנ"ל הִנֵּה בְּכָל פְּרָשִׁיּוֹת הַלָּלוּ שְׁנָה וּמִשְׁלֵשׁ בְּתוֹכָהֶן וּמִזְכִּיר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּכָל פֶּרֶט וּפֶרֶט, (הִרְבָּה מֵאֵד פַּעֲמִים כִּפֹּל וּשְׁלִשׁ 'אַתֶּם בָּאִים אֶל הָאֶרֶץ' וְאֵנִי לֹא זֹכֵר לְכֵךְ וְכו', וּבְכָל עֵת הוּא מְזַכֵּר עוֹד אִיזָה תוֹאֵר שֶׁל שִׁבַּח עַל הָאֶרֶץ) וְהוּא לְסִגּוּלָּה נִפְלָאָה כִּי הַזְכָּרָת הָאֶרֶץ הַמִּקְדָּשׁ מוֹלִיד קְדוּשָׁה בִּלְבָב הַשּׁוֹמֵעַ כְּמוֹ בְּטוֹמָאָה וְלֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ' וְכֵמוֹ כָּל הָאוֹמֵר רַחוּב רַחוּב [מִגִּילָה ט"ו]. כֵּן הַהִפּוּךְ בְּקְדוּשָׁה בְּהַזְכָּרָת אֶרֶץ הַקְדוּשָׁה וְאֲנִשִּׁי קוֹדֵשׁ. וְעִי"י רִישׁ ס' שְׁפָתֵי יִשְׁנִים שֶׁחִיבֵר סִפְרוֹ בְּשִׁבְלֵי זֶה שִׁיזְכֹּרוּ עַל שְׁפָתוֹתָם הַסְפָּרִים וְיִהְיֶה סִגּוּלָּה לְהַתְקַדֵּשׁ, וְאֹמֵר הַקֶּב"ה שְׁכָל כֵּךְ יִתְקַדְּשׁוּ כָּלֵל יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵם יִשְׁמַע שֶׁם יִשְׂרָאֵל יִשְׁמֹר וְיַעֲשֶׂה מִצְוֹת ה'. וְזֶהוּ וְשִׁמְעַת יִשְׂרָאֵל אִם תִּשְׁמַע שֶׁם יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְעַת בְּקוֹלוֹ ע"י הַזְכָּרָת שֶׁם יִשְׂרָאֵל, וּמִסִּיִּים לְמִשְׁלֵשׁ כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֲבוֹתֶיךָ לְךָ אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וְדִבְשׁ בְּכָל עֵינֵי וְעֵינֵי כַּדִּי שֶׁ"י הַהַזְכָּרָה יִתוּסֵף לְךָ קְדוּשָׁה, ה"נ דְּכוּתִיָּה. [תְּקַצ"א].

הַפִּלָּא וּפִלָּא, כֶּשֶׁם שֶׁעָשָׂה הַג"מ רַבִּי שְׁבִתִּי חִיבּוֹר מִיּוֹחַד שְׁמִלּוּקִטִּים בּוֹ שְׁמוֹת הַסְפָּרִים הַקְדוּשִׁים וְשְׁמוֹת מַחְבְּרֵי הַסְפָּרִים, וְכַתֵּב בְּהַקְדַּמַּת סִפְרוֹ שֶׁהַתּוֹעֵלַת בְּזֶה הוּא כִּי שֶׁאִפִּילוֹ כְּשֶׁאֵדָם נִמְצָא בְּמִקְוֶה שֶׁאֵסוּר לוֹ לְלַמּוֹד תּוֹרָה, אוֹ נִמְצָא בְּמִצְבֵּשׁ שֶׁאֵינוֹ יֹכֹל לְלַמּוֹד תּוֹרָה, יִשָּׁב וְיֹאמֵר 'שְׁפָתֵי כֹהֵן', 'מִגֵּן אֲבֵרָהָם', 'טוֹרֵי זֶהָב', וְכו' וְכו', זֶה סִגּוּלָּה לְהַתְקַדֵּשׁ. כְּמוֹ שֶׁמְסוֹפֵר בְּגִמ' עַל רַבִּי זִירָא שֶׁלֹּא הִיָּה לוֹ כַּח לְלַמּוֹד וְיִשָּׁב בְּשַׁעַר בֵּית הַמִּדְרָשׁ כַּדִּי לְקוֹם לְפָנֵי הַזִּקְנִים, כַּדִּי שִׁקְבֵּל שְׁכָר 'וְהַדְרַת פָּנֵי זָקֵן' שֶׁהוּא 'וִירָאָה מֵאֱלֹקִים', שִׁיזְכָּה לִירָאָה שְׁמִים. כֵּךְ יֹכֹל אָדָם לְהַתְקַדֵּשׁ וּלְהַתְטַהֵר ע"י שִׁיזְכֹּר שְׁמוֹת סְפָרֵי הַקּוֹדֵשׁ.

1 וְכַמְבוֹאֵר בְּרַמְב"ם שִׁישׁ אִיסוּר לְהַזְכִּיר שְׁמוֹת עֲבוּדָה זָרָה. וְהִגָּה"ק מִצְאָנוּ זִי"ע הִיָּה נֹזֵהר שֶׁלֹּא לְהַזְכִּיר שְׁמוֹת עֲרִים הַרּוֹמְזִים עַל עֲבוּדָה זָרָה.

ולזאת אין הקב"ה מצרף מחשבה רעה. אבל הגוי יש לו חזקה הפוכה, ולכן מצרפין מחשבתו הרעה.

אבל בעון ע"ז כן מצרף הקב"ה מחשבה רעה, כמ"ש 'למען תפוש את ישראל בלבותם'. וביאר מהרש"א כי במחשבת עבודה זרה כבר התנתק מגדר הקדושה ואיבד את חזקת הכשרות שלו, כי בע"ז, המחשבה עצמה היא כבר העבירה, ולכן הקב"ה מצרף המחשבה למעשה, שכבר אין לו חזקת כשרות.

וכתב ה'נועם מגדים' בפרשת פינחס חידוש עצום בשם הרמב"ם בהל' מאכלות אסורות פ"ח ה"ח, [ויש מציינין פרק יא הלכה כה] שהכלל הגדול שכל ישראל בחזקת כשרות הוא רק בארץ ישראל בלבד!! אבל בחוץ לארץ צריך לבדוק כל אחד בפני עצמו אם יש לו כשרות או לאו, ואין לסמוך על החזקה. וכ"כ הבית יוסף בסי' קי"ט, ולכא' פסק כן למעשה בסוף סי' ס"ה ביו"ד.

וא"כ נמצא דהמעלה הגדולה הזאת שמחשבה טובה מצרפה למעשה, הוא רק בארץ ישראל בלבד.

ולפי זה כתב ה'נועם מגדים' פירוש חדש על הפסוקים הנ"ל: לא תַעֲשֹׂן כָּל אֲשֶׁר אֲנַחֲנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם - כשתבואו לארץ ישראל, הקב"ה יצרף לכם המחשבה למעשה טוב, וממילא אפילו אם לא תעשון, רק תחשבו מחשבה טובה בלבד, זה כבר נחשב כאילו אנחנו עושים פה בחוץ לארץ. אִישׁ כָּל הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו, המחשבה הישרה תיחשב לו כאילו עשה בפועל ממש.

אבל כאן בחו"ל לא, פ' לא באתם עד עתה אֶל הַמִּנְחָה וְאֶל הַנִּחְלָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ, ורק בארץ ישראל נחשב המחשבה ממש כמעשה.

טעם הדבר מבואר בביאור 'תפילה למשה' על תהילים לרבינו ה'ישמח משה' זי"ע, בפרק פה, שכל מה שאמרו ישראל להקב"ה 'גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, מי מעכב שאור שבעיסה', הרי הוא ענין פנימי שבלב. ומה שיש באדם יש בעולם, כמו שיש באדם לב, יש בעולם לב, ארץ ישראל היא הלב של העולם, ירושלים היא הלב של ארץ ישראל, וביהמ"ק הוא הלב של ירושלים, ונקראת 'לבא דעלמא'.

וזה שאמר הקב"ה 'והיו עיני ולבי שם כל הימים' על מקום הקודש, ולכן כשאדם בא לארץ ישראל נתעורר בלבו 'גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך', כי הלב של האדם נדבק בלב של העולם. כמו מגנט המחזק אחד את חברו ומגלה כוחותיו, כך הלב של יהודי הוא דבר יקר מאד, אך אינו מתגלה בפועל רק כשהוא בא"י לבא דעלמא.

ולפי"ז צ"ע בדברי הרמב"ם שביאר ב'כופין אותו עד שיאמר רוצה אני', שע"ז מתגלה הרצון הפנימי שלו, האם זה רק

והדבר פשוט. שכן כתוב במשנה 'הכל מעלין לירושלים אפילו מנוה היפה לנוה הרעה', נוה אחיעזר'ער ד"ן ולא סאטמער'ער ד"ן.

וכאמור שהזכרת שמות ארץ ישראל, מסוגל ליראת שמים, לא כן כשמזכיר שמות ערי חוץ לארץ, אינו מיילד קדושה בלב האדם.

מלבד עיר בארדיטשוב שהעידו הצדיקים שזה מעורר רחמים, משום שמן השמים נקרא שם העיר כך, ע"ש הצדיק רבי לוי יצחק זי"ע שעתיד להתגורר שם.

אבל בארץ ישראל, כל עיר ועיר יש סגולה בהזכרת שמה ליראת שמים.

אין מחשבה טובה כמעשה אלא בחזקת כשרות דא"י

אי' בספה"ק 'נועם מגדים' תלמיד המגיד זי"ע, בפרשת פינחס, ע"פ מש"כ בפרשת ראה: (יב, ח) לא תַעֲשֹׂן כָּל אֲשֶׁר אֲנַחֲנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם אִישׁ כָּל הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו: פ' לא באתם עד עתה אֶל הַמִּנְחָה וְאֶל הַנִּחְלָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ. וצריך להבין פשוטו של מקרא, עד כדי כך שהוכרח רש"י להסביר הפסוק ע"ד המדרש.

כי הנוסח 'איש כל הישר בעיניו', אינו מורה על דבר טוב, כמ"ש בספר שופטים 'בימים ההם איש כל הישר בעיניו יעשה' כלומר שעבדו עבודה זרה רח"ל. א"כ איך אמר לנו משה רבינו כאן שעדיין אין אנו יכולים לעשות איש כל הישר בעיניו כי לא באתם אל המנוחה ואל הנחלה, משמע שלאחר שיבואו לא"י יוכלו לעשות ח"ו איש כל הישר בעיניו?

ורש"י מביא ע"פ דרש חז"ל: 'אבל בבמה אין קרב אלא הנידר והנידב וזהו איש כל הישר בעיניו נדריים ונדבות שאתם מתנדבים על ידי שישר בעיניכם להביאם ולא ע"י חובה אותם תקריבו בבמה'.

וב'נועם מגדים' ביאר ע"פ מאמרם ז"ל במס' קידושין דף מ' מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה. וזה דווקא בבני ישראל, כי באומות העולם הקב"ה כן מצרף מחשבה רעה למעשה. וביאר מהרש"א טעם הדבר דאזלינן בתר חזקת כשרות, כל ישראל הם בחזקת כשרות, ולכן המחשבה הטובה בוודאי הוא רוצה להוציאה לפועל, ואם לא הצליח למעשה, זאת משום שנאנס ולא עשאה, אבל בשעה שיש לו מחשבה טובה, חזקתו שהוא באמת רוצה לעשות כן בפועל. אלא שאח"כ נמנע בפועל, ולכן מחשיבין מחשבה טובה.

אבל מחשבה רעה רח"ל, הרי מצד חזקת הכשרות של ישראל שלא יוציא המחשבה מן הכח אל הפועל, כי הוא ישוב אלפי פעמים בתשובה עד שלא יבא לידי מעשה,

חז"ל [ח"ו ח"ו], משמע שמצות ברכת המזון היא מצוה התלויה בארץ.

ומאחר שבאמת היא מצוה שאיננה תלויה בארץ, על מה עשה ה' ככה להזכיר ענין א"י יחד עם ברכת המזון? וכן הקשה ב'סידורו של שבת' חלק ב' דרוש תשיעי פרק א'. ע"ש מה שביאר.

לא נבראה תכונת האכילה אלא בשביל קדושת פירות א"י

ותירץ ה'בת עין' וזלה"ק: 'אך נוכל להבין כל זה על דרך העבודה, **דהנה עיקר כוונת הבורא ית' באשר ברא בחינת אכילה היה רק בשביל בחינת ארץ ישראל**, מחמת שפירות ארץ ישראל יש להם קדושה כל כך כשאדם אוכל מפירות ארץ ישראל שהם ז' המינים שנשתבחה בהן ארץ ישראל (דברים ח ח), ואוכל אותם בקדושת הגוף, מעורר ז' מדות העליונים ונקשר ונדבק לבחינת קדושה עילאה, ובא לבחינת ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים וגו' (דברים ד ד). ולבחינת אכילה זו צריכים לכסוף ולהשתוקק מאוד, שעיקר בריאת האכילה היה בשביל זה, כדי שעל ידי אכילה יהיה קשור ודבוק בבחינת קדושה ולעורר ז' מדות עליונים, אבל בלא בחינת אכילה מקדושת ז' המינים מפירות ארץ ישראל היה קשה מאוד לידבק בבחינת קדושה לעורר ז' מדות עליונים'.

בעיקר הבריאה היה עשו צריך להולד עם ושט ויעקב עם קנה, כי הקול קול יעקב, מה הוא צריך ושט בכלל? וכבר ראינו צדיקי אמת שהיו חיים מבלי להשתמש עם הושט... על מה עשה ה' ככה להושיב יהודי אצל צלחת ג' פעמים ביום? רק בשביל פירות ארץ ישראל בלבד! שעל ידם הוא אוהב את השי"ת ומתגבר על יצרו ומתקן כל ז' המדות עד 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום'. וכל עיקר בריאת האכילה היה רק בשביל זה.

והוסיף עוד שבחוץ לארץ יש בשבת קדושה כמו פירות ארץ ישראל, וזלה"ק: 'העולה מכל מה שכתבנו, שבחינת אכילה הוא עבדות גדול לידבק על ידה לבחינת קדושה, על ידי פירות ארץ ישראל. ובחוץ לארץ בחינת שבת הוא בחינת ארץ ישראל, שעל ידי אכילת שבת יכול לדבק את עצמו לבחינת קדושה עליונה כמו על ידי אכילת פירות ארץ ישראל. ובחוץ לארץ יכול לדבק את עצמו לבחינת קדושה גם כן על ידי אכילה, על ידי שיזכור תמיד בחינת ארץ ישראל'.

וכשאכלו בני ישראל את המן במדבר, היה בהם כל הטעמים של פירות ארץ ישראל שעברו לתוך המן. ובאותם מ' שנים, לא היה טעם לפירות שבארץ כנען, כי סר צלם, אותו הטעם עבר אל המן הקדוש.

בארץ ישראל, בשלמא בענין קרבן שצריך שיהא 'לרצונו', הרי ממילא הקרבן הוא בא"י, וכן בעומה. אבל בדין כופין אותו לגרש הרי זה שייך בכל מקום, וכי רק בארץ ישראל כופין על כך, כי רק כאן בא"י מתגלה הלב הפנימי שהוא רוצה לעשות רצונו ית' בלבד? והי"ע.

גלוי לפניך רצון ליבנו לעשות רצונך בליבא דארעא בא"י

כתב הייטב לב זי"ע, נכדו של מרן הישמח משה זי"ע, דלא ניחא למארי עלמא לומר כן על בניו אהוביו שבחוץ לארץ שאין להם חזקת כשרות וכאילו הם אינם אומרים 'רצוננו לעשות רצונך'. והוסיף שכל המחשבות והקבלות הטובות שיהודי חושב בבתי כנסיות שבחוץ לארץ, דינם כמו בארץ ישראל, ויש לו חזקת כשרות וכו'.

והוא ע"פ דברי המהרש"א הנודעים בדברי רבי יוחנן שהיה תמה איך יש זקנים בבבל, והכתיב 'למען ירבו ימיכם על האדמה', ואיך יש אריכות ימים בבבל? כששמע שהם מקדימים ומחשיכים לבית הכנסת, אמר 'היינו דאהני להו'. כי מקום ביהכנ"ס וביהמ"ד דינו כארץ ישראל.

עלינו לחזק את הנקודה הזאת, שלא יהיה נקל בעינינו לנסוע מארץ ישראל לחוץ לארץ, נעשה כאומר 'הריני מוותר על החזקת כשרות שלי'... רח"ל.

ברהמ"ז אינה תלויה בארץ ולמה כרכה עם ארץ ישראל?

ועתה נזכיר עוד דבר יקר מהספה"ק 'בת עין', כנודע שהצדיק הזה היה משתוקק שנים רבות לקדושת א"י, וקרא שמו 'בת עין' ע"ש ירושלים וארץ ישראל, שנאמר בה 'עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה', 'והיו עיני ולבי שם כל הימים'.

וכתב ב'בת עין' פרשת בהה, ע"פ מש"כ בפרשת עקב מצות ברכת המזון 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך', שהמצוה הזאת איננה תלויה בארץ, היא חובת הגוף מדאורייתא בכל מקום בעולם.

והפליאה עצומה שהפסוק הזה דמעות ברכת המזון, מדבר להדיא רק בארץ ישראל, 'וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך', וכן כל יהודי בקצה העולם אם לא הזכיר א"י בברכת המזון לא יצא ידי חובתו, ולכאור' יפלא והרי גם במדבר כבר ברכו ברכת המזון, משה כבר רימז ליהושע שהוא יתקן גם ברכת נודה, במדבר לא ברכו רק ברכת הזון, ובתורה לא כתוב שיש לומר ברכת הזון, שהרי הפסוק אומר להדיא 'וברכת.. על הארץ הטובה', ועדיין לא קבלו את הארץ במדבר. הגם שבגמ' דרשו מה שדרשו בזה. הרי בפשוטו של מקרא מבלי לדעת מה שאמרו

אוכלין פירות בחו"ל כדי לשמור כשירות הוושט לפירות הארץ

אך כאמור כל עיקר בחינת אכילה נברא בעולם רק כדי שיהודי יאכל פירות א"י, ונמצא שבחו"ל אוכלים 'סתם', כדי שהוושט לא יתייבש ויתכווץ עד שיגיע לארץ ישראל... ועל זה הדרך פירשו רבוה"ק 'נתת שמחה בלב, מעת דגנם ותירושם רבו', שהוא שמח בלבו על דגן ותירוש שבארץ ישראל, אולי יזכה לטעום מהם עם הוושט שלי.

וכן ביאר הרמב"ן בעת בואו לארץ ישראל, וראה את כל שפע הפירות שיש בא"י אף כשבני ישראל בגלותם ואינם יושבים על אדמתם, בכה ואמר משל לאם שחלה בנה התינוק ולא היה יכול לאכול, וחששה שלא יתייבש מעיין החלב, לקחה מין שרץ שיינק ממנה כדי שיתמשך מעיין החלב ולא יופסק, כדי שבשעה שיבריא התינוק יהיה לו חלב.

כך היא ארץ ישראל הקדושה, דבש וחלב תחת לשונך לקרב אותנו להשי"ת, כשגלו בני ישראל מעל אדמתה יכלה להתייבש ח"ו לגמרה, כמו שהיה נ"ב שנות גלות שבין בית ראשון לבית שני, ואח"כ היה קשה מאד עד שקידש עזרא שפע חדש. אבל בגלות האחרון הזה, לקחה השכינה הק' שרץ ישמעאלי פרא אדם, שהוא יונק מפריה ומטובה, הכל כדי שלא יופסק השפע.

וזהו גם הטעם שאנשים אוכלים בחוץ לארץ עם הוושט, והרי לאכול תפוח בחוץ לארץ זה ממש סיגוף כאכילת אדמה, כנגד תפוח מתוק שבארץ ישראל, אין זאת אלא כדי להחזיק את הוושט חי ובריא, שיישמר עד שיזכה לעלות לא"י ולאכול מפריה ולשבוע מטובה.

ובזה מובן מדוע ברכת המזון מאוחד ומקושר עם ארץ ישראל, כי היא עיקר טעם מהות האכילה שבעולם. כשהבין ה'בית עין' כל זאת, ארז חפציו ועלה לארץ ישראל בפועל ממש.

לא תחסר כל בה ולא תצטרך לסחור עם מדינות האומות

כתב הרה"ק רבי שאול בראך זצוק"ל בקונטרס 'דבר המלוכה' על ראש השנה, לגבי ענין עשרה זכרונות, ואומרים 'וזכרתי את בריתי יעקב, ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור'. וצ"ע דבשלמא הזכרת אבונה"ק הוא כדי לעורר רחמים על בני ישראל, אבל מה זכות יש באמירת 'והארץ אזכור'?

וכתב ע"פ מה שביאר מהר"ם שי"ק זי"ע בברכת 'בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי', ונודע שכבר הקשו בתוס' מס' ברכות מה פשר נוסח הברכה. וביאר מהר"ם שי"ק שהקב"ה עשה שכל

ובזה מיושב מדוע כתוב בפסוק מצות ברכת המזון יחד עם א"י, כי גם יהודי בקליפורניה שאוכל לחם העשוי מקמח שבאריזונה, הוא גם צריך לברך על א"י, כי לולא א"י לא היה לו ושט ולא היה צורך לאכול כלל. ולכן יברך את השי"ת שיש לו ושט, ועתיד הוא לזכות לעלות לארץ ישראל ולאכול מפריה ולשבוע מטובה, וכמבואר בב"ח סי' ר"ח.

הכלל שבכל ברכת המזון צריכין להזכיר את א"י, כדי להתעורר מדוע בכלל עשה הקב"ה כל ענין אכילה ועיכול בגוף ישראל, אין זאת רק כדי לזכות לשפע הקדושה מפירות ארץ ישראל. כי כשהקב"ה רוצה לשלוח לך הבנה בתוה"ק, הוא שולח את זה ע"י תפוח של ארץ ישראל וכדו'.

וא"כ מדוע עשה הקב"ה מליארדי גויים שאוכלים ושותים תמיד? כבר ביאר הרוקח שבאמת היה הגוי צריך להיברא על ד' רגליים כשונרא וגמל, אלא שנתנו לו בחירה שיוכל להתגייר ולהיות אדם יהודי העומד על שתי רגליים. לכך קיבלו כל הברואים ושט, שיהיה שייך שיאכלו מפירות ארץ ישראל.

לא חיבר ריו"ח תלמוד ירושלמי אלא בריבוי פירות גינוסר

כתב ה'ערוגות הבושם' פרשת עקב, שרבי יוחנן לא היה זוכה לחבר כל התלמוד ירושלמי מבלי שיאכל ריבוי עצום מפירות גנוסר שבא"י, בלי נגיעה של אחיזת היצה"ר כלל. כי הבבלי נקרא 'מחשכים' שהוא מעורב, אבל 'אור' הוא תלמוד ירושלמי בלי משהו יצר הרע, וזכה רבי יוחנן לזה ע"י שאכל פירות גנוסר רבים, עד שהזבוב היה מחליק מעל פניו, כן מתואר בגמ', ופירשו רבוה"ק שהזבוב הוא היצה"ר הדומה לזבוב ויושב בין שתי מפתחי הלב, לא היה לו לאותו זבוב שום אחיזה מפניו הקדושים של רבי יוחנן, בזכות קדושת א"י.

עוד מבואר בגמ' שהיה אוכל פירות א"י, 'עד דמריד'. ופרש"י 'עד שנשתנה דעתו', כלומר שנהפך לאיש אחר בזכות פירות א"י. בזכות כל פרי ופרי שאכל רבי יוחנן בא"י, זכינו לעוד דף ולעוד הלכה בתלמוד ירושלמי.

ובבבל אכלו תמרים ועסקו בתורה, ואמוראי בבל דיברו זה עם זה שהעולם עומד על הבל פיהם של תנוקות של בית רבן, שאל אביי את רבה דודו 'דידי ודידך מאי?', השיבו רבה 'אינו דומה הבל פה שיש בו חטא, להבל פה שאין בו חטא'. כביכול התלמוד בבלי נקרא בבחינה כזאת משום שניתנה בחוץ לארץ, ע"י אכילת תמרי בבל.

בלי ספק שזה היה רצונו ית', שחכמי בבל יאכלו את תמריה ויחברו את התלמוד בבלי, כי לית נהורא אלא דנפיק מגו חשוכא.

בחיים הגשמיים רגיל אדם למצוא טעם וסיבה לחיים ע"י תשוקה שהוא מחכה למשהו. מוכרח הוא לחיות כי הוא הזמין ריצוף חדש מאיטליה, וזה יגיע עוד חודשיים. אח"כ הוא מזמין וילונות מיוחדים מהודו, וא"כ מוכרח הוא לחיות כדכתיב 'מי האיש אשר בנה בית ולא חנכו, ילך וישוב לביתו, פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו'. ולכן הוא תמיד בונה והורס, בונה והורס, כדי שלא ליפול לסכנת 'פן ימות'...

וכתב החת"ס שבדורו היה גוי עשיר מופלג שאיבד את עצמו לדעת, והניח אחריו מכתב שמרוב עשרו וכל תאוותיו בידו, מאס בעולם. לא היה לו 'על כרחך', לכן לא היה 'אתה חי'. כי כל מה שעלה על דעתו, מיד רכש לו בקלות. מטוס פרטי, יאכטה פרטית, אי פרטי, יער פרטי, ארמון פרטי, מה עוד יש לעשות כאן בעוה"ז? העוה"ז אין לו במה להשביע באמת את האדם, ומכיון שלא היה לו 'על כרחך', לא היו לו קשיים ואילוצים והכרחיים, לכן לא היה לו טעם לחיות.

ולכן נתן ה' שיהיה האדם דואג ומצטער, חוזר ויורד ועולה, קונה ומוכר, עתים רעים ועתים טובים, כי זהו חיותו של גוי. וזש"כ בעשו 'על חרבך תחיה', לא בחרב להלחם באחרים הכתוב מדבר, אלא על חרב מלחמת החיים, מוכר דולרים וקונה יורו, מוכר יורו וקונה דולרים וחוזר חלילה, זה הסיבה שלו לחיות ולקום בבוקר. אם אין לו אילוצים והכרחיים, הוא יושב במשמני איטליה ומואס בחייו כשור פטם העומד למות. וזהו 'על כרחך. אתה חי'.

על זאת אנו מברכין 'בורא נפשות רבות, וחסרונן', מודים ומשבחים להשי"ת שברא את הנפשות עם הרגשות חסרון, 'להחיות בהם נפש כל חי', רק כך אינם מאבדים עצמם לדעת.

ארץ אחת יש בעולם שאין צריך את כל המהלך הזה, אפשר לחיות עם בלטות קטנות של עשרים סנטימטר על עשרים סנטימטר, במשך מאה ועשרים שנה אפשר לחיות על ריצוף ישן כזה, לחגוג שם שמחות שבע ברכות ולרקוד בשמחה שלימה. ב"ה יש בתים שמחים כאלה בירושלים. אשרי להם.

'ארץ אשר לא תחסר כל בה', ארץ ישראל אין צריך שם 'חסרון' כדי לחיות, כמו שהוא באמריקה ושאר המדינות. באמריקה אם אין לאדם איזה חסרון, חייו אינם חיים. בארץ ישראל יש אנשים שאין להם חסרון כלל.

לא תחסר בה ע"י מידת ההסתפקות של כל שהיתה לאבות

ה'ישמח משה' זי"ע מבאר בפרשת וישלח 'לא תחסר כל בה', כי 'כל' היא המדה הקדושה שזכו בה אבותינו אברהם

מדינה שבעולם יש בה איזה חסרון, זו יש בה נפט ואין בה חטה, וזו יש בה חטה ואין בה נפט, וכדו', וכך צריכין כל המדינות להזדקק זה לזה. וזש"כ 'בורא נפשות רבות וחסרונן', שלא ברא אצל כל נפש שיהיו כל הצטרכויותיו סמוכין לו, אלא יזדקק להביא ממרחקים את צרכיו, זאת כדי 'להחיות בהם נפש כל חי', שהמדינה השכנה צריכה למקור השפע שיש במדינה זאת, וממילא מוכרחים הם לשמור על שלום ביניהם, ואם היה לכל מדינה כל צרכיה, היו מלחמות רבות בעולם.

הני מילי בשאר כל המדינות, אבל בארץ ישראל כתוב בה להדיא 'ארץ אשר לא תחסר כל בה', כפשוטו ממש. [אם היום אינו כך, הדבר תלוי במעשינו, כמסופר בגמ' שהאמוראים היו מוחים בכרם ובשדה שבא"י בגלות, למי את מוציאה פירותיך, לערביין הללו?] ועד לפני כמה שנים היו צריכים להביא לכאן רוב החיטים מחו"ל, ואילו בשנים אחרונות יש ב"ה ריבוי עצום של חיטים משובחים מאד מיבול ארץ ישראל. כשהקב"ה רואה מליון יהודים בארץ ישראל העוסקים בתלמוד בבלי וירושלמי, מה להם לאכול חיטה מאריוזונה לאטום את ראשם ולבם, מוטב יאכלו מחיטים משובחין שבארץ ישראל, ויפתחו לבינו ועינינו בתוה"ק.

וביאר מהר"ם שיק שהקב"ה עשה במיוחד שא"י איננה זקוקה למדינות אחרות, כדי שתהא נבדלת משאר האומות ולא תזדקק לעסוק במסחר ומשא ומתן עם הגויים סביבותיה, וממילא לא ילמדו ממעשיהם הרעים. הגם שכל עיקר הגלות לא היה אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, וכמו שקבלנו על עצמנו בשירת הים באמרינו 'ה' ימלוך לעולם ועד', אך כבר ביאר האור החיים הק' שבעיקר היה צריך להיות שכל הניצה"ק יבואו אליך ולא תצטרך לנדוד לחו"ל, ולכן א"י היא ארץ 'אשר לא תחסר כל בה'. ובזה יש התעוררות רחמים כשאומרים 'והארץ אזכור', ממילא אי אפשר לטעון טענות על הנהגת בני ישראל בגלותם, כיון שאינם נמצאים על אדמתם וצריכין לסחור עם הגויים וממילא למדו ממעשיהם, אילו היו בארץ ישראל, היה להם פנים אחרות לגמרי.

לא תחסר בה מה שרק בעל כרחך ועל ידי החיסרון אתה חי

כתב החת"ס זי"ע בפרקי אבות, ספ"ד, 'על כרחך אתה חי', איך אתה חי? בזכות שאין לך תמיד את כל משאלות לבך, והרבה פעמים אתה מוכרח לאיזשהו מצב שאינו כרצונך, בזכות אותם המצבים אתה חי! וכן ביאר החת"ס בדרך מליצה: 'על כרחך. אתה חי'.

ריצוף כי זה סכנות נפשות, ממש חייו אינם חיים עם הבלטות הישנות. אך לאחר שהוא מחליף את הריצוף, אומרים לו שמנכין לו מזכויותיו.

אבל בארץ ישראל תרתי לטיבותא, מצד אחד, אם תרצה להחליף ריצוף, שיהיה לבריאות, לא מנכין מזכויותיך. אך מאידך אין בכלל רצון לשגוען כזה, מה הנפק"מ מה הגודל של הריצוף, והרי יכולין לרקוד על שניהן בשוה? אין יותר שמחת חיים כשיש בלטה יותר גדולה.

לא תחסר מהתרי"ג מצוות דבחו"ל הפקיעו ואינן אלא ציונים

והנה הביאור הפשוט של 'לא תחסר כל בה' שהיא מלאה בכל המצוות שבתורה, כשיוצאין לחוץ לארץ מאבדים יותר ממחצית מנין המצוות. ואפילו המצוות שיש בחוץ לארץ הוא רק לסימנים בעלמא, כמבואר ברש"י פרשת עקב, רק מצד 'הציבי לך ציונים'. כמו הזרוע והביצה על הקערה בליל פסח, ואפילו אסור לחשוב ממש שהזרוע הוא קרבן פסח, שלא יקדישנו. כך נראים התפילין בגלות בחוץ לארץ. מבהיל על הרעיון. כיון שהוצאת את התיק עם הטלית והתפילין מא"י לחו"ל, נפל ערכה 99.99 אחוז פחות, כחילוק שבין קרבן פסח ממש לבין זרוע על קערה גלותית.

כתב החת"ס במס' גיטין דף מג 'המוכר עבדו לחוץ לארץ יצא לחירות, משום דהפקיעו מן המצוות', וכן פסק הרמב"ם. וקשה וכי איזה מצוות עבד מקיים בא"י, והרי הוא מקיים רק מצוות כאשה, ואין לו קרקע בא"י, מדוע נקרא שהפקיעו מן המצוות? ותירץ החת"ס שזה נקרא שהפקיעו מכל המצוות כולם, כי אינו דומה ק"ש בחו"ל כמו ק"ש בא"י. כי בא"י כפול ערכה פי אלף פעמים ככה! וזהו 'ארץ אשר לא תחסר כל בה'.

יותר מעלה בשיבת א"י כשיצא לפי שעה וחוזר אליה כאע"ה

עכ"פ צריכין אנו ללמד איזה רגע אחד של לימוד זכות על הנסיעה מא"י לשווייץ.

אי' בספה"ק 'אגרא דפרקא' אות קח וזלה"ק: 'שמעתי בשם צדיק אחד שביותר יש מעלה בשיבת ארץ ישראל כשחוזר מארץ ישראל לפי שעה לחוץ לארץ ואח"כ חוזר לשוב לשבת בארץ טועם האדם בה קדושה יתירה בפעם שנית יותר מבראשונה, והוא לדעתי נלמד מאברהם אבינו שכל עיקר מדריגתו ועילוי היה בפעם השניה ויעל אברהם ממצרים [בראשית י"ג], נ"ל'.

וכ"כ ה'חרדים' זי"ע כי חשבון גלות ישראל ארבע מאות ושלשים שנה מתחיל מברית בין הבתרים, כמבואר ברש"י, וזה היה בהיות אאע"ה בן שבעים שנה, וזה היה בתוך

יצחק ויעקב, בכל מכל כל, יעקב אבינו אומר לעשו 'כי חנני אלקים וכי יש לי כל'. לאחר שגרע מעדרו צאן רב מאד מאד, בכל יום ויום היה שולח לעשו מנחה 'עזים מאתים ותישים עשרים' וכו' וכו'. עשו עומד ותמה 'מה לך לחסר כ"כ מעדרך בעבורי?' יעקב צוחק ואומר 'יש לי כל', מדת ההסתפקות אין בה שום חסרון. י"ח חדשים שישב יעקב בבית אל, בכל יום ויום היה שולח מאתים עזים ועשרים תישים עם עבדים וגמלים וכו' וכו'. כן מבואר במדרש.

כך אנו מבקשים בברכת המזון שגם אנו נזכה לברכה זאת שנתברכו בה אבותינו 'כמו שנתברכו אבותינו אברהם יצחק ויעקב בכל מכל כל'. זו מדת ההסתפקות.

עפ"ז ביאר ה'ישמח משה' 'ארץ אשר לא תחסר כל בה', שיש מדת הסתפקות בארץ ישראל, והיא הנקראת 'כל'. וכמבואר לעיל שאין בה חסרון, וזאת משום שיש בה מדת ההסתפקות. המתנה הזאת נמצא רק בארץ ישראל.

וזה שמושה רבינו מדבר עם בני ישראל בתשוקה עצומה על קדושת הארץ, 'אני אינני זוכה לבא לשם, ואתם באים לשם, תזכירו אותי שם בארץ הקדושה...!'

אין שפע א"י מנכה מהזכויות ולא במסכנות תאכל בה לחם

כתב מהרש"ק זי"ע ב'חכמת התורה' פרשת אמור, ע"פ דברי הגמ' שפעמים שאדם לוקח תענוגי עוה"ז לנפשו, וזה על חשבון דברים אחרים שהוא מפסיד עי"ז. אך השפע שמקבלים ע"י ארץ ישראל אין זה על חשבון דבר אחר. כי בשאר המדינות שהוא בחינת חלקו של עשו, זה בא על חשבון ענין אחר, ולכן יש לחשוש בחו"ל מכל הנאה גשמית. אבל ארץ ישראל שהיא מתנה לבני ישראל, אין מנכין לו מזכויותיו גם כשיושב ומתענג בא"י מאבטיח עסיסי ומתוק.

עפ"ז ביאר מהרש"ק 'ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם', הלשון מסכנות הוא כמו 'ניכוי', שבארץ ישראל יוכל לחיות חיים טובים מבלי לחשוש שמא מנכין לו ממקום אחר, ולכן 'לא תחסר כל בה' שלא יחסיר לו הנאה זאת משפע אחר.

אמנם אין הכונה להתגשם ולהתרחב לגמרי בהבלי עוה"ז, שכבר למדנו לעיל שיש בה מדת ההסתפקות דקדושה, וטוב לו לאדם עם בלטות ישנות כ' על כ'.

בחוץ לארץ אי אפשר לחיות עם בלטות כאלה, מכיון שהשכנה כבר החליפה לשיישים ענקיים של ק"נ על ק"נ, לזאת חייה אינה חיים עם הריצוף הישן. ולכן כשהוא הולך להחליף את הריצוף מחמת קנאת השכן, עליו לחשוש מ'מסכנות' שמא מנכין לו מזכויותיו ע"י אותם בלטות. אוי לו מיצרו אוי לו מיוצרו. מצד אחד הוא מוכרח להחליף

כתוב בספר 'עלי תמר' על הירושלמי, הג"מ רבי ישראל אבא ציטרון אב"ד פתח תקוה זצוק"ל שאל את חמיו הגאון מרוג'צ'וב זי"ע הלכה למעשה, בתקופת הטורקים גזרו גזירת גירוש מא"י לכל מי שלא נולד בה, והיתה בהלה גדולה, כי לצאת מא"י באותם הימים היה ממש סכנת כליה, וכתב לו חמיו הרוג'צ'ובר מברק 'עי' כתובות עה'. שם כתוב הגמ' הנ"ל 'אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה', גם הוא התיר להשבע על כך.

אלא שצריך להשתוקק ולהתגעגע לקדושת א"י. כשהקב"ה רואה שאדם איבד את חיותו מקדושת א"י, הוא שולח אותו לחוץ לארץ כדי לחדש את השתוקקות לבו לארץ ישראל.

וכמו שמצאנו בשבת קודש שיש 'מקלקל על מנת לתקן, מוחק על מנת לכתוב', ואין זה נחשב כפעולה של קלקול. כך אפשר ללמד זכות על השומע פסוקי פרשת עקב ויוצא לשווייץ. כי ע"י יציאתו יתחדש תשוקת לבו ל'עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה'. השי"ת יתן לכולנו חיים ארוכים ובריאים. בלייבט'ס געזונט און שטארק.

יום שישי ג אב תשפו

(מס' שיעור 42708511)

ואלו שבת לא קאמר - חזון של בית שלישי

ואילו שבת לא קאמר במאמר רשב"י לבנו

בשבת בבוקר נוהגין לומר מאמר זה מספר הזוהר: 'בְּיִמָּא דְּשַׁבְּתָא בְּסֵעֻדָּתָא תְּנִינָא כְּתִיב אֶזְרָא תִּתְּעֶנְגַּ עַל ה'. וכו', וְתָא חֲזִי בְּכֻלָּהוּ שְׁאָר זְמַנִּין וְחֻגִין בְּעֵי בְּרַשׁ לְחֻדֵּי וְלִמְחֻדֵּי לְמִסְפָּנִי. וְאִי הוּא חֻדֵּי בְּלַחֲדוּי וְלֹא יְהִיב לְמִסְפָּנִי עוֹנֶשֶׂיָּה סְגִי דְּהָא בְּלַחֲדוּי חֻדֵּי וְלֹא יְהִיב חֲדוּ לְאַחְרָא. עֲלִיהּ כְּתִיב וְזִרְתִּי פָּרֵשׁ עַל פְּנִיכֶם פָּרֵשׁ חֲגִיכֶם. וְאִי אִיהוּ בְּשַׁבְּתָא חֻדֵּי אָף עַל גַּב דְּלֹא יְהִיב לְאַחְרָא לֹא יְהִיב עוֹנֶשֶׂא כְּשֶׁאָר זְמַנִּין וְחֻגִין. דְּכְתִיב פָּרֵשׁ חֲגִיכֶם. פָּרֵשׁ חֲגִיכֶם קָאָמַר וְלֹא פָּרֵשׁ שַׁבְּתָכֶם. וְכְתִיב חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנָאָה נִפְשִׁי וְאִלוּ שַׁבָּת לֹא קָאָמַר'.

זה הפסוק הוא בהפטרת שבת חזון, 'חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי' ואילו שבת לא קאמר, משמע שהשבת אין בו ריחוק. גם כשהנביא מדבר שם על הריחוק הנורא שבגלות, בשבת אין ריחוק.

ובגניי כהן כְּתִיב בְּיָנִי וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּמִשּׁוּם דְּכָל מְהִימְנוּתָא אֲשֶׁתַּכַּח בְּשַׁבְּתָא יְהִיבִין לִיהּ לְבָר נֶשׁ נִשְׁמָתָא אַחְרָא. נִשְׁמָתָא

ארץ ישראל ששם אמר לו הקב"ה 'לתת לך את הארץ הזאת לרשתה.. ודור רביעי ישובו הנה'. **משמע** שהיה בא"י בהיות אאע"ה בן שבעים שנה.

וקשה שהרי כתוב בפרשת לך לך 'ואברם בן **חמש ושבעים שנה בצאתו מחרן**'? ותירץ החרדים שהוא מצא במדרש בראשית רבה פרק לט פסקא ח' שהקב"ה אמר לאברהם אבינו בהיותו בן שבעים שנה פעם ראשונה שילך לא"י ויראנה, ואז היה ברית בין הבתרים, ותיכף אמר לו שיחזור. ואח"כ בהיותו בן חמש ושבעים יצא מחרן לארץ ישראל שנית.

כי כדי לבא לא"י צריכין השתוקקות בלב. בתחילה כשעדיין לא היה בא"י לא היה לו תשוקה לא"י, שעדיין לא ידע טעמה. אחר שהגיע לא"י והבטיח לו את הארץ, וחזר לחרן, נתן לו הקב"ה חמש שנים של געגועים והשתוקקות לא"י, ורק לאחר מכן, יצא מחרן בהיותו בן ע"ה שנה.

ב'אגרא דפרקא' דרש כן על היציאה השניה 'ויעל אברם ממצרים', והכל אחד.

וכתב עוד החרדים, כי הפסוק 'מי יתן לי איבר כיונה אעופה ואשכונה, הנה ארחיק נדוד, אלין במדבר סלה', זהו שאמר אברהם אבינו באותם חמשת השנים, אמר אאע"ה 'מוטב לי ללין במדבר של א"י ולא ללין בפלטר של חוץ לארץ'.

תענוג תמידי אינו תענוג ויוצאים מא"י כדי להגדיל התשוקה

זהו שאמר הבעש"ט זי"ע כי תענוג תמידי אינו תענוג, פעמים רבות שאדם יושב בארץ ישראל ואינו מחשיב ומעריך דיו את יקר קדושתה, לא שכל אחד צריך לצאת מא"י ח"ו, די לכם לקבל עדותם של אחרים שכבר יוצאים וחוזרים בהשתוקקות חדשה.

כך אמרו חז"ל שכל יהודי בכל מקום שהוא, הוא מ'בני ציון', אחד הנולד בה ואחד המצפה לראותה.

הנולד בחז"ל יכול להשבע שנולד בא"י במה שמצפה לראותה

לאחרונה יצא לאור ספר מפסקי הג"מ רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל, באותה תקופה נתנו האנגלים זכות שהיה בא"י בעיקר רק למי שנולד בא"י, באותם הימים לא היו מחשבים ורישומים מדוייקים מכל בתי החולים וכדו', כדי לקבל את הדרכון היה צריך לבא להשבע לפני האנגלים שהוא נולד בא"י. הגרי"ח זוננפלד פסק שאפילו מי שנולד בהונגריה מותר לו להשבע כן, ואין זו שבועת שוא שנאמר 'ולציון ייאמר איש ואיש יולד בה' ואמרו חז"ל בגמ' 'אחד שנולד בה, ואחד המצפה לראותה' גם הוא נקרא 'יולד בה' אף שנולד בפועל בבודפשט! עד כדי כך.

והרי שאין כאן סתירה, ואדרבה שני הפסוקים כאחד מודיעים לנו על קדושת השבת ואהבתו למעלה גם בימי הגלות.

לא הצריכו הזוהר והר"ם עני בסעודת שבת כמו ביו"ט

הגר"ח"ק זצוק"ל כתב ספר 'קרית מלך' על הרמב"ם, אחד מספריו הראשונים, בהם כתב ציונים על הרמב"ם. בתחילת הלכות יו"ט כתב הרמב"ם איך נראה יו"ט בכלל ישראל, והוסיף שכשהוא אוכל ושותה ביו"ט, הוא חייב להאכיל הגר היתום והאלמנה והעניים והאומללים, אבל מי שנועל דלתי חצרו והוא אוכל ושותה עם בניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ומרי נפש, אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו, וכדכתיב וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם.

וממש כדברי הזוהר"ק הנ"ל על מי שיושב לבדו ואינו נותן לעני עמו.

ודייק הגר"ח"ק שהרמב"ם בהלכות שבת כותב איך נראה סעודות שבת, איזהו עונג, שיכין תבשיל שמן ביותה, ומשקה מבושם, הכל לפי ממנו של אדם, וכשירבה במאכלים רבים וטובים הרי זה משובח, הן עני והן עשיר צריך לשנות באופן אחר, והולך ומפרט שיהיה אכילת בשר ושתית יין, וכך היה מנהג הצדיקים הראשונים וכו'.

ואע"פ שהרמב"ם מאריך כ"כ בפרטי עונג שבת, לא הזכיר כלל שצריך להזמין עני ויתום על שלחן השבת. אין זאת אלא כדברי הזוהר"ק הנ"ל שרק ביו"ט יש קפידה מיוחדת שיהיה על שלחנו עני ודל, משא"כ בשבת קודש.

אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש לבד בלא עני

הרבי רבי זושא זי"ע אמר שכל זה מבואר במשנה מפורשת במס' מגילה 'אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד', כלומר שהאדם יושב ואוכל בלבדו בלי אורחים ועניים, זהו החילוק בין שבת ויו"ט...

כן כתב הבני יששכר בספרו 'ריח דודאים' על מס' מגילה, וכ"כ בנועם מגדים בפרשת אמור בשם הרבי רבי זושא, שלכאור' היה צריך לומר 'אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש'. ובאמת אין זה נכון שזה החילוק היחיד בין יו"ט לשבת, כי יש עוד חילוקים, שעונש יו"ט במלקות ועונש חילול שבת בסקילה ושגגה חטאת, ולדעת רבי יהודה יש שינוי בהלכות מוקצה בין יו"ט לשבת. והקשה הרבי רבי זושא דא"כ מדוע אמר התנא 'בלבד', והרי יש עוד חילוקים. וביאר שהכונה 'אוכל נפש בלבד' שהוא אוכל לבדו בביתו ולא הזמין אורחים ועניים, בשבת הוא עושה נחת רוח לה, וביו"ט נאמר 'וזריתי פרש חגיכם'.

עלֹאָה. נִשְׁמָתָא דְּכָל שְׁלִימוּ בָּהּ פְּדוּגָמָא דְּעֵלְמָא דְּאִתִּי. וּבְגִינִי כִּהּ אֶקְרִי שַׁבָּת. מַהוּ שַׁבָּת שְׁמָא דְּקִדְשָׁא בְּרִיָּהּ הוּא. שְׁמָא דְּאִיהוּ שְׁלִים מְכַל סְטוּרִי.

בתחילת המאמר שאל רבי אלעזר את רבי שמעון בנו, איך הוא סדר תיקוני סעודות השבת, ותוך כדי ביאור הוסיף לדבר בענין זה שהשבת יצאה מכלל 'פרש חגיכם', ומתוך זה נסמך ענין ביני ובין בני ישראל והנשמה היתירה שבשבת.

הרי הקדים שבת וחודש קרוא מקרא לא אוכל און ועצרה?

ובחת"ס הקשה והרי בפסוק קודם לזה כתוב (ישעיה א, יג) לא תוסיפו הִבִּיא מִנְחָת שְׁוֹא קִטְרֶת תוֹעֵבָה הִיא לִי, חֲדָשׁ וְשַׁבָּת קְרָא מִקְרָא לֹא אוֹכֵל אֹן וְעֶצְרָה: והרי שגם החודש וגם השבת ומקראי קודש, כולם לא יוכל לקבל אם נאספים בלי לב לפניו ית' ולא שבו בתשובה על העוונות, כי לא אוכל לשתף און ועצרה ביחד. וכמבואר שם במצודות: 'מנחת שוא - כי הואיל ואיננה לי לרצון היא מנחת שוא כי אין בה תועלת כי הקטרת הקומץ היא תועבה לפני. חודש ושבת - בין בר"ח בין בשבת בין בימי המועד אשר תקראו מקרא קודש ואתם נעצרים לפני בהבאת קרבנות הנה לא אוכל לסבול האון שבלבבכם עם העצרה שאתם נעצרים לפני כי אין שני אלו ראויים להתאחד'.

וא"כ קשה איך אמר בפסוק י"ד שלאחריו 'חדשיכם ומועדיכם' ולא הזכיר 'שבתכם'?

מועדיכם שנאה נפשי ואל תחללו שבת לקידוש החודש

וביאר החת"ס [בדפוס דרי"נ] שבאמת הקב"ה מאד אוהב את השבתות שלנו, וגם בפסוק י"ג בא לתאר כמה יקר בעיניו ית' השבתות של בני ישראל. אלא שמצאנו שמותר לחלל את השבת על קידוש החודש, בזמן שביהמ"ק קיים היו העדים מחללין שבת ובאים להעיד על הלבנה כדי שיוכל להקריב הקרבנות כראוי, וכל המועדות תלויים בר"ח. אבל אם חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי ח"ו, איננו רוצה שיחללו את השבת בעבור המועדים, היות ובשבת קודש יש חשיבות מיוחדת גם בגלותינו.

וזש"כ 'חודש ושבת קרא מקרא', ודרשו חז"ל שמותר לחלל שבת עבור קידוש החודש דכתיב 'מקראי קודש', שיש לקרוא את הקודש אפילו בשבת, ואם תבואו בחודש ובשבת לקרוא מקרא במועדו אפילו בשבת, היה לא תהיה, כי לא אוכל און ועצרה, כי רק חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי, ואילו שבתכם אהבה נפשי, ולכן אל תחללו את השבת בעבור קביעת החודש והמועדים.

ישמרנו מסברות כאלה. ואחר כתבי זאת מצאתי בהקדמת שב שמעתתא ביאור נאה בדברי הזוה"ק הנ"ל, והוא ביאר דלא יהיבין ליה עונשא בשבתא כשאר זימני וחגיגין, שיש עונש קל בשבת, אלא שאין העונש גדול כמו ביו"ט.

אין אליהו בא באינטרקום שאינו פתוח לעניים

וכלל הדברים ששערי בתי ישראל פתוחים תמיד לרווחה לכבוד האורחים, יהיה מתי שיהיה, שבת יו"ט או ימות החול. ובזוה"ק מבואר שכל דלת שאיננה פתוחה לאורחים, היא פתוחה לרופאים רח"ל.

בגמ' ב"ב מסופר על אמורא קדוש שהיה לו גילוי אליהו, והיה לו בית בחצר, ולימים עשו בית שער, בודקע של שומר החצר שלא יוכל כל אדם להכנס, ומאז והלאה פסק אליהו מלבא ללמוד איתו, ואמר שמכיון שאין העני יכול להכנס מיד, ע"י השומר היושב בבית השער, גם אני לא בא לשם.

ומכאן טענה על האינטרקום, אלו הסוגרים את בתיהם במנעול אלקטרוני, וכשבא איש זר שאינו יודע את הקוד אינו יכול להכנס לבנין ולהתדפק על דלתותיהן של ישראל. גם אליהו הנביא אינו יודע את הקוד הזה...

בדרך כלל, כל יהודי בחזקת כשרות שהוא ראוי לגילוי אליהו, פרט למי שגר בבנין עם אינטרקום נעול...

שבת מעין עוה"ב שאינו אלא למי שטרח בע"ש

נחזור לעיל.

בגמ' עירובין דף כב למדו חז"ל מקרא 'היום לעשותם, ומחר לקבל שכרם', ונודע שבעוה"ז הוא זמן של עבדות, ובעוה"ב הוא זמן של קבלת שכר. כאשר המליצו על זה חז"ל 'מי שטרח בערב שבת הוא יאכל בשבת'. כל חיי עוה"ז נקרא בשם 'ערב שבת'.

וכתב המ"ב בביאור הלכה סי' רמב בשם תורת חיים: 'ומה נמרצו אמרי יושר של התורת חיים שכתב טעם הגון לזה והוא לפי דשבת בראשית הוא דוגמת שבת שלע"ל שהוא יום שכולו שבת ולכן אנו עושים כמה דברים בשבת זה דוגמתו, היינו לאכול בשר ודגים נגד סעודת שור הבר ולויתן, ומקדשין על היין נגד היין המשומר בענביו לצדיקים לע"ל, וכבר אמרו חז"ל דעל שם זה נקרא שחקים שבו שוחקים מן לצדיקים לע"ל, ולכך שפיר יש לעשות בשבת זכר למן ההוא'.

הרי שסעודת שבת היא מעין הסעודה דלעתיד לבא, ולכן מסדרין צורת הסעודה כסעודת עוה"ב, והנה גם העני והאביון שומע את ההכרזה 'מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת', כי שם לא שייך לבקש צדקה מאנשים אחרים.

וכמ"ש מהר"ל שביו"ט הסמוך לשבת מותר לבשל רק אם התחיל לבשל מלפני יו"ט, ועשה עירובי תבשילין.

אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו - יעשה לכם

ובנועם מגדים הוסיף שכן מרומז בפסוק עצמו לגבי יו"ט 'כל מלאכה לא תעשו, אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו, יעשה לכם'. כלומר שאם הוא לבדו אוכל ביו"ט, זהו דבר האסור ביו"ט ומותר בשבת, זה החילוק ייעשה לכם בין יו"ט לשבת.

ויש להתבונן בפנימיות הענין מאי שנא בין יו"ט לשבת לגבי ענין אורחים ועניים, וכן מהו חיבור הדברים בהא דנאמר בזוה"ק 'אילו שבתכם לא קאמר', שהשבת אהובה אצלו ית' תמיד.

לא פטר הזוהר מחיוב אורח בשבת אלא מהעונש

ונקדים תחילה מספר 'רמזי שבת', [לפני כמאה וחמישים שנה] שמנהג ישראל שבלייל שבת אחר התפילה עומדים בשורה אנשים שאין להם היכן לסעוד סעודת שבת, וכל אחד לוקח איתו אורח או כמה אורחים, וכנודע שיהודי אינו מבשל לכבוד שבת רק כפי בני המשפחה, צריך תמיד לבשל בשפע רב, שמא יזכו לאורחים בשבת. כי המלאכים המלוים לאדם צריכין שיהיה להם גופים, כי אין להם גוף, והם מתלבשים בשני האורחים הבאים עם בעל הבית לביתו.

ופעם אחת ראה בעל ה'רמזי שבת' יהודי שהולך לבדו לסעוד סעודת שבת ולא לקח עמו אורחים מבית המדרש, מדוע לא לקחת אורחים מבית הכנסת? השיבו האיש ע"פ דברי הזוה"ק הנ"ל, וזריתי פרש חגיכם, ואילו שבתכם לא קאמר...

אמר לו בעל ה'רמזי שבת', טועה אתה, לא הבנת את דברי הזוה"ק כלל, והרי מצוה לתת תמיד ליהודי מלחמו לדל, וכמ"ש בזוה"ק פרשת תרומה ועוד בכ"מ שיש מצוה תמידית לתת צדקה לעניים, וכ"ש בשבת קודש שצריך להדר יותר במצוות, וכי יעלה על הדעת שלא להזמין אורחים לשבת, והרי כשיש נשמה יתירה צריך יותר להתחסד במעשיו לפני השי"ת. אלא שהזוה"ק אמר שאין בזה עונש כשאר מועדים וחגים. ויש לפרש שהוא נענש בעונש קל ולא בעונש חמור כמו במועדים, או יש לפרש שאינו מקבל עונש כלל, ונמצא שכל מה שאתה מזמין אורח ליו"ט הוא רק בגלל שאתה מפחד מעונש בלבד, ולא לעשות נחת רוח להקב"ה. והראיה שאינך לוקח אורח לשבת כי כך הבנת את הזוה"ק... ומתי תעשה משהו לכבוד השי"ת?

כך הוא מאריך במחאה גדולה כנגד מי שאינו מזמין אורחים לכבוד שבת, וכתב 'ידעתי גם ידעתי שהדברים האלה הם ללא צורך, אלא שדברי המתחכם הנ"ל בוער בקרבי שאמר לי, אין אני פשעטל בזוהר, אני לומד כפשוטו שאין חיוב בשבת להכניס אורח בשלחנו ולא ליתן צדקה לשבת, ה'

כמובן שלמעשה, אם העני מתקשר מערב שבת, הרי הוא כבר אורח מלפני השבת.

ועכ"פ מצאנו מקור לענין זה שאין שייך להעניש בסעודות שבת מי שאינו מביא אורח עני, כי סעודות שבת הם מעין דלעתיד לבא, ולעתיד לבא כבר לא שייך צדקה לעניים. אין עניים בשבת. וכאמור שהוא צריך להכין לעצמו מלפני השבת מי שיכניסנו בשבת. כי שבת היא מלזעוק, שבת היא מלנחם, שבת היא מלמלאות חסרים, שבת היא מליתן צדקה, כי אין בשבת שום חסרון ועוני.

משא"כ יום טוב, שאר זמנים וחגין, הוא ענין אחר לגמרי, שאינו מעין לדעתיד לבא, ולכן עונשו גדול אם אינו מזמין אורח עני לכבוד יו"ט.

ל"א נשאתי נשא עון בשבת שאין בו חסר חטאת

כתוב ב'רמתיים צופים' ששמע מהחידושי הרי"ם זי"ע, עה"פ בהפטרות שבת חזון: 'חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנָאָה נִפְשִׁי הָיוּ עָלַי לְטָרַח נְלֵאִיתִי נְשָׂא'. מה הפירוש 'נלאיתי נשוא'? בתרגום יונתן כתב: 'ירחיכון ומועדיכון רחיק מימרי הוּו קדמי לרחוק אסגיתי למשבק'. ופירש רד"ק: 'חדשיכם - לטורח, למשא כבד היו עלי עד שנלאיתי לסבול אותם, ויונתן תרגם אסגיתי למשבק כלומר הרבה נשאתי וסלחתי לכם עונותיכם ולא אוכל עוד לסלוח'. כי תיבת 'נלאיתי נשוא' הוא מלשון 'נשוא עון וחטאה ופשע'.

ומבואר במדרש פרשת פינחס שבר"ח ומועד מקריבין חטאות על נשיאת עון, משא"כ במוסף שבת אין קרבן חטאת. ולכן לא שייך לומר 'נלאיתי נשוא' על שבת שאין בו שער לחטאת.

ומדוע אין חטאת לכפר בשבת, כי בשבת צ"ל 'כאילו כל מלאכתך עשויה', וביאר החידושי הרי"ם דה"ה ברוחניות, כאילו אין לו עבירה כלל. וכאמור שאין עניות ודלות בשבת, וממילא גם אין חטא ופשע בשבת, לכן אין מביאין קרבן חטאת בשבת.

וזש"כ 'חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי', שבהם מביאין קרבן חטאת לכפר העון, ולמילוי החסרון, א"כ מוכרח להביא אורח לביתו למלאות חסרונו, אך בשבת קודש שאין קרבן חטאת שלא שייך בו נשיאת עון, לכן גם אין קפידה אם לא הכניס אורח בשבת.

נר שבת משום שלום בית של נשמתא אחרא בגוף

ב'שם משמואל' הביא בשם אביו ה'אבני נזר' זי"ע ע"פ דברי חז"ל שהדלקת הנרות לכבוד שבת הוא משום 'שלום ביתו', כי בימות החול יש מחלוקת בין הגוף לנשמה, הנשמה צועקת על הגוף מדוע אתה מגושם כ"כ, ואין אתה מתדבק בהשי"ת כרצוני. אבל בכניסת השבת זוכה

וביאר ע"ד רמז כי שבת הוא סוד עוה"ב, ויו"ט סוד ימות המשיח, והיום כאן בעוה"ז הוא בחינת ערב יום טוב. מי שכבר התחיל לבשל מעכשיו, יש לו על שבת. מי שירצה להתחיל להכין את עצמו מימות המשיח לחיי עוה"ב, לא יוכל, רק אם התחיל לעשות תבשיל אחד לפני יו"ט, היינו בעוה"ז.

הרמב"ם כתב שהרבה יהודים ישובו בתשובה רק לאחר ביאת המשיח, 'מובטחין ישראל שבסוף ישובו בתשובה ומיד נגאלין', אע"פ שלא הספיק ללמוד ולקיים מצוות ה', אם עשה איזה תבשיל לנשמתו עוד מערב יו"ט, יוכל להמשיך בימות המשיח, ושפיר יוכל להכין את עצמו לחיי עוה"ב כמי שטרם בערב שבת.

אבל אם לא עשה מאומה מערב יו"ט, מה יאכל בשבת, בימות המשיח עצמו אפשר לבשל, אך לחיי עוה"ב מה יאכל. לכן צריך להזדרז מעכשיו לעשות נחת רוח להשי"ת.

והרי שיש כאן מקור לענין זה שאין נותנים מתנה בשבת עצמו, מי שטרם בערב שבת יאכל בשבת, ככתוב בשו"ע שהעני שאין לו מעות לין, יחזר על הפתחים כדי שיהיה לו על שבת. זהו השתדלותו על שבת. רבא מלח שיבוטא, רבי טרפון מחרין רישא, מה עשה העני לכבוד שבת, הרי היה לו לכל הפחות לבקש מיהודי שיזמינו לכבוד שבת. וזהו טרחתו.

וא"כ בחורי חוץ לארץ הלומדים בירושלים עיה"ק, גם בהם שייך 'מי שטרם בערב שבת', להתקשר ליהודי ולבקש ממנו לאכול אצלו בשבת. אך אם אינו טורח מערב שבת, וסומך עצמו על יהודים טובים שיכניסוהו לביתם בשבת, מה יאכל בשבת. וכמו בחיי עוה"ב, שמבואר בגמ' שבאותה סעודה הגדולה דלעתיד, אין עולין לה אלא המזומנים לה.

אמנם מבואר בגמ' שהתלמידי חכמים יכולין לקחת המנה שלהם משור הבר ולויתן, ועושין מהם סחורה בשוקי ירושלים. ופירש מהרש"א ורבוה"ק שכל מי שתמך בתלמידי חכמים בעוה"ז, והם עצמם לא עסקו בתורה וממילא אין להם זכות לאכול משור הבר ולויתן, אך מכיון שהיה להם דעת להשתתף עם ת"ח שהוא כן נכנס לפנים, יוציא לו הת"ח את מנתו.

אך מ"מ כל אחד צריך לטרוח בזה, כי לא כתוב בת"ח שהם הולכים ומחלקים בשוקי ירושלים בחינם.

שבת היא מליתן צדקה שאין חסר ועניות בשבת

כי על לעתיד לבא כתוב 'אפס כי לא יהיה בך אביון', אין כבר ענין של בקשת נדבה בחינם. ולכן פתח התנא מסכת שבת בעני הבא לחזר על הפתחים בשבת עצמו, ופשט העני את ידו לפנים וכו', שאסור להוציא מהפנים אל החוץ, כיון שלא טרח מערב שבת.

אטנפם ח"ו. גם אח"כ כשנתעוררנו לשוב, 'קמתי אני לפתוח לדודי, ודודי חמק עבר', 'נפשי יצאה בדברו', ואני מחפש ואומר לבנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו, שחולת אהבה אני, והריני מחפש אותו ללא הרף.

נתפרדה החברותא והשאינו יום אחד לשמירת הקשר

וכתב הרבי רבי יונתן זי"ע ביערות דבש ח"א סי' י"ג, משל לשני שותפים שהיו חברים טובים הן בעסק משא ומתן והן בעבודת ה', שנים רבות היתה אהבה גדולה ביניהם ותהי הברכה בכל מעשה ידיהם. יום אחד נתגלע ויכוח ביניהם, הויכוח עלה לרמות יותר גבוהות עד שפסקו מלהאמין זה בזה, והבינו ביום אחד שנתפרדה החבילה. לפני שנתפרדו שני החברים זה מזה אמרו 'והרי במשך השנים היה לנו הרבה הצלחות משותפות, הבה נקבע יום אחד בשנה שאנו מתוועדים בו כימימה ימימה. כי בגיל כזה קשה להתחיל לבנות ידידות חדשה, ואין בכל העולם עוד אחד שמכיר אותך כ"כ טוב כמוני, ואין בעולם עוד אחד שמכיר אותי כ"כ טוב כמוך. וא"כ לא שוה לנו שבגלל הויכוח שיש לנו עכשיו, ייחרב כל הקשר שלנו'.

הן אמת שאין דרכם של בשר ודם לדבר כך, אבל במשל אפשר לומר כך. יום אחד יתוועדו שניהם ויעזבו את כל הויכוחים בצד, וישבו במקום מיוחד וישוחחו בעניינים בדרך שלום ושלוה כמימים ימימה, כל אחד יספר לחבירו איך הוא מצליח במשא ומתן ואיך הוא הולך ומתעלה בעבודת ה', וגם יספר לו על חסרונותיו ויראו איך אפשר לעזור זה לזה.

בשר ודם לא יסכים לדבר כן, כי בדרכו של עולם שהסכסוך הוא עד הסוף, ואין להם די שכל לחלק 'שתי דינים' ולעזוב את כל פרטי המריבה וסברותיה בצד, ולבא להשתתף בשמחת חבירו וכדו'.

אין שלום איש וביתו אלא בעבודת המידות של שני דינים

במחכ"ת כשיש שלום בית בין איש לאשתו, ב"ה וב"ש, גם כשלפעמים יש ויכוחים ביניהם, כמו בכל בית בריא, אעפ"כ מוכרח לחלק 'שתי דינים', ויכוח ויכוח, אבל על כל פשעים תכסה אהבה. אם לא, אין בית. הרי שנדרש עבודת המדות שיוכל האדם להפריד בין קושיותיו לבין הנהגתו. וכמבואר בגמ' על רב ורבי חייא שהיה להם שלום בית קשה מאד, אעפ"כ אמרו 'דיינו' כמו הפיוט שאומרים בליל פסח 'אילו.. דינו, דינו'. ובגמ' מסופר שהיה בזה לימוד מיוחד בבחינת 'תורה היא וללמוד אני צריך'.

עלינו לשבח לאדון הכל, שלא עשני כגויי הארצות שהם לא שומרים על בית משותף לכל החיים, רק משליכים

כל אדם להתעוררות וקרבת ה' וממילא נעשה שלום בית בין גופו לנשמתו, ומוצאת הנשמה מנוחה בתוך גופו.

וגם שאין הגוף מזוכך דיו כרצון הנשמה, לכן נותן לנו הקב"ה נשמה יתירה, והנשמה יתירה איננה מכירה את הגוף ממעשיו המגושמים בימות החול, הוא מכיר אותו רק עם בגדי השבת ותפילות השבת, ועם הארץ ירא מלשקר בשבת, וא"כ גם מתנהג בכל ענייניו ביראת שמים, וממילא נעשה שלום בית בין הגוף להנשמה היתירה.

אמנם עדיין צריכין אנו למודעי בביאור דברי הזוה"ק, מה ענין החילוק בין יו"ט לשבת לגבי הכנסת אורחים, בהא ד'חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי, ואילו שבת לא קאמר'.

כל שבת חזון הוה עת רצון כשעת רעוא דרעון

ונודע מש"כ ב'שפתי צדיק' על שבת חזון, ובקדושת לוי ותפארת שלמה, והרבי מלובלין זי"ע וכל הספה"ק, שבכל השעות הקדושות של שבת חזון יש בהם עת רצון כמו שבת במנחה דשאר השבתות.

כי מבואר בזוה"ק שאומרים בסעודה שלישית, שמכיון שבכל ימות החול דינא תקיפא שריא בשעת מנחה, ומתפללים אז תפילתו של יצחק אבינו ממדת הגבורה, לכן כשבשבת קודש אין דינים רק רחמים, ניכר הרצון יותר ויותר, כי לית נהורא אלא מגו חשוכא, אם בכל יום הוא זמן של דין, ובשבת נתעורר בו הרחמים, לכן הוא רעוא דרעון.

וביאר הרבי מלובלין שמכיון שבימי בין המצרים ובתשעה הימים הוא זמן של דין, אך בשבת קודש אין נוהגין בו כלל הלכות תשעת הימים, אוכלים בשר ושותים יין, לכן כל השבת חזון הוא רעוא דרעון.

בתשוקת תשעת הימים זוכה בשבת לחזון יחזקאל

וביאר הרבי מלובלין זי"ע וכ"כ ב'שפתי צדיק' וב'קדושת לוי' שמכיון שבימי בין המצרים עוסקים בני ישראל להשתוקק ולכסוף לבית המקדש - וכתב החת"ס שבתשוקה זאת בעצמה, בונה הקב"ה את ביהמ"ק השלישי - ולכן כשבא שבת חזון זוכה אדם שמראים לו את החזון דלעתיד, את ביהמ"ק השלישי.

ומבואר בספה"ק משל נורא בענין זה, לקרב הדבר אל השכל.

כביכול בחורבן ביהמ"ק היה סכסוך בין ישראל לאביהם שבשמים, בזמן שביהמ"ק קיים היו בני ישראל נותנים כביכול לחם להקב"ה בכל יום בוקר וערב, 'את קרבני לחמי', ומכיון שדודי דפק ואמר פתחי לי, ולא פתחנו, רק אמרנו 'פשטתי את כותנתי איככה אלבשנה, רחצתי את רגלי איככה אטנפם', כך דברנו על דרכי עבודת ה', כאילו

לנו 'זכרתי לך חסד נעורייך'. כביכול הוא אומר לנו לומר כן, שהוא צריך אותנו ואנו צריכים אותו.

וכן אם בהמשך הגלות יש ליהודי טענות עליו ית' על ריבוי הצרות הקשות, ויש להקב"ה טענות שאין פנינו יפות כלל כמו שהיינו נראים במתן תורה, אעפ"כ מבקש מאיתנו הקב"ה לשמור על יום אחד בשבוע ששם אין שום השפעה לכל הטענות הללו, באה שבת באה מנוחה. ואז מגלים בני ישראל את הרצונות ותשוקת הלב שאנו כן רוצים להיות כרצונו ית' בתכלית השלימות. ואף אם לאחר שבת שוב נפלנו, קדושת השבת היא קדושה קבועה וקיימת, שאי אפשר לומר 'שבתכם שנאה נפשי' ח"ו. רק חדשיכם ומועדיכם ולא שבתכם.

ואילו שבת לא קאמר שאין בו עניות דידן כלפי שמיא

וכמבואר הרבה בשפ"א שמצד הרצונות והכיסופין, אנו נמצאים בעליה גדולה מאד לעומת הדורות הראשונים. כי בסוף תקופת בית ראשון אף שנתנו בפועל מחצית השקל, לא נתנו מעומק הלב, וכמבואר בקינות דת"ב וביצירות דשבת שקלים. ומאידך, לעומת זאת יש בדורות אחרונים תשוקה גדולה מאד לבית המקדש ולמחצית השקל. במדת מה יש לנו תשוקה יותר גדולה מאותם הדורות שהביאו קרבנות בפועל. הה"ד זכרתי לך חסד נעורייך, אהבת כלולותייך.

כי הקב"ה הוא למעלה מהזמן, ואהבתנו היא עכשיו כבשעה הראשונה, שאנו עומדים חזק כנגד אלו שמתו בשלשת ימי אפילה, ואנו מאמינים במשה והולכים אחר ה' במדבר. וכל האומות לא הסכימו לקבל תורה, הופיע מהר פארן וזרח משעיר למו, ורק אנחנו אמרנו 'נעשה ונשמע', בוודאי יש להקב"ה זכרונות טובים איתנו, ועל זאת הוא אומר לנו 'זכרתי לך'.

כך נוכל להבין ענין השבת קודש, שהקב"ה אומר לכל יהודי, בשבת אתה מוצא חן בעיניך כמו שאתה, אתה לא אותו נער שאני מכיר מימות החול.

והנה כשם שבשבת אין ענין של 'עני וצדקה', כמבואר בזוה"ק, כי בשבת כאילו כל מלאכתו עשויה, כמו כן העניות שלנו כלפי שמיא, שזה גרם לנו גלות וגירוש מירושלים עיה"ק, אין לזה שייכות בשבת קודש.

קבע הקב"ה את האסיפה ביום החורבן שהיה בשבת

ביערות דבש' מוסיף עוד ע"פ המשל הנ"ל, אף שאמרנו שמאד קשה לבעלי בחירה לעבוד על מדות שלהם, ואף שיש ביניהם סכסוך קשה, ישאירו להם יום שלום בכל

מיד כל מה שמפריע להם, ובני ישראל בונים מוסד של נשואין לעד ולנצח.

הקב"ה הוא כל יכול, לגבי זה נתן לנו הקב"ה בחינת של כל יכול, אם בני אדם רגילים אין מסוגלים להשהות פינה אחת של שלום מתוך ים של מחלוקת, כמו שהיה מאד מתאים ששני החברים הנ"ל היו שומרים על קשר מיוחד ליום מסוים, כי כל אחד זקוק לחבירו. אף שביום שני וחמישי יתבעו זה לזה בדין תורה, ושם צועקים זה על זה, גנב שקרן וכו', אבל לטובת שניהם ישאירו פינה אחת של חברותא באהבה ושלום.

השאיר הקב"ה בסכסוך איתנו את יום השבת מחוץ לטענות

הרבי רבי יונתן אייבשיץ כותב שהקב"ה הוא כל יכול, וכשגלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו, השאיר לנו פינת שלום אחת, והוא יום השבת, הנקרא בזוה"ק 'ביני ובין בני ישראל'. הקב"ה אומר לנו, כביכול בספר ירמיה הודעת לך את טענותי הרבים עליהם, אבל בסיום ההפטרה אמרנו 'זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולותייך'. בשבת קודש אנו נתוועדים באהבה ושלום, ולא חושבים על חטאים וריחוקים. כי הקב"ה יודע מחשבות ואם אדם חושב על עבירה, הרי זה ממש כחוטא ממש, לכן הוא מבקש מאיתנו לגשת לשבת באופן של 'כאילו כל מלאכתך עשויה' אפילו ברוחניות, כאילו כבר זכית לסיים בבלי וירושלמי, כאילו קבעת עתים לתורה, וכאילו קיימת כל התורה בשלימות.

עד שאמר הקב"ה לנביא הקדוש 'הושע' שאמר לנו 'שובה ישראל' בסוף הספר, וכשאמר לו הקב"ה על בני ישראל שהם לא בסדר, אמר לו הושע להקב"ה, 'החליפם באומה אחרת', כמובן שלא אמר כן באמת אלא כדי שהקב"ה ישיב לו תשובה על טענה זאת, ואז צוהו הקב"ה לישא איזה נונן ולאחר שהולידה בן יזרעאל ובת לא רוחמה, ציוהו לגרשה, ואמר לה הושע אינני יכול לגרשה. אמר לו הקב"ה, א"כ איך אתה אומר לי 'החליפם באומה אחרת'... זה מדי מאוחר, כבר בניתי קשר עם בני ישראל מאברהם אבינו ועד היום הזה, מצאתי את לבבו נאמן לפני, ובירושלמי כתוב 'הרבה צדיקים העמידה בגלותה יותר ממה שהעמידה בבניינה', במשך הדורות העמידו ישראל יותר צדיקים בזמן החורבן מבזמן ביהמ"ק. ולכן אי אפשר להחליף אותנו בחברותא אחרת. יש לי קשר מדי חזק עם בני ישראל, והוא קשר נצחי, הגם שלא היו נאמנים, וחטאו אחרי הדלת וכו', וכאשר ירמיה הנביא טוען לנו ומוכיח אותנו. אעפ"כ הקב"ה כל יכול, יחד עם זאת הוא אומר

להם שהשכינה תחזור ותשרה בינינו כבראשונה, למעשה לא נתקיימו הדברים הטובים בשלימות, כי רוב עולם לא רצה לעלות עם עזרא, כבר התרגלו לתמרים של בבל, למדו תורה בשוב הדעת ולא היה לו לעזרא עם מי לדבר, רק מ"ב אלף צוקלאפטע הושענות, עשרה יוחסין, כמה משפחות כהנים, ולוויים רק בעלי מומין קטועי אצבע, ישראלים שהיו בהם חללים ממזרים נתינים שתוקי ואסופי. וככתוב בספר עזרא ונחמיה שהמצב שלהם היה קשה מאד בענין התבוללות ובענין שמירת שבת, 'בימים האלה ראיתי דורכים גתות בשבת' רח"ל. אי אפשר לתאר את הירידה שבאותו דור.

וכל אלו באו לבנות את ביהמ"ק השני, ודרשו חז"ל 'כי מי בז ליום קטנות', לא היה מוחין דגדלות שם, והיה חסר ה' יסודות בהשראת השכינה בבית שני.

בה בעת ניבא הקב"ה את הנביא יחזקאל בעתיד של זהב, לא זה הבית השני, אלא העתיד של הבית שלישי המקווה, עם שלימות השראת השכינה, עם כל כלל ישראל יחד עם עשרת השבטים, כמ"ש בספר יחזקאל מפרק לז עד מז, התאספות קיבוץ נדחי ישראל מכל קצוות תבל, ואחדות שלימה בין משיח בן יוסף ומשיח בן דוד, ותחיית המתים. אי' במדרש שיחזקאל שאל את הקב"ה, מה לי לתת להם נבואה כזאת כשבינתיים המציאות הפוכה לגמרי. השיבו הקב"ה אף שהם חיים במציאות שונה, במחשבתם יחיו עם חזון של בית שלישי. לא תמיד צריך שהמציאות תקבע את המחשבה ואת החיים של האדם.

לחיות במציאות של בית שני עם חזון של בית שלישי

זהו ענין השבת, שהאדם יוצא מהמציאות הנראית ונכנס ל'שבת חזון', לא רק בשבת שלפני ת"ב, אלא כל שבת הוא בחינת שבת חזון, להתעלות מהסכסוך שיש בינו לבין השמים, ולחיות עם שלום בית, כאילו כל מלאכתך עשויה. אף אם השרה את העורות שלו בערב שבת, והוא יודע שמכיון שלא הספיק להוציא את העורות מהמשרה לפני השבת, העורות הולכים לאיבוד. איך יהיה כל מלאכתך עשויה בעיניו? אין זאת אלא שהוא חי בחזון אחר.

החזון למרחוק הוא הרבה יותר חזק מהמציאות. אילו לא היינו שומעים את נבואת יחזקאל על בית שלישי, אילו לא היה לנו חזון כזה, לא היינו שורדים 1958 שנות גלות. כל מה שאנו שומרי דת משה כנתינתה מסיני, הוא רק הודות להתעלות מהמציאות וההסתכלות על החזון הרחוק. כלל ישראל עברו שחיטות וגזירות ושמדות, ואעפ"כ נכנסו לבית הכנסת בשבת וזימרו לכה דודי ומעין עולם הבא יום שבת מנוחה.

שבוע וכדו², ובאותו היום לא יהיה ביניהם שום סכסוך כלל, כי כל אחד מהם זקוק להיות באהבה עם חבריו מכבר. ומה עשו, בחרו דווקא ביום הפירוד, למשל אם יום שלישי בשבת היה ה'פיצוץ' ביניהם, שכל אחד 'תפס' את השני במרמה ועוולה וכדו', הלכו וקבעו את יום שלישי בשבת, שזה יהיה יום השלום השבועי ביניהם. לו יצויר שהיה מעשה כזה, להפוך את יום הפרידה ליום ההתחברות, עדות היא שהאהבה שוקלת יותר מהפירוד. ו'זכרתי לך חסד נעורייך' הרבה יותר כבד וחשוב מאשר 'פשע בגרותיך'. כי על כל פשעים תכסה אהבה ולא הפוך ח"ו.

הרבי רבי יונתן עושה חשבון ששעת פרידה מביהמ"ק הראשון היה ביום השבת קודש! כביכול היתה הפרידה ביום השלום השבועי, ובאו הגויים וראו כרובים מעורים זה בזה ביום השבת קודש. בכך הראה לנו הקב"ה ביום הפרידה כמה חשוב לו הקשר איתנו, ולכן נפרד מאיתנו כביכול דווקא באותו יום שעתיד להיות שלום ושלוה בכל שנות חיינו.

וכל זה נכלל בהפטרה, אע"פ שירמיה מוכיח מאד את ישראל, הוא מחזק אותנו 'זכרתי לך חסד נעורייך'. וכן מצאנו שהפסוק 'הבן יקר לי אפרים... המו מעי לו', גם הוא נמצא באמצע התוכחות של ירמיה, הוי עטרת גאות שיכורי אפרים וגו', ואעפ"כ מסיים ב'המו מעי לו', כביכול אינו יכול בלעדינו.

וכאמור שעכ"פ אלו הפסוקים מאירים ביותר בשבתות, שבהם לא חלו כל דברי התוכחה, כי אם שלום ואהבה.

וכתב הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע במאמרי איכה שהסיבה שבני ישראל קורין לה 'שבת חזון' אע"פ שזו חזון קשה, יש בזה ענין של חזון ונבואה שכל יהודי זוכה לראות את ביהמ"ק השלישי בשבת חזון.

ופנימיות הענין כי בשעה שנבנה ביהמ"ק השני ע"י עזרא הסופר, היה מצב מדוכא מאד, אע"פ שכבר היה ישועת מרדכי ואסתה, מ"מ היו שבורים מאד כי בתחילה הבטיחו

2 שמעתי על שתי אחים שהיו שותפים בדפוס גדול מאד בירושלים, אחד היה חסיד חב"ד ואחד חסיד וויז'ניץ, וכשמתו הוריהם היה ביניהם דיני תורה מורכבים מאד, כמה שייך לכל אח ואח. והיו הדיינים משתוממים מאהבת האחים זה לזה, אף שבדין תורה היו תובעים זה לזה סכומי עתק, אעפ"כ נשארו אחים אהובים באופן מופלא מאד. זכו שניהם לקדש שמו ית' בעולם, אחד חיבר חומש 'שי למורא' והשני חיבר סידור 'יסוד מלכות'

יתן לי עוד הרבה בנים כמוך... באותה שעה נתפייס הבן על התוכחה הראשונה. התוכחה היתה מתוך אהבה, והראיה שהוא מאחל לעצמו עוד בנים כמוך.

זה שאמר משה רבינו 'ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם **ככם** אלף פעמים', אהיה מאד בשמחה אם יהיו בעולם עוד אלף יהודים כמותכם. בכך נתפייסו על התוכחה, כיון שברך בלשון הזה, סימן שהתוכחה איננה בתנועת ריחוק אלא בתנועת קירוב.

הגם שמשה רבינו ממשיך להוכיח ואומר 'ממרים הייתם עם ה' מיום דעתי אתכם', 'טרחכם ומשאכם ורבכם', צירפו בני ישראל לכל פסוק ופסוק של תוכחה, את הברכה 'יוסף ה' עליכם **ככם** אלף פעמים', כאשר צוה ה' את משה להוסיף ברכה זאת לתוכחתו.

ואם כן בוודאי אנו יכולין לעשות שבת של אהבה עם השי"ת בכל שבת ושבת, כי אם אמרנו 'נעשה ונשמע' והקב"ה 'זוכר לנו חסד נעורייך' שלא היה מי שהסכים להשתדך כביכול רק אנחנו, ממילא אף בשעה שגורשנו מבית חיינו, נשאר לנו ימי השבתות, ימי אהבה ושלוה, רק חדשים ומועדיכם שנאה נפשו, אך לא שבתכם.

וזש"כ בזה"ק שאין צדקה לעני בשבת, הה"ד 'ביני וביני בני ישראל', לפיכך יהבין ליה נשמתא אחרא, לצורך אהבה ושלוה עם השי"ת, שיסתכל עליו הקב"ה בתכלית האהבה השלימה, השי"ת יתן לנו שבת חזון מלא אורה ושמחה אמן.

יום ראשון ה מנחם אב תשפו

(מס' שיעור 42709587)

אור הקבלה בחשך הגלות - נשמת האריז"ל היה בצלאל << נשבע שלא ירבה בתפלה - איך הותר למשה להתפלל? {א'}

יארציית רבינו האריז"ל זי"ע

היום יארציית מרן האריז"ל הרה"ק רבי יצחק בן רבי שלמה זי"ע ועכ"ל.

העם 'ההולכים' בחושך 'ראו' אור גדול

הג"מ רבי ישראל ספינר שליט"א הדפיס את כתבי הגה"ק הרמ"ד וואלי זי"ע ידיד נפשו של הרמח"ל זי"ע, וכתב ב'ספר הליקוטים' חלק א' דף רכט ע"פ מש"כ בספר ישעיה ט, א העם ההולכים בחשך ראו אור גדול, וצ"ע שלא כתוב 'העם אשר הלכו בחושך', אלא 'ההולכים' לשון הוה, ואעפ"כ ראו אור גדול. אם יש אור גדול בעבר, איך קרא להם הולכים בחושך?

הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע מחדש שבשבת שבתשעת הימים האלה מרוממים כל יהודי לזה החזון, החזון של יחזקאל, החזון של בית שלישי. אותה הנבואה ניתנה לישראל מתוך מצב שהמציאות היתה הפוכה מאותה הנבואה. וזהו המהות האמיתית מצד חסד נעורייך אהבת כלולותיך.

החושד בכשרים להוכיח על התאוה בלי לחשב האנחה

ראיתי בספר ישן 'אהל משה' לפני כארבע מאות שנה, להג"מ רבי משה בנימין ראש גולת בבל זי"ע. בפרשת דברים החל משה רבינו להוכיח בדרך רמז תחילה, ואח"כ המשיך להוכיח באריכות. בין זה לזה הוא מברך אותנו 'ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, ויברך אתכם אשר דיבר לכם'.

והרי בגמ' מבואר שאדם צריך להזהר שלא להיות חושד בכשרים, בדרך כלל מפרשים שהכונה שלא לחשוד באדם שעשה דבר מגונה, כשבאמת הוא כשר ולא עשה הדבר הזה כלל. וכמ"ש במס' יומא 'הם פורשים ובוכים על שחשדו בכשרים', החושד בכשרים לוקה בגופו וצריך שיברכו אח"כ.

רבי משה בנימין מבאר כי החושד בכשרים היינו כשאדם מוכיח את חברו לפי מה שראה בעיניו שעשה פעולה לא טובה, אך אינו יודע את תשוקת לבו ואת מחשבותיו והגיגיו הכשרים. ונמצא שהוא חושד בו רק כפי המעש החיצוני שעשה, אך אינו יודע את לבו. 'ה' נגדך כל תאותי, ואנחתי ממך לא נסתרה'. הקב"ה יודע גם את האנחה שבאמצע התאוה, אך בשר ודם אינו רואה את האנחה רק את התאוה. המשגיח 'תפס' את הבחור, האבא 'תפס' את הבן, האדם 'תפס' את עצמו באיזה מכשול, אך הקב"ה מבין גם באנחה ותשוקת לב. מבין ומאזין מביט ומקשיב.

אך האדם בשר ודם, אם הוא דן ושופט את חברו רק כפי הפעולה החיצונית שעשה, הרי הוא כחושד בכשרים, כי אינו מודד כראוי את הכשרות שבלבו, ולכן צריך שיברכו, להורות שהוא הרבה יותר חשוב ממה שחשד בו.

הצריך משה לברכן יוסף ככם ליתרון מעלתם מהמוסר

ואי' במדרש רבה שאמר הקב"ה למשה רבינו, אתה אמרת דברי תוכחה לבני, עכשיו אתה צריך לברכם. ולא כתוב להדיא במדרש שהיה כדן חושד בכשרים, זה הוסיף רבי משה בנימין הנ"ל, וביאר שזהו הסיבה שהוצרך משה רבינו לברך אותנו בין תוכחה לתוכחה.

וצריך להתבונן איך תועיל הברכה לפייס את החשד בכשרים. בדרך משל, כשאדם מוכיח את בנו על שאינו מתנהג כראוי, ותוך כדי דיבור הוא מאחל לעצמו 'שהקב"ה

ורמוז בתוך דבריו שכנסת ישראל אומרים בגלות להקב"ה, הרי בעקבתא דמשיחא הריני כחולה שיש בו סכנה, 'סמכוני באשיות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני, אלו הם סודות האריז"ל כאשיות ותפוחים, בזה ריפד אותנו הקב"ה בסוף הגלות עד יומו של משיח.

ונודע שהחת"ס קרא לחודש בשם 'אב' מר"ח עד ט' באב, מיום ט' באב ואילך קרא לו חודש 'מנחם', וזש"כ 'כי א'שב ב'חשך' ר"ת א"ב, אלו הם ט' ימים הראשונים, ה' אור לי, ה' אור ר"ת ה' א"ב. יומו של מרן האריז"ל, שהוא האיר לנו אור של גאולה בתוך הגלות. זי"ע ועכ"י.

איכות שם משפחת לוריא משאר משפחות

משפחת לוריא היא שם משפחה קדומה ביותר, הרבה הרבה שנים לפני שהיו שמות משפחה נוהגים בישראל. גם רבינו מהרש"ל היה ממשפחת האריז"ל. האריז"ל היה אשכנזי ולכן לא כינוהו הספרדים בשם לוריא אלא בשם אשכנזי. כי אביו היה ממשפחת לוריא האשכנזית, ונשא אשה ממשפחה ספרדית. ומת אביו בהיותו נער קטן, ולקחה אותו אמו האלמנה למצרים אצל אחיה העשיר, והוא גידל את אחותו ואת היתום. ושם למד עם ה'שיטה מקובצת' הג"מ רבי בצלאל אשכנזי שנחשב כרבו או כחבירו. ולכא'ו יש חלק מהשיטמ"ק שכתבו האריז"ל, כי למד עמו שנים רבות בתורת הנגלה.

בדרך כלל אין אומרים רמזים על שמות משפחה, אך האריז"ל חיבר את זמירות שבת בר"ת עם שם משפחתו לוריא, בליל שבת וברעוא דרעוין, והרי שלא רק קידש שמו 'שלמה' אלא גם 'לוריא', וזה שניבא הנביא בדרך רמז 'כי אשב בחושך הויה אור לי' אותיות 'לוריא'.

בירושלים עיה"ק יש חצר ידועה ששם נולד האריז"ל, ואח"כ כשמת אביו נסע למצרים ואח"כ חזר לארץ ישראל. ולכן רואים בכתבי האריז"ל שהיה נוהג כמנהגי הספרדים, אך עכ"ז 'זרוק חוטרא אאורא, אעיקריה קאי', בר"ה ויוה"כ היה מתפלל עם האשכנזים לומר עמהם את הפיוטים דרבי אלעזר הקליר, כי מצד אביו היו לו שורשים אשכנזיים חזקים מאוד, משפחת לוריא היא משורשי היחוס החזקים ביותר בכלל ישראל, הם נכדים של רש"י ורבי יוחנן הסנדלר ודוד המלך. יש הרבה שמתייחסים אחריהם, אך משפחת לוריא ידועה כמשפחה ללא דופי ויחוסה ידוע וברור. האריז"ל דרש על ג' משפחות, לוריא, מרגליות ורפפורט.

הכלל שזהו אורו דהאריז"ל, אורו של משיח שמתנוצץ בעקבתא דמשיחא, וכמו שדרש כ"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע בנוסח הזמירות דליל שבת 'שתרחמי עוד בגלותי לגאלני', בעוד שאני שעדיין בגלותי, תגאלני, תשלח לי אור הגאולה. כן ביאר הרמ"ד וואלי זי"ע בספר הליקוטים חלק א' עמוד רכ"ט.

והמשך הפסוק הוא: יִשְׁבִּי בְּאֶרֶץ צִלְמוֹת אֹר נְגִה עֲלֵיהֶם. הלשון 'יושבי' משמע שעכשיו הם בארץ צלמות, וא"כ איך אמר 'אור נגה עליהם' לשון עבר, אם כבר האיר עליהם האור, הרי כבר אינם יושבים בארץ צלמות? מדוע הוא מתאר את החשכות בלשון הווה ואת האור בלשון עבר?

אור הקבלה של האריז"ל בחושך הגלות

וביאר הרמ"ד וואלי וזלה"ק: 'אור הקבלה', הגילוי הנפלא שגילה האריז"ל בדורות האחרונים 'הוא אור גדול אשר לא ראו אבותינו ואבות אבותינו', וזה היה בעודם יושבים בחושך הגלות האחרון שאין כמוהו, שכבר עברו יותר מד' מאות וחמישים שנה מהסתלקותו של האריז"ל ועדיין אנו יושבים בחשכת הגלות בהוה, אעפ"כ נטל הקב"ה את אורו של מלך המשיח, והאיר לנו בתוך מרירות הגלות שראה הקב"ה שלא נוכל להחזיק מעמד בחשכת הגלות עד יומו של משיח, מחמת הסימנים האיומים והנוראים של עיקבתא דמשיחא המובאים במשנה ובברייתא סוף מס' סוטה.

לכן הקדים הקב"ה לנבא את הנביא ישעיה שעתידי לבא בסוף הגלות אור גדול. והרי הכל יודעים שאור התגלות האריז"ל הוא הקדמה לכל האורות הגדולים שנתגלו אחריו, להאיר לבני ישראל את חשכת הגלות, שיהיה לנו דרך ואור איך לעבור את הזמן הקשה של עקבתא דמשיחא. הרמ"ד וואלי מבאר שנבואת ישעיה עוסק בהתגלות האריז"ל, עדיין העם יושבים בחושך וצלמות, אבל כבר רואים אור גדול, אור נגה עליהם.

כי א'שב בחושך הגלות ה'שם או"ר ל"י - ב' דיוקים

עוד נביא דיבר בסגנון זה, בספר מיכה פרק ז פסוק וז. גם הוא מדבר מסימני עיקבתא דמשיחא 'כי בן מנבל אב, בת קמה באימה, כלה בחמותה, אויבי איש אנשי ביתו, ואני בה' אצפה אוחילה לאלקי ישעי, שמעני אלקי, אל תשמחי אויבתי לי, כי נפלתי קמתי, כי אשב בחושך הויה אור לי'.

ויש מרמזים כי תיבת 'אור לי' הוא צירוף 'לוריא', שם משפחת רבינו האריז"ל, 'כי אשב בחושך' בגלות הארוך הזה, ישלח לנו הקב"ה את הצדיק ממשפחת לוריא, והוא יגלה לנו את האור של המלך המשיח בתוך הגלות עצמו. בתוך ישיבתנו בחושך האיר הקב"ה עלינו אלומת אור האריז"ל, וכל האורות הבאים על ידו, אור מהרח"ו וחבריו, אור הרמח"ל וחבריו, אור הבעש"ט ותלמידיו, אור הגר"א ותלמידיו, וכל מה שהחזיק את כלל ישראל בגלות. ולכן אומר הנביא לשונאי ישראל 'אל תשמחי אויבתי לי' בגלות, 'כי נפלתי קמתי' בעקבתא דמשיחא, 'כי אשב בחושך, ה' אור לי' באור האריז"ל.

הכתוב, בשנת 'שמן', שנת ש"ץ, בו נתגלה השמן הטוב, ותיקן בלימודו את כל העולם, הה"ד טוב שם משמן טוב.

פרשיות תפילין שאעשה לאיזה בתים אכניסם

נזכיר דוגמא אחת מתורת האריז"ל, שיעמוד לנו לזכות. הנה נודע שבסדר כתיבת תפילין של יד ושל ראש יש כמה שיטות, חכמי הנגלה נקטו שצריך לכתוב של יד תחילה ואח"כ של ראש, אך האריז"ל כתב שיש להקדים ולכתוב תחילה של ראש, כל ד' הפרשיות בלי הפסק, ואח"כ כותבים של יד.

וכתב האריז"ל בשער הכונות דרוש ב' דדרושי התפילין, שהסופר צריך להכין תחילה את הבתים, כשבא הסופר לכתוב תפילין של ראש כבר יהיה הבית לפניו, ויכתוב את הפרשיות ותיכף לאחר כתיבת הפרשיות של ראש יכניסם לתוך הבית של ראש, יתפרם באופן שיהיו כשרים בשלימות, ותלמידי האריז"ל הוסיפו שמשמע שגם יכניס את הרצועות ויתקן את הקשר כדת. ורק לאחר כל זאת יתחיל הסופר לכתוב פרשיות של יד, וגם שם יהיה הבית מוכן לפניו כדי שתיכף ומיד כשיסיים לכתוב הפרשיות של יד, יכניסם ויתפרם כדת.

בתורת הנגלה לא שמענו שיש מצוה להקדים בתים לפני הפרשיות, מותר לכתוב תחילה את הפרשיות, ואח"כ תוולד אותה בהמה שמעורה יעשו את הבתים, אין הסדר מעכב כלל בהלכה. אבל בכתבי האריז"ל יש בזה זהירות גדולה. והרי כל הענין הזה מזכיר לנו מאד את השיחה שבין משה רבינו לבצלאל בן אהליהב, בצלאל שאל את משה 'ארון שאעשה, היכן אכניסו'. איך אפשר להמשיך אור בעולם עוד לפני שיש כלים מוכנים לפניו. וכנודע שזהו החידוש של עולם התיקון שיש כלי טוב הראוי להחזיק את האור, שלא יהיה שבירת הכלים ח"ו.

ביארצייט דהרבי מקוסוב זצוק"ל הארכנו בענין זה, ומקור הדברים בזה"ק חלק א' דף קכט שיסוד התפילין הוא יסוד המשכן, כה העיד רבי אלעזר בן רבי שמעון ששמע מאביו ביום הבר מצוה שלו שבפסוק 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' כתוב סוד התפילין, ויש סדר איך צורת בית התפילין, ממש כמרכבה למשכן. והפרשיות שמכניסין לתוך הבתים הם ממש ככלי המשכן המוכנסים בתוכה. ובזה מובן מעט מה שתיקן האריז"ל בדורו כפי מה שהוא בעצמו טען לפני משה רבינו בהיותו נשמת בצלאל, להקדים תחילה כלים ואח"כ להכניס בו את האורות.

המקובלים מדקדקים בזה, ובמשנה ברורה הביא ב' דעות אם לכתוב של יד תחילה או של ראש תחילה, והב"ח נוטה לדעת האריז"ל מבלי להזכיר דבריו הק'. ואכהמ"ל.

לכבוד יומא דהילולא נזכיר נקודה אחת מחידושי של האריז"ל, והוא דבר השווה לכל נפש. אף שאין הכל נוהגין כן, ה'בני יששכר' פרסם ענין זה כ"פ בספריו הק', אגרא דכלה, דרך פקודין, עשה טוב, ומקור ההקדמה הזאת היא בספה"ק 'עמק המלך' מתלמידי תלמידי האריז"ל.

נשמת מרן האריז"ל היה בצלאל

בספר אגרא דכלה פרשת ויקהל הביא את הענין בזה"ל: 'מדרש [רבה, שמות, מח]. טוב היה שמו של בצלאל משמן הטוב, למה, שפרסמו הכתוב שנאמר ראו קרא י"י בשם בצלאל, עכ"ל. הנה הדבר הזה כולו תמוה [מאיזה שמן הכתוב מדבר?] ונראה לרמז דהנה ידוע **נשמת מרן האריז"ל היה בצלאל, נשלחה אלינו לגלות רזין דמתקלא סוד עולם התיקון אשר היה טמיר ונעלם מדורות הקודמים.** והנה כאשר נפטר לחיי עולם הבא לא רצו תלמידיו לפרסם תורתו עד שנת שמ"ן, ש"ץ לאלף הששי, והנה הגם שבשנת שמ"ן נתפרסמה תורתו משא"כ כשהיה מרן ז"ל בחיים לא רצה ללמד רק למהרח"ו ומעט יחידי סגולה, עם כל זה יותר היה טובה בעולם בהיות שמו בעולם, כי תיקן בלימודו את כל העולם.'

כי אחד מהגילויים שגילה האריז"ל יותר ממקובלי הדורות הקודמים, שהוא גילה סודות עולם התיקון, כמבואר הרבה בכתבי האריז"ל. עד שאמרו 'והארץ היתה תהו ובהו' על הקבלה הקודמת, שעסקו בעולמות שלפני עולם התיקון, ויאמר אלקים יהי אור', הוא קבלת האריז"ל שגילה את עולם התיקון, שהיה טמיר ונעלם בדורות הקודמים, עדיין לא הגיע זמנו להתגלות.

טוב שם האריז"ל משנת שמ"ן שפרסמו הכתוב

וכל גילוי של תורת האריז"ל היה רק משנת ש"ץ לאלף השישי והוא בגימ' שמ"ן. כי גם לאחר שנסתלק האריז"ל היו כל הכתבים טמירים וגנוזים, עד שעברו כשישים שנה משנת של"ב עד שנת ש"ץ, אז נוגע שהגיע זמן גילוי תורת האריז"ל, לאחר שהאריך מהרח"ו ימים ושנים ונסע לדמשק וכו' ושם נתגלה תורת האריז"ל ונתפשטה בכל מקום, וכל הארץ האירה מכבודו.

הן אמת שבחיי האריז"ל היו לו סגל תלמידים קדושים שהתהלכו סביבו בדחילו ורחימו, וגילה להם רזין דרזין. לא כל אחד היה ראוי להכלל בחבורתא קדישתא, יחידי סגולה זכו לכך.

אך הגילוי לכל העולם היה בשנת שמ"ן. וזה שאמר שלמה המלך ע"ה 'טוב שם משמן טוב', שמו של בצלאל נפלא הוא מאד, אך אימתי יתגלה, רק מ'שמן', משנת ש"ץ, 'ולמה, שפרסמו הכתוב', משנת של"ב כשנסתלק לבית עולמו, עדיין היה כל תורתו גנוז בסוד, ואימתי פרסמו

שלא יהיה לכל אדם כח לבנות או להחריב שמים וארץ, נעו מעגלותיה, לא תדע.

ולזאת שאל בצלאל את משה רבינו, היכן אכניס את הכלים אם אעשה תחילה, וכי לא כך אמר לך הקב"ה תחילה משכן ואח"כ כלים? ואם תאמר שאתה משנה את הסדר משום 'נעו מעגלותיה' שלא יוכל כל אדם לברוא עולם, אין לך לחשוש מזה, דשאני בצלאל 'שיודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ'.

נעשה בצלאל כאומר למשה רבינו, זאת אני מבין מדוע אתה צריך לשנות את הסדר לפני הרבים, אבל לא בעבורי, כי אני יודע מהשורש איך ברא הקב"ה את העולם וכל שמים וארץ, אין לך מה לחשוש מפני. אני הוא האריז"ל בעצמו... ולכן מותר לך לגלות לי האמת איך שהקב"ה אמר לך בסדר הנכון, אמר לו משה, בצל א"ל היית, אכן לך אפשר לומר את האמת.

ב'ליבי צ'פנתי א'מרתך ל'מען ל'א מבצלאל ל'לאריז"ל

נשלים את הענין ע"פ דברי ה'שבט מוסר' בחיבורו 'אגדת אליהו' על ירושלמי במסכת שביעית פרק ו', בשם האריז"ל בעל ההילולא עה"פ 'ב'ליבי צ'פנתי א'מרתך ל'מען ל'א אחטא לך', ר"ת בצלאל"ל. כי אע"פ שהוא היה יודע לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, מ"מ בהיותו בגלגול הראשון בצלאל 'ב'ליבי צ'פנתי א'מרתך' כדי שלא לחסר מעולמו של הקב"ה, לא אחטא לך לשון חסרון, שאילו היה מגלה את הסודות לפני הזמן, היו אנשים מחריבים את העולם ע"י הסודות.

בדורות אחרונים היה האריז"ל יכול לגלות כל מה שגילה, ואין סכנה שאנשים יחריבו את העולם, מחמת ירידת הדורות. אבל בדור המדבר שהיו נשמות גדולות עד מאד, אילו היה מלמד את ה'עץ חיים' בהיותו בצלאל בדורו של משה, היתה סכנה גדולה לעולם, וכמ"ש ב'תולדות' לעיל שמשו רבינו היפך את הסדר בכונה תחילה כדי שלא ידעו איך לצרף שמים וארץ חדשים ולא יחריבו את העולם.

ויש בזה הפסוק ר"ת בצלאל-אל. כלומר 'למען לא אחטא לך' שלא אחסר בבריאה של הקב"ה, לכן צפנתי סודותי בגלגולי הראשון... וזהו פירוש שביאר האריז"ל בעצמו.

אך בהגיע הזמן שהוא יכול לגלות הסודות העליונים מבלי סכנת חורבן, חזר ובא לעולם בשם חדש, לא בצלאל, לא ע"ש 'ב'ליבי צ'פנתי', אלא אדרבה 'טוב שם משמן טוב, למה, שפרסמו הכתוב', דוקא בדור של עקבתא דמשיחא, העם ההולכים בחושך, מוכרחים הם לאור זה, 'גם כי אשב בחושך, הויה אור לי' אותיות לוריא כנ"ל. בגלגול השני

עכ"פ אנו מוצאים בכמה מקומות שאותה נשמה של בצלאל שאמרה למשה 'ארון שאעשה להיכן אכניסו', הוא בעצמו סידר את כתבי האריז"ל לאחר אלפי שנים.

יודע היה האריז"ל לצרף אותיות שנבראו שמים וארץ

על בצלאל העידו חז"ל שהיה יודע לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ. בתורה שבכתב כתוב בו רק שעשה את המשכן ואת כליו, ותו לו, אך בהיותו נשמת האריז"ל אין לך גדול ממנו בצירוף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, שהאיר עיני ישראל בסדר ההשתלשלות מראשית הבריאה עד הנה. מי שלא הבין מה הפירוש שבצלאל היה יודע לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, יוכל לעיין בעץ חיים ויאירו עיניו.

כתב ה'תולדות יעקב יוסף' זי"ע בסוף חומש שמות, ע"פ דברי הגמ' במס' ברכות דף נה 'כשאמר הקב"ה למשה עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והיפך' הקב"ה אמר לו, תחילה משכן ואח"כ כלים, ומשה אמר בפרשת תרומה תחילה כלים ואח"כ משכן. 'אמר לו בצלאל למשה רבינו, כלים שאני עושה, להיכן אכניסם, שמא כך אמר לך הקב"ה, תחילה משכן ואח"כ כלים'. אמר לו משה, בצל א"ל היית. צדקת בדברך. ותיכף אח"כ אמר רבי יוחנן 'יודע היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ'.

למה היפך משה סדר המשכן וכליו ומה השיבו בצלאל?

והקשו הקדמונים האין יתכן לומר שמשו רבינו היפך מדבריו של הקב"ה? ועוד הקשה התולדות מהי הסמיכות בין ענין זה להא ד'יודע היה בצלאל לצרף אותיות וכו'. וביאר בטוב טעם ודעת ע"פ מה שאמרו המקובלים שהטעם שאין מוקדם ומאוחר בתורה, משום שאילו היה סדר בתורה, היה אדם יכול לברוא שמים וארץ בכח התורה, או שהיה יכול גם להחריב שמים וארץ ח"ו.

וכן הוא במדרש שוחר טוב עה"פ בספר משלי 'נעו מעגלותיה, לא תדע', התורה הק' נעה מסדר מעגלות הפסוקים, כדי שלא תדע את הצירוף הנכון, דאלמלא כן, היה תינוק יוצא מבית הספר והולך לבית הקברות ומחיה את המתים!

עפ"ז ביאר התולדות זי"ע שמשו רבינו הוא נאמן להשי"ת, כמ"ש 'בכל ביתי נאמן הוא', ועיקר הנאמנות של השומר שהפקידו אצלו איזה חפץ יקר, שהוא צריך לשמור על הדבר שלא ינזק. לזאת הבין משה רבינו שהוא צריך להיות נאמן ולסדר תחילה כלים ואח"כ משכן, אף שהקב"ה אמר לו משכן תחילה ואח"כ כלים, הוצרך משה לשנות הסדר כדי

ר'בי ח'יים ו'יטאל. רק על ידו זכינו לכל כתבי האריז"ל. טוב שם משמ"ן הטוב, משנת ש"ץ זכו ישראל לאורו.

ראה קראתי בשם בראשית ברא א'לוקים

כתוב בספר 'כליל תפארת' להרה"ק רבי ישעיה שור זצוק"ל תלמיד הרה"ק רבי מרדכי קרמניצער זי"ע בן הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, [היה גאון עולם, ייסד סדר קבוע במכירת חמץ ועוד] 'ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא', כן אמר הקב"ה למשה רבינו 'ראה קראתי בשם בצלאל', מה הכונה 'ראה', היה לו לומר 'שמע' אלא שהפירוש הוא שכבר קראתי לנער הזה מראשית הבריאה, כי בתיבת 'בראשית ברא אלקים' מרומז ר"ת בב"א ב'צלאל ב'ן א'ורי. ולכן היה יודע לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, שכבר נרמז שמו מראשית הבריאה. שם עמדה נשמתו בשורש הכל, וראה איך נצטרפו אותיות הבריאה, ולכן הוא יודע לצרפן. ובגלגולו השני עומד ומגלה בפירוש כל סדר ההשתלשלות 'כשעלה ברצונו הפשוט לברוא עולמו, בתחילה היה הכל אא"ס, ואח"כ צמצם עצמו וכו' והמשיך קו וכו' וכו'. וזה שאמר ה' למשה רבינו 'ראה קראתי בשם', כבר מתחילת החומש אמרתי 'בראשית ברא אלקים' ר"ת בצלאל בן אורי.

עד שבא ה'בני יששכר' ופירש תיבת בראשית בר"ת א'ור תורת ר'בינו י'צחק ב'ן ש'למה. זי"ע ועכ"י.

סדר מסירת תורת האריז"ל למהרח"ו

כל מה שיש ב"ה כהיום הזה הרבה אנשים כשרים בכלל ישראל, הכל הוא בזכות מרן האריז"ל, אף מי שאינו עוסק בכתבי האריז"ל מוקף עם מנהגי האריז"ל, וכמו שהפליא המגן אברהם זי"ע להכניס את כתבי האריז"ל בתוך השו"ע, כחלק בלתי נפרד. ואין לנו השגה כמה גדלה השפעתו של האריז"ל על כל ישראל. לא היה בדורות אחרונים כמוהו. וכל זה הספיק בשנה ומחצה בלבד, שבהם היה רבו של מהרח"ו. ואחר שלמד איתו שנה ומחצה בארץ ישראל, חיבר מ"ח ספרים כתבי ידות עבים וגבוהים, מאותה התורה שלמד איתו בתקופה הקצרה הזאת. בחורף דשנת של"א, אמר לו אליהו הנביא שהוא צריך לעלות לא", ואז עלה האר"י החי לארץ ישראל, ובשנת של"ב כבר נסתלק מן העולם. בתחילה היה מהרח"ו תלמידו של הרמ"ק בנסתר ותלמידו של האלשי"ך הק' בנגלה, אמר אליהו הנביא להאריז"ל שיעלה לארץ ישראל ללמד תורתו לתלמיד זה, כביכול יסע 'אורי' ללמד תורתו ל'חור'.

מהרח"ו היה גדול בשנים יותר מרבו האריז"ל. והיה חידוש גדול שביום בהיר הגיע אורח אברך צעיר ומדבר דרך חדשה בתורת הקבלה שלא כתורת הרמ"ק והקדמונים, והיה חידוש גדול שנתקבלו דבריו הק'.

עמד וגילה את כל הסודות שהיה מונע את עצמו לגלות בהיותו בצלאל.

ובמדרש מבואר דבר פלא, בצלאל היה נער בר מצוה בשעה שבנה את המשכן וכליו, ותיכף אחר השלמת מלאכת הקודש נסתלק מן העולם, כדי שלא יגלה את הסודות לבני דורו, שעדיין לא הגיע זמן הגילוי. ועל קברו צריך לכתוב 'פה נטמן מי שקיים מקרא שכתוב בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך'.

ואח"כ בהיותו האריז"ל גם אז לא האריך ימים, היה אברך בן ל"ח שנה בהסתלקותו.

והנה ביום היארצייט מותר לומר את האמת, שכל יהודי צריך שיהיה לו איזה ריח ונגיעה בכתבי האריז"ל, לולא כן, אין לנו שום הבנה בספרי חסידות. וכשמעיינים מעט דמעט מצוץ דבשו, רואים שהוא עדיין חושש תמיד לגלות כל הסוד, וכדברי המקובלים 'הרב היה מגלה טפח ומכסה אלפיים אמה'. הרי שגם בגלגול השני היה מקיים תמיד 'בלבי צפנתי אמרתך, למען לא אחטא לך', שהגילוי יהיה בשיעור וגבול הנכון כרצונו ית'.

בצלאל בן אורי בן חור' רומז לרבי חיים ויטאל

הזכרנו לעיל שמשפחת לוריא איננה כשאר משפחות שיכולין לקנות ולמכור את השם, אלא היה משפחה מיוחדת ומושרשת מאד. והנה תלמידו מהרח"ו, גם עליו אמר רבו האריז"ל שלא רק שמו רבי חיים הוא חלק מגילוי נשמתו אלא גם שם משפחתו 'ויטאל' הוא חלק מנשמתו. וכמ"ש 'אומר אני לך חיים', דע לך שבגלגול הראשון היית המגיד משנה' על הרמב"ם, ואז לא האמנת בחכמת הקבלה החכמה האמיתית, לכן באת עוד פעם לעוה"ז לתקן את הדבר, ולפיכך צריך שיהא עסקך כל ימך בחכמת הזוהר'. שכבר השלמת חלק נגלות התורה בגלגול הקודם, חיברת פירוש נפלא בכל התורה כולה על סדר היד החזקה. אך עתה באת להשלים חלק הקבלה.

ואמר לו ראייה לך, כי המגיד משנה היה שמו רבי וידאל זי"ע, ועתה שם משפחתך הוא 'ויטאל'. השם הזה הוא 'חיים' באיטלקית. מסתמא גם המגיד משנה קראו לו בברית שם 'חיים' אלא שהיה לו כינוי 'וידאל' באיטלקית, וכמו כן 'רבי חיים וויטאל', לא היה שם משפחתו 'ויטאל' אלא 'קליפרוס', אין זאת אלא ש'ויטאל' הוא כינוי לשמו 'חיים'. ויתכן שהיה צריך לומר פסוק בשמונה עשרה גם על 'ויטאל' כי זה היה חלק משמו.

עתה נעיין בפסוק שבתורה 'בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה', בצלאל הוא האריז"ל כנ"ל, ב"ן בגימ' אליהו, שהיה אליהו הנביא זכור לטוב נגלה אליו תמיד לגלות לו רזי תורה, אורי לשון 'אור לי' כנ"ל ע"ש לוריא. בן חור' ר"ת

לכן אמר לו 'הניחה לי', שיבין שהדבר תלוי בתפילותיו. וכך הוה. ויחל משה, ונתגלו י"ג מדות של רחמים, וא"כ איך אפשר ללמוד משם למעשה דמי מריבה שהקב"ה נשבע בקפיצה שלא ירבה בתפילה על כך?

עוד צ"ע איך הותר לו משום ש'דימיתי שמא הותר הנדר', וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה? והרי נשבע הקב"ה שבועה שלא יתפלל, איך אפשר להתנהג כנגד שבועה ע"י 'דימיתי שמא' והרי ספיקא דאורייתא לחומרא?

לא אסר אלא שלא ירבה ותקט"ו תפילות אינו ריבוי

יתכן שב'באר הפרשה' ילמד מכאן חיזוק גדול, כי שבועת הקב"ה היתה בנוסח 'שלא ירבה בתפילה', ומשה רבינו התפלל 'רק' תקט"ו תפילות. ונמצאנו למדים מכאן שהמתפלל תקט"ו תפילות, עדיין לא עשה תפילות 'רבות'. כי בשלמא באכילה יש מושג של קצת והרבה, כזית מצה, בכיצה, כדי סעודה וכו'. אבל בתפילה מה שייך לשון ריבוי. כאן למדנו שעד תקט"ו תפילות לא נקרא ריבוי...

והיה מקום לתרץ הקושיא כן, ומסתמא יש נשמות שיקבלו את התירוץ הזה. אך עדיין צריכין אנו למודעי, כי אם תקט"ו אינו נקרא 'להרבות בתפילה', מה היה צורך לומר 'שמא הותר הנדר', אפילו אם לא הותר, מותר לו להתפלל תקט"ו תפילות על כך?

שמעתי ממו"ר הג"מ רבי משולם דוד הלוי, שאביו הגרי"ז מבריסק זי"ע היה דרכו להרבות מאד בתפילה, והחידוש שלו היה שהיה יכול לעמוד בפינת הבית ולבקש מהשי"ת את מבוקשו פעמים רבות זה אחר זה, מבלי לשנות אפילו אות אחת מלשון התפילה. כשהיה צריך ישועה בדבר מה, היה חוזר מאות פעמים אותה התפילה פעם אחר פעם.

וכן אמרו חז"ל 'חזור וקוה אל ה'', התפללת ולא נענית, תחזור שנית ושלישית על אותה תפילה. כל זמן שאדם לא שומע מפי ה' רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, אין לו לעצור ולמנוע עצמו מלהמשיך בתפילותיו. עכ"פ עדיין צריכין אנו למודעי איך התפלל משה על כך, כשהקב"ה השביעו שלא ירבה בתפילה?

כל זמן שמשה חי היו ישראל בסכנת מות ולמה התפלל?

מין הרש"ש זי"ע היה לו נכד 'דברי שלום' זי"ע, וכתב בספרו דבר נפלא, כי הנה בשעה שהתפלל משה רבינו אחר מעשה העגל, הזכיר את השבועה שנשבע הקב"ה לאברהם יצחק ויעקב, אמר לו הקב"ה, 'ואעשך לגוי גדול', אתה נכד של אברהם יצחק ויעקב. ונמצא שכל זמן שמשה רבינו בחיים, יש עדיין חשש שלא יתקיים גזירת 'ואכלם' ח"ו, כי יש עדיין אפשרות לעשותו לגוי גדול ולקיים את

וכמובן שאי אפשר להשיג תורה גדולה כזאת בדרך הטבע, וכמו שהעיד מהרח"ו שבתחילה לא הבין את דברי רבו, עד שנסע עמו לטבריה ונתן לו לשתות מבארה של מרים ואורו עיניו ברזי תורה. וגם זה מרומז בפסוק הנ"ל 'ראה קראתי בש"ם' ר"ת ב'ארה ש'ל מ'רים'. בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה, וכאמור שהוא נכדו של רש"י ודוד המלך. כך פרסמו הכתוב בהגיע הזמן, טוב שם משמן טוב. ומדור לדור צריכין לגלות יותר ויותר סודות אלו, כי בתחילה היה צורך להעלים כנ"ל, ואף רש"י שהיה בעל סוד, גילה רק מעט מזעיר, זעיר פה וזעיר שם, אך מדור לדור שהחושך מתגבר, צריך לגלות יותר ויותר אור פנימיות התורה, לדעת שיש סוד בכל תנועה של יהודי, העם ההולכים בחושך, ראו אור גדול. כי אשב בחושך ה' 'אור לי', ע"י רבינו יצחק לוריא זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן.

בבעלזא נהגו שלא לומר תחנון ביום ה' אב, ואם חל בשבת לא אמרו 'צדקתך'. אף שהיו אומרים תחנון בכל יארצייט, אא"כ היה סיום מסכת. אבל ה' אב, הוא יום מיוחד, זי"ע ועכ"י.

נשבע בקפיצה שלא ירבה בתפילה ואיך התפלל משה?

כתוב בפרשה 'ואתחנן אל השם', משה רבינו התפלל תקט"ו תפילות שיזכה להכנס לארץ ישראל.

ויש להקשות מדברי רש"י בפרשת חקת שלאחר חטא מי מריבה אמר הקב"ה למשה ואהרן 'יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את העם הזה אל הארץ אשר נתתי להם', ופרש"י שתיבת 'לכן' היא לשון שבועה, כמו 'לכן נשבעתי לבית עלי' 'נשבע בקפיצה שלא ירבה בתפילה על כך'.

בעת ההיא דימיתי שמא הותר הנדר וממך למדתי - ב' הערות

והקשו מפרשי רש"י אם הקב"ה נשבע בקפיצה שלא ירבה משה בתפילה על כך, נמצא שהיה אסור לו להתפלל על זה, ואיך התחנן תקט"ו תפילות באיסור?

ויש מתרצים שזה שאמר משה 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא', ופרש"י 'בעת ההיא, לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג, דימיתי שמא הותר הנדר'. ועוד ש'אתה החילות', ממך למדתי להתפלל גם לאחר שנגזרה גזירה, שאמרת בחטא העגל 'ועתה הניחה לי ואכלם' וכי תופס הייתי בך? אלא שנתת לי פתח להתפלל, כמו כן עתה. ובזה היה מקום ליישב שאף שנשבע הקב"ה שלא יתפלל, דימה שמא הותר הנדר.

וצ"ע איך הביא ראייה מחטא העגל, ששם לא היתה שבועה שלא יתפלל, אדרבה רימוז לו הקב"ה שיתפלל לבטל הגזירה,

הייתי כך? אלא לפתוח פתח שבי היה תלוי להתפלל עליהם, כמו כן הייתי סבור לעשות עכשיו.

וצ"ע איך למד משה רבינו משם, והרי שם היה רמז שכן יוכל להתחנן ולהמתיק הדין, שאמר לו הקב"ה 'הניחה לי' לרמז לו שהדבר תלוי בו, אך במי מריבה אדרבה נשבע בקפיצה שלא ירבו בתפילה על כך?

וכן צ"ע בדברי רש"י: 'ואתחנן אל ה' בעת ההוא - לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג **דמייתי שמא הותר הנדר**'.

ואם למדנו שהקב"ה קפץ ונשבע שלא ירבה בתפילה, א"כ כל מלה שהוא מתפלל היא כנגד שבועתו של הקב"ה, איך סבר משה שמצד סברתו שמא הותר הנדר, כבר מותר לו לעבור על שבועתו של הקב"ה. ולא רק תפילה אחת התפלל משה, אלא תקט"ו תפילות.

שבועה שלא ירבו בתפילה 'יותר מדאי' לדחוק את הקץ

אמרו חז"ל שהקב"ה השביע את ישראל ג' שבועות ובגמ' כתובות קיא מובא ו' שבועות, אחד מהם הוא שלא ירחקו את הקץ, ופרש"י 'ושלא ירחקו את הקץ - בעונם, ל"א שלא ידחקו גרסינן לשון דוחק **שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי**'.

הרי אנו כבר נמצאים בגלות 1958 שנים, ואנו מתפללים כמה פעמים בכל יום על גאולת ישראל, איך מותר לנו לעשות כן, והרי השביענו שלא להרבות בתחנונים על כך יותר מדאי?

ובאמת שיש שינוי בין לשון זה '**שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי**', לבין הלשון שנאמר כלפי משה ואהרן 'נשבע בקפיצה **שלא ירבו בתפלה על כך**'.

א"י להשביעו שלא מדעתו ואסר עליו את ארץ ישראל בנדר

ועכ"פ צ"ע איך שייך שבועה כלפי אחרים, וכי ראובן יכול לישבע ששמעון לא יתפלל? ויש מפרשים שזהו הטעם שרש"י שינה בלשונו וכתב בפרשה לשון נדר ולא לשון שבועה, 'דימייתי שמא הותר הנדר' ולא לשון שבועה. כי בזה יש חילוק בין נדר לשבועה, שאי אפשר להשבע על מעשי זולתו, אך הנדר הוא על החפץ, אמר הקב"ה 'ארץ ישראל היא שלי, והריני אוסר אותה על משה רבינו'. ולכן שייך לומר 'שמא הותר הנדר', כיון שכבר נכנס לארץ סיחון ועוג. ואיך הותר מקצתו, אין זאת אלא שכביכול הקב"ה נשאל על נדרו בבית דין של מעלה, וכמבואר במאמר הזהוה"ק שאומרים בליל יוה"כ בכל נדר, וכדברי הגמ' על רבב"ח ששמע בת קול שאומרת 'אוי לי שנשבעתי, ועכשיו שנשבעתי, מי מפר לי', ומבואר בספה"ק שיש ספירה עליונה הנקראת 'מי' ומשם הפרת נדרים. וכיון

השבועה על ידו. ולכן אמר משה להקב"ה 'מחני נא', אל תאמר לי 'ואעשך לגוי גדול', רק תציל את בני ישראל.

ונמצא כי כל זמן שהיה משה רבינו חי, היו כלל ישראל בסכנת מות. לאחר שמת משה רבינו, מאז לא היו בסכנת מות.

וזה שאמר הקב"ה למשה רבינו 'יען לא האמנתם בי להקדישני', שאילו היית מעלה אותם להאמין בי להקדישני, ממילא לא היו כלל ישראל בסכנת מות, ואז היית יכול להשאיר לחיות חיים ארוכים ולשלום, אך מכיון שלא העלית אותם לאמונה חושית במעמד דמי מריבה, א"כ עדיין הם בסכנת מיתה ע"י תלונות ומריבות נוספות, אשע"כ עליך להסתלק מן העולם, כדי שלא תאמר מדת הדין לכלותם ח"ו ולעשות אותך לגוי גדול ולקיים שבועת האבות על ידך בלבד.

הרי לנו ביאור חדש בכל ענין מי מריבה, לא שנענש משה רבינו למות ח"ו, כי איך אפשר להענישו על השגגה, בפרט שאין לנו שום השגה מה היה שם במי מריבה. אלא שהוכרח משה רבינו להסתלק מן העולם כדי להציל את בני ישראל ממיתה וכליה ח"ו. וכבקשת משה רבינו 'מחני נא'. וממילא יתקיים שבועת אבות ע"י כל ישראל שישארו בחיים.

אמנם לפי זה שוב צ"ע איך התפלל תקט"ו תפילות שלא ימות ויכנס לארץ ישראל. ואי"ה בשיעור הבא יתבאר הענין בטוב טעם ודעת.

יום שני ו מנחם אב תשפו

(מס' שיעור 42711141)

נִשְׁבַּע שֶׁלֹא יִרְבֶּה בְּתַפִּלָּה - מגלה עמוקות בתפילת משה {ב'}

נשבע בקפיצה שלא ירבה בתפילה ואיך התפלל - ב' נקודות

ב"ה בשיעור הקודם התחלנו ללמוד פרשת ואתחנן עם שאלה מפרשת חקת, שם במעשה דמי מריבה אמר הקב"ה למשה רבינו 'לכן לא תביאו את הקהל', ופרש"י בשם חז"ל 'לכן' לשון שבועה, שנאמר 'לכן נשבעתי לבית עלי', נשבע בקפיצה שלא ירבו בתפלה על כך. וא"כ צ"ע איך נאמר בפרשה 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא', התפלל משה תקט"ו תפילות שיזכה להכנס לא"י, והרי כבר נשבע הקב"ה כביכול כקפיצה כדי שלא ירבו בתפילה על כך?

ובפתיחת תחנוניו אמר 'אתה החלות להראות את עבדך', ופרש"י: 'פתח להיות עומד ומתפלל אע"פ שנגזרה גזירה, אמר לו ממך למדתי שאמרת לי ועתה הניחה לי וכי תופס

ועמד בתפילה ובתחנונים לפני הקב"ה עד שנזדעזעו שמים וארץ וסדרי בראשית ואמרו שמא הגיע צביונו של הקב"ה לחדש את עולמו. וכו' וכו' ומניין שהתפלל משה באותו הפרק חמש מאות וחמשה עשר פעמים שנאמר (דברים ג) ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר ואתחנן בנימטריא הכי הוי'.

בלשון המדרש לא שמענו שהקב"ה נשבע שלא יתפלל משה, רק שבתחילה היה הדבר קל בעיניו של משה ולא התפלל, מיד קפץ הקב"ה ונשבע בשמו הגדול שלא יתפלל. ואז החל משה להתחנן והתענה ונתפלש באפר ועמד בתפילה ובתחנונים לפני הקב"ה.

אך ברש"י מבואר שהשבעה היתה על עצם התפילה, וא"כ צ"ע איך הותר לו להתפלל תקט"ו תפילות כנגד שבועתו של הקב"ה?

לעולם יקדים אדם תפילה להשתדלות ועסקנות

כתב הג"מ רבי אליהו לופיאן זצוק"ל ב'לב אליהו' שבמדרש זה אנו לומדים דבר נורא, שבתחילה היה הדבר קל בעיני משה רבינו, וזה מה שגרם שהקב"ה נשבע שלא יכנס. אין אנו מדברים כלפי משה רבינו ע"ה, אך כלפינו יש בזה לימוד מוסר נורא שאין לדחות את התפילה ולהתייחס לצרה כדבר קל. פעמים שיש עת רצון להאדם, ורק כשיתפלל תיכף ומיד יוכל לפעול ישועה, ולא אח"כ.

'כיון שראה שהדבר קל בעיניו', כך יש לפעמים שאדם צריך להתפלל על איזה ענין בחייו, ואינו מתפלל מיד, אלא ממתין לעת מצוא, לנסיעה לקברי צדיקים או לזמן אחר, וכיון שרואה הקב"ה שהדבר קל בעיניו, נשבע על כך ח"ו.

או יש לפעמים שאדם דוחה את התפילה, ומקדים תחילה לדבר עם כמה עסקנים לסדר את הענין בקלות...

ביעקב אבינו מצאנו שהכין את עצמו מול מלחמת עשו בשלושה דברים, בדורון תפילה ומלחמה, מה היה הדבר הראשון? תפילה. לא הקדים דורון לפני התפילה. תיכף ומיד אמר להקב"ה 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו, פן יבא והכני אל על בנים'. ואח"כ הלך לעשות עסקנות.

כך למדנו בדברי המדרש הנ"ל, שלעולם יקדים אדם תפילה לעסקנות.

הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל ביאר דברי המדרש באופן מחודש: **'וכיון שראה הקב"ה שקל הדבר בעיניו של משה ואינו עומד בתפילה-מיד, קפץ עליו ונשבע בשמו הגדול שלא יכנס לא"י'**. מהרא"ל סידר את הפסיק לאחר תיבת מיד ולא לפניו, כלומר שהשבעה היתה בגלל שאיחר את התפילה ולא התעורר תיכף ומיד להתפלל.

ומכאן למדנו שאין לדחות תפילה כלל, כל צורך וכל חסרון, יזדרז להתפלל לפני השי"ת תיכף ומיד, ולא יקדים לחפש

שהכניס הקב"ה את משה רבינו לארץ סיחון ועוג, סימן שכבר נשאל על נדרו, ולכן סבר משה רבינו שכבר הותר כולו. ולכן 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא'.

ובפרשת דברים כשמושה רבינו מוכיחם על חטא המרגלים, כתוב לשון שבועה ולא לשון נדר: **'וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קוֹל דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר: אִם יֵרָאֶה אִישׁ בְּאַנְשֵׁים הָאֵלֶּה הַדֹּר הָרַע הַזֶּה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁפָּעֵתִי לָתֵת לְאַבְרָהָם: וכתב בעל הטורים שגם משה בכלל אותה שבועה, וזה שרימז 'איש באנשים האלה' ס"ת מש"ה.**

וברש"י בפינחס עה"פ 'עלה אל הר העברים', כתב (כז, יב) '(במדבר רבה) למה נסמכה לכאן כיון שאמר הקב"ה נתן תתן להם [לבנות צלפחד] אמר אותי צוה המקום להנחיל שמא הותרה הגזירה ואכנס לארץ, אמר לו הקב"ה גזרתי במקומה עומדת (ספרי) ד"א כיון שנכנס משה לנחלת בני גד ובני ראובן שמח ואמר כמדומה שהותר לי נדרי, משל למלך שגזר על בנו שלא יכנס לפתח פלטין שלו נכנס לשער והוא אחריו, לחצר והוא אחריו, לטרקלין והוא אחריו, כיון שבא ליכנס לקיטון א"ל בני מכאן ואילך אתה אסור ליכנס'.

עכ"פ נשאר לנו ב' קושיות חמורות, האחד אם נשבע הקב"ה שלא ירבה בתפילה, מה לו ללמוד ממעשה העגל ששם רימז לו שהוא יכול להתפלל באומרו 'ועתה הניחה לי'. והשני איך אמר מסברא שמא הותר הנדר, כדי להתיר איסור דאורייתא שאסר עליו שלא יתפלל על כך?

היה קל בעיני משה לבטלו בתפילה 'מיד' קפץ הקב"ה ונשבע

אי' במדרש [סוף דברים רבה] 'עד שנגלה עליו בית דין הגדול אמר לו גזירה היא מלפני שלא תעבור שנא' כי לא תעבור את הירדן, **ודבר זה היה קל בעיניו של משה** שאמר ישראל חטאו חטאות גדולות כמה פעמים וכיון שבקשתי עליהם רחמים מיד קבל ממני, שנאמר (דברים ט) הרף ממני ואשמידם מה כתיב תמן (שמות ל"ב) וינחם ה' על הרעה (במדבר יד) אכנו בדבר ואורישנו מה כתיב תמן (שם) ויאמר ה' סלחתי וגו', אני שלא חטאתי מנעורי לא כל שכן כשאתפלל על עצמי שיקבל ממני.

וכיון שראה הקב"ה שקל הדבר בעיניו של משה ואינו עומד בתפילה מיד קפץ עליו ונשבע בשמו הגדול שלא יכנס לא"י שנאמר (שם כ) לכן לא תביאו את הקהל העם הזה, אין לכן אלא שבועה שנאמר (שמואל א ג) ולכן נשבעתי לבית עלי וכיון שראה משה שנחתם עליו גזר דין גזר עליו תענית ועג עוגה קטנה ועמד בתוכה ואמר **איני זו מכאן עד שתבטל אותה גזירה, באותה שעה מה עשה משה לבש שק ונתעטף שק ונתפלש באפר**

וכתיב 'אחד שוגג ואחד מזיד בחילול השם', אף שמשה רבינו לא רצה באמת לשלוח אותם, הרי נתגלגל מזדבן חילול השם.

ורבינו יונה כתב בשערי תשובה, שבאמת הדבר קשה עד מאד, איך יתכן שלא יתגלגל איזה חילול השם על ידי האדם שלא ברצונו, מה העצה לזה? וכתב שהעצה לזה הוא להרבות בקידוש השם, ועי"ז הוא מתקן את חילול השם. ולכן נתן הקב"ה למשה רבינו אפשרות במי מריבה 'להקדישני לעיני כל ישראל', כדי לתקן מה שהיה אז במעשה המרגלים שנסתבב ע"י הסכמתו גרמא דגרמא דחילול השם. אך מכיון שהכה בסלע, אמר הקב"ה 'יען לא האמנתם בי להקדישני.. לכן לא תביאו את הקהל', כאשר כבר הקדים להשבע כן אחר מעשה המרגלים.

ולפי זה נמצא שבכל אותם מ' שנה ממעשה המרגלים ואילך, כבר נגזרה על משה רבינו שלא יכנס לא"י, והמתין הקב"ה שיתקן את הדבר ע"י קידוש שמו ית' במי מריבה. ועד אז לא היה עדיין שבועה על כך. אף שבבעל הטורים רימז 'אם יראה איש בהאנשים' ס"ת מש"ה, ושם כתוב ויקצוף וישבע. אין הס"ת המרומז הזה נחשב כשבועה מממש, שזה רק רמז בס"ת.

תפסו על שהיה בטוח שיפעל בתפילתו לאחר הזעם

ועל זאת אמרו חז"ל במדרש שהיה הדבר קל בעיני משה רבינו, ולא לא התפלל על זה בכל אותם השנים, היה סומך על מדות הרחמים של הקב"ה.

כיון שראה הקב"ה עד מעשה מי מריבה שעדיין אין משה מתפלל, או אז חשש הקב"ה לגזרה הראשונה שהיתה במעשה המרגלים ונשבע עליה בשמו הגדול שלא יכנס לא"י, כגירסת המדרש, או שנשבע שלא ירבה בתפילה על כך, כגירסת רש"י.

וזה שאמר משה רבינו על עצמו 'איי איי ואתחנן אל ה' בעת ההיא', רק לאחר ל"ח שנה נזכרתי להתפלל, איפה הייתי בכל אותם השנים, אילו הייתי מקדים להתפלל הייתי נכנס לא"י בלי שום ספק כלל.

המתין שתעבור שעת הכעס ובשביל שהמתין פעל מחצה

עד כאן דברנו לפי הסברא הראשונה, אך עתה מוטל עלינו להפוך את הענין לצד נוסף ולומר האמת לאמיתו שאי אפשר לדבר כך במשה רעיא מהימנא, אב הנביאים, הס מלהזכיר שהוא מאחר מתפילה ח"ו. וכמבואר ברמב"ם המעלות המופלגות של משה רבינו שהוא אדם השלם בלי שום חסרון כלל. 'שלם בכל השלימות'.

איזה פתרון למצוקתו בתהום ה-AI, ובת קול צווחת ואומרת: 'היי רבי יהודי, קודם איי - קודם אני, עמוד והתפלל לפני'.

הוטב בעיניו שילוח המרגלים וגזר שלא יכנס לארץ

בגמ' יומא כתוב שהקב"ה מדקדק עם צדיקים, ואינו נושא להם פנים. עד כדי כך שאפילו על איחור התפילה של משה רבינו, קפץ ונשבע בשמו הגדול. אע"פ שבאותם הרגעים שאיחר את התפילה בוודאי עשה דברים טובים ונצחיים לכבודו יתברך, כי לא עסק בענייני עצמו כלל, אעפ"כ קפץ ונשבע משום שלא התפלל מיד.

וזש"כ 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא', כביכול מתאנח משה ואומר 'לצערי התחנני רק בעת ההיא', מדי מאוחר, לאחר שכבר נשבע הקב"ה, אילו הייתי מקדים להתפלל קודם לזה, לא היה הקב"ה נשבע על כך.

מהרז"ו הקשה איך משמע מדברי המדרש שבתחילה היתה גזירה בלי שבועה, ואח"כ כשראה שהדבר קל בעיניו, קפץ ונשבע בשמו הגדול. והרי בפרשת חקת כתוב תיכף ומיד לשון שבועה 'לכן לא תביאו', ואמרו חז"ל 'לכן' לשון שבועה?

לא תיקנו בק"ה של מי מריבה ותיקף את הגזרה בשבועה

וביארנו מפרשי המדרש, וכ"כ הרמב"ן והאור"ח הק', כי הנה בחומש דברים נודע לנו דבר שלא ידענו ממנו בחומשים הקודמים, שתיכף אחר מעשה המרגלים כבר נגזר על משה רבינו שלא יכנס לא"י, עוד לפני מי מריבה, כמ"ש אחר ענין המרגלים: (א, לז) גַּם בִּי הִתְאַנַּף ה' בְּגִלְלָתְכֶם לֵאמֹר גַּם אֶתָּה לֹא תָבֹא שָׁם: וכמו שרימז בעל הטורים לעיל ס"ת מש"ה, ומקור הרמז הוא במדרש תנחומא פ' וישב 'אם יראה איש באנשים האלה' איש זה משה, כבר במעשה המרגלים נשבע הקב"ה שלא יכנס משה רבינו לא"י.

וצ"ע מה שייך להעניש את משה רבינו שלא יכנס לא"י ממעשה המרגלים, על מה ולמה נענש?

ובמפרשים מבואר ע"פ דברי רש"י בפרשת שלח ובפרשת דברים שהקב"ה לא רצה בתחילה לשלוח את המרגלים, כביכול היה משה רבינו שותף בשילוחן, בפרשת דברים כתוב 'וייטב בעיני הדבר' הם אמרו 'נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו לנו את הארץ', אע"פ שבאו באופן של דחיפה שלא בדרך ארץ, אעפ"כ 'וייטב בעיני הדבר'. וברש"י שם מבואר טעם הסכמתו: 'אף אני הודיתי לדבריהם שמא תחזרו בכם כשתראו שאיני מעכב ואתם לא חזרתם בכם'.

משמע שבאמת לא הסכים, אלא שאמר כן, כדי שלא יתעקשו ויחזרו בהם, אך בסוף כן שלחו את המרגלים, ועי"ז נתגלגל חילול השם שאמרו 'מבלתי יכולת' רח"ל.

זאת ליתן פתח כלפי מעלה לבטל הנדר, אילו הייתי יודע שתישב את דברי ההלכה בין ב"ש וב"ה לא נדרתי מעולם. ולזאת המתין משה רבינו ולא התחנן מיד, כי בדרך העולם כשאדם בוער ונודר נדה, כל מה שיאמרו לו למעט נדרו באותה שעה, יחזור ויכלול הכל בתוך נדרו. אף שזה לא שייך כלל כלפי הקב"ה, אין אנו עוסקים בזה רק כדי לשבר את האוזן וללמדו איך להתנהג בעולם.

הרי שהכרעת דעת תורתו של משה רבינו, היה דווקא להמתין ולא להתחנן תיכף ומיד. וכמ"ש בגמ' ברכות שאמר לו הקב"ה למשה 'המתן לי עד שיעבור שעת הזעם - פני ילכו, והניחותי לך'.

וכדי ליישב גם דברי המדרש הנ"ל צ"ל שהקב"ה יודע תעלומות וראה בלבו של משה, שאע"פ שיש לו ענין גדול להמתין ולא להתפלל מיד, יש גם בלבו מחשבה שהוא דבר קל, ולכן נשבע שלא יכנס לא"י.

וזהו אחד מהפירושים ב'עיון תפילה' שאם אדם בוטח בנפשו שבוודאי יסלח לו הקב"ה ויושיעו בוודאי, אין זו המדה השלימה, כי אנו צריכים לגשת ולהתחנן כמו 'תפילה לעני', 'בלב קרוע ומורתח', ולא לסמוך על מטה עוזו שבוודאי יפעל כרצונו. ולזאת נשבע הקב"ה שלא יכנס לא"י. אבל כאמור שאין בזה שום טעות במה שלא התפלל תיכף ומיד, כי אדרבה עשה כראוי וקיבל על זה שכר לעלות לראש הפסגה ולראות את א"י. וכבר אמר השפ"א זי"ע שעי"ז זכה משה רבינו להכנס לא"י בראיית עיניו, והיה לו קנין בא"י הרבה יותר מצדיקים אחרים שנכנסו לא"י בגופם ממש.

וכאמור בירושלמי שבכל מקום שהסתכל משה רבינו בעיניו בא"י, שם נתחייבו בתרומות ומעשרות, מה שלא ראה בעיניו לא נתחייב בתרו"מ. והחת"ס זי"ע שכל מה שאוירא דא"י מחכים הוא בזכות הסתכלותו של משה רבינו. וכ"כ מהרש"א זי"ע שהוא הכניס בראיית עיניו את חכמת התורה לתוך א"י.

הרי שמשם רבינו קיבל שכר על אותה ההמתנה, אלא שהעונש היה על מחשבתו שהדבר קל בעיניו. וכן מצאנו בענין יעקב אבינו שנדרש לכאן ולכאן.

יש להוסיף עוד ענין בזה, כי כשאדם נענש מן השמים רח"ל, בתחילה עליו להכנע בכפיפת ראש ושפלות עיניים בשתיקה ודומיה. אם הוא מיד עומד לבקש ולהתחנן, לא נתן מקום לקבלת הנהגת ה' באהבה.

משה רבינו אינו בועט כלפי מעלה, בתחילה כובש כוחות נפשו ומקבל דברי ה' בשתיקה, ואחר זמן הוא עומד להתפלל.

ועוד שבמסכת אבות פ"ד ובמפרשים שם מבואר לאידך גיסא, כי אדרבה אסור להתפלל תיכף ומיד, וכן הוא בילקוט שמעוני פרשת שלח, וברשב"ם דברים ג, כג. בשם מדרש ילמדנו: 'ואתחנן בילמדנו פרשת שלח לך **ואל תשאל לו בשעת נדרו מניין** שמשא כשאמר לישראל שמעו נא המורים נשבע הקב"ה שלא יכנס לארץ שנה' לכן לא תביאו וגו', אמר משה שעת כעס ושעת שבועה היא איני מדבר עכשיו, **המתין שנה** ואחר כך התחיל להתחנן לפניו שנאמר ואתחנן אל ה', אמר הקב"ה בשביל שהמתנת שאר המתים יורדים לשאול **ואתה תעלה** שנאמר עלה ראש הפסגה ותראה משם'.

וכן הוא לשון התנא במסכת אבות (ד, יח) רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר אוֹמֵר, אֶל תִּרְצֶה אֶת חֲבֶרְךָ בְּשַׁעַת כְּעָסוֹ, וְאַל תִּנְחַמְנוּ בְּשַׁעֲהָ שְׁמִתוֹ מָטָל לְפָנָיו, וְאַל תִּשְׁתַּדֵּל לְרָאוֹתוֹ בְּשַׁעַת קִלְקָלָתוֹ: וביאר הרב ברטנורה שם: 'ואל תשאל לו בשעת נדרו - למצוא פתחים להתיר לו את נדרו מפני שאז על כל פתח ופתח שתמצא לו יאמר אדעתא דהכי נדרתי ושוב לא תמצא לו פתח. ומצינו כשנשבע הקב"ה למשה שלא יכנס לארץ לא התחנן מיד אלא המתין ואח"כ התחיל להתחנן'.

וזהו הטעם שהמתין משה רבינו שנה מלהתחנן, כי בשעה שאדם נודר, ומדברים אליו לפייסו ולצננו, דרכו להוסיף עוד ועוד פרטים על נדרו, באופן שלא יוכלו אח"כ לפתוח לו היתר.

גירסת הרשב"ם שהמתין משה רבינו 'שנה', וגירסת הרב ברטנורה הוא 'המתין', גירסת מחזור ויטרי 'המתין ארבעים שנה', גירסת רבינו בחיי במס' אבות שם 'המתין קצת'.

'כיון שהמתין אמר לו הקב"ה, בשביל שהמתנת לי, עלה ראש הפסגה ושם עיניך וראה'. כן הוא גירסת רבינו בחיי ומחזור ויטרי.

הרי ש'תפילה עושה מחצה', ובזכות אותה ההמתנה שלא התפלל תיכף ומיד, זכה וראה את א"י מרחוק.

הרי לנו שלא היה ח"ו איחור בתפילתו של משה רבינו, וא"כ צריך להבין דברי המדרש הנ"ל. וכמו שמצאנו ביעקב אבינו ששלח דורון לעשו, ובמדרש ובזוה"ק נחלקו אם לשבחו על כך או לאו.

לא התפלל מיד להראות שמקבל גזרת שמים באהבה

וביאר המגלה עמוקות בפרשת ואתחנן שזה גופא היה חלק מתפילותיו של משה, שהיה מסדר כביכול כלפי מעלה כמה וכמה פתחים להתיר אותה שבועה. אחד מרנ"ב האופנים הוא שאמר משה לפני הקב"ה שאם יכנס לא"י יוכל לסדר שלא יחלקו ב"ש וב"ה בדברי הלכה, גם

והרי שהיתה הגזרה שלא יכנס אפילו כאיש פרטי, כבר מתחילה, ולא רק לאחר שכבר מינה את יהושע כמנהיג. ולזאת עלינו לשוב לדברי רש"י, 'ואתחנן אל ה' בעת ההוא - לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג **דמייתי שמא הותר הנדר**'.

נמצא דיוק הלשון 'בעת ההיא' מתפרש בד' פנים

והרי לנו ד' פירושים בתיבות '**בעת ההיא**'. א. לצערי נזכרתי להתפלל רק בעת ההיא ולא קודם לכן. כדברי המדרש שהיה הדבר קל בעיניו של משה. ב. ב"ה שהיה לי שכל ודעת שלא להתפלל מיד בשעת נדרו, אלא להמתין זמן רב ובזכות זה קבלתי מתנת 'עלה ראש הפסגה'. ג. בעת ההיא לאחר שנתמנה יהושע כמנהיג, באתי לבקש להכנס באופן פרטי. ד. רש"י מבאר בעת ההיא, לאחר שכבר כבשתי ארץ סיחון ועוג, נתנו לי להכנס לחצר של א", דמייתי שמא הותר הנדר ואכנס לא".

אלא שהקשינו לעיל איך היה יכול לעמוד מול שבועת הקב"ה שלא ירבה בתפילה, ע"י סברת 'דמייתי שמא הותר הנדר'?

התפלל משה ע"ז גופא לבטל סתימת תפילתו שיוכל להתפלל

והיה מקום ליישב בדרך פלפול, כי שבועתו של הקב"ה היתה שלא ירבה בתפילה 'על כך', היינו להכנס לא", ועל זאת אסור לו כביכול לבקש ממנו. אך בזה גופא מותר לו להתפלל שתבטל הגזירה שלא יתפלל על כך...

כי שני צרות היו לו למשה, האחד שלא יוכל להכנס לא", והשני שאסור לו להתפלל על כך, 'סתם תפילתו'. ועל הצרה השניה מותר לו בוודאי להתפלל. כי בדרך כלל אין גבול לזכות תפילתו של אדם, אדם פשוט גם יכול להתפלל שהוא רוצה להתקדש כקדושת משה רבינו.

וכאשר ביאר הרה"ק רבי נתן מברסלב זי"ע 'אין דבר העומד בפני הרצון', וקשה שהרי הרבה דברים עומדים כנגד רצונו של אדם, וכי מי אינו רוצה לדעת כל התורה ואעפ"כ עומדים כנגד רצונו ועדיין אינו יודע. אלא שזהו הפירוש 'אין דבר עומד בפני הרצון', אם עומדים כנגד לקיים בפועל, מי עומד כנגדך מלרצות? אין שום דבר בעולם שיכול למנוע את הרצונות שלך.

גם אם לא זכה בפועל לדעת כל התורה כולה, זכה לדבר גדול מאד, לרצות בכך. והרצון הזה אין מי שימנע ממנו.

וכן בענין ארץ ישראל, יש הזוכים לדור בה ויש הזוכים לצפות לראותה, 'אחד הנוולד בה, ואחד המצפה לראותה'. ואם אתה בחוץ לארץ וקשה לך לעלות לארץ ישראל, לכל הפחות תעורר רצונות בלבך ותתפלל על כך. ועי"ז אתה זוכה כבר עכשיו לקנות חלק גדול בארץ ישראל העליונה.

ולפי זה נתפרש הפסוק לצד הטוב, 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא', ולא לפני זה, כדי לקיים מה שנאמר במשנה שלא להתיר הנדר מיד.

נשבע שלא יביא בתור מנהיג והתפלל להכנס בתורת יחיד

ועתה נשובה לדברי רש"י שהיתה השבועה על עצם התפילה שלא יתפלל משה, וא"כ איך עבר על אותה שבועה? ואי"ה נזכיר ג' או ד' דרכים לבאר הענין.

ב'מזרחי' וב'מלאכת הקודש' מבואר ע"פ מש"כ בסוף פרשת דברים שמשה רבינו מינה את יהושע בן נון כמנהיג ישראל, ותיכף אמר 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא', כלומר 'בעת ההיא' לאחר שמיניתי את יהושע בן נון שיכניס את בני ישראל לא", עתה הגיע הזמן שאתחנן לפני ה'.

כי לשון השבועה של הקב"ה היה 'לכן לא תביאו את העם הזה אל הארץ אשר נשבעתי, לא כתוב שלא יכנס משה רבינו לא"י אלא 'לא תביאו את העם הזה', ועל זאת היתה שבועה בלשון 'לכן', ועל זאת הוסיף ברש"י שהיתה השבועה שלא ירבה בתפילה. לכן אמר משה רבינו 'בעת ההיא', לאחר שכבר סידרתי את הענין הזה שיהושע בן נון יכניסם לא", והוספתי לו כוחות משלי, שהקב"ה צוה לסמוך ביד אחת ואני סמכתי אותו בשתי ידיו, וחזקתי אותו מאד שלא יירא ולא יפחד.

עתה הנני מתחנן להכנס לא", לא כמנהיג ולא כמביא את ישראל לא", אלא כאיש פרטי משה בן עמרם. 'אעברה נא' לשון יחיד. לא כמנהיג ולא כמלך.

ובזה מיושב כי השבועה שלא ירבה בתפילה 'על כך', היינו שהוא יביאם לא", אבל בתורת איש פרטי, מותר לו להתחנן להכנס לא".

וישבע לבלתי עברי את הירדן אפילו באופן פרטי

וצ"ע כי בפרשת ואתחנן פרק ד' כתוב (כ) וְאַתְּכֶם לָקַח ה' וַיֵּצֵא אֶתְכֶם מִכּוּר הַפְּרָזָל מִמִּצְרַיִם לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם נַחֲלָה כַּיּוֹם הַזֶּה: (כא) וְה' הִתְאַנֵּף בִּי עַל דְּבָרֵיכֶם וַיִּשָּׁבַע לְבַלְתִּי עֲבֹרִי אֶת הַיַּרְדֵּן וּלְבַלְתִּי בֹא אֶל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיךְ נָתַן לָךְ נַחֲלָה: (כב) כִּי אֲנֹכִי מֵת בָּאָרֶץ הַזֹּאת אֵינֶנִּי עֹבֵר אֶת הַיַּרְדֵּן וְאַתֶּם עֹבְרִים וַיִּרְשְׁתֶּם אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה הַזֹּאת: ופרש"י שם: 'על דבריכם - על אודותיכם ועל עסקיכם'. וכאמור שהתחלה היתה במעשה המרגלים.

אך הפסוק אומר להדיא שהשבועה היתה **לְבַלְתִּי עֲבֹרִי אֶת הַיַּרְדֵּן**, הרי שגם באופן הפרטי לא יוכל להכנס לא". וכפל ואמר וּלְבַלְתִּי בֹא אֶל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה, ופרש"י שאפילו אחר מותו אינו נכנס כאשר נכנסו עצמותיו של יוסף בארון.

ועל זאת ביקש משה רבינו שתתקבל בקשתו של יחזקאל, אלא שלשם כך יש צורך להכנס לא"י, כמבואר במדרש שכל כוחו של יחזקאל הנביא הוא שהיה בתחילה בארץ ישראל, ולכן זכה לכל המראות העליונות האלה על נהר כבר. וכן אמר משה רבינו להקב"ה 'אעברה נא' הריני רוצה להעביר את פני שור מהמרכבה העליונה. על הבקשה הזאת לא השביעו הקב"ה שלא יתפלל על כך... אלא שכדי לפעול את הישועה הזאת, יש ענין 'צדדי' שצריך בשביל זה להיות בארץ ישראל. על זה בעצמו אסור לו להתפלל מחמת שבועתו של הקב"ה, אך על המרכבה העליונה בוודאי מותר לו להתפלל.

וזלה"ק באופן הכ"ד: 'כשהראה הקב"ה ספרו של אדם הראשון למשה, וראה שיחזקאל הנביא שינה את פני השור מהשמאל, והכניס יחזקאל תחתיו פני כרוב (כדאיתא בחגיגה פרק ב' חגיגה דף י"ג [ע"ב]), ונתאוה משה לזה שיהיה לו זכות ארץ ישראל לשנות פני שור לכרוב. וזה נרמז בר"ת של **"ואתחנן אל יי"י בעת ההיא, ר"ת ואיבה, שהן כ"ד זיני דמסאבותא שהתעוררו ישראל בשעת העגל, ואיבה אשית ביניך (בראשית ג' [טו])**, שזה היה גם כן חטא עגל תבנית שור של אדם הראשון שהיה אוכל עשב, ולא הותר לו לאכול בשר רק ירק עשב (כדאיתא בסנהדרין דף נ"ז [ע"א]). ז"ש **לאמור**, שהתפלל משה על דורות הבאים לאמר לדורות, שלא יהיה להם עוד חטא של נחש שמבואר במלת ואי"בה. ועל זה אמר **אתה החלות להראות את עבדך**, שהתחיל הקב"ה לוותר לו על עון העגל, ומבואר בר"ת "אתה החלות להראות, ר"ת אה"ל. ומשה יקח את האהל (שמות ל"ג [שמות לג ז]), שזכה משה לכל האורות שנטלו מכל ישראל (שבת פ"ח ע"א), וכשם שהחלות להראות לי מדת טובך למחול חטא של עגל, מה שאתה רוצה לעשות על ידי יחזקאל לשנות שור במרכבה ולהביא תחתיו כרוב, **אעברה נא**, רוצה אני להעביר עתה את פני שור, ובמלת **נא** מרומז בו נוטריקון שיהיה במרכבה "נער" אדם, כי אמרו (בחגיגה דף י"ג [ע"ב]) מאי כרוב, כרביא שהוא נער. ובמלת אעברה מרומז בו שהוא רוצה להעביר הכרובים, שכן **אעבר"ה בגימטריא כרובי"ם**. והסוד איך יכול יחזקאל לעשות מן שור כרוב, הענין הוא כשתקח חשבון כרובים שהוא בגימטריא רע"ח מן שו"ר, אז נשתייר כרוב. ולכן התפלל משה אעברה, רוצה אני להעביר מספר אעברה שהוא רע"ח, שבזה נתמעטו כרובים שהם כנפי החיות (כדאיתא שם בגמרא) בשעת החורבן, ונסתלק מספר אעבר"ה מן שו"ר, נמצא שלא ישאר רק כרוב, ולכן זכר משה שם של א"ל כמ"ש **אשר מי אל**, רמז לזה מה שרוצה לעשות יחזקאל, רוצה אני להעביר עתה, לכן אמר אעברה **נא**, אין נא אלא עתה.

וכן כל הדורות שהתפללו על ביאת משיח צדקינו, אין תפילה אחת שהולכת לריק ח"ו, 'לית רעותא טבא דאתאבד'. נחזור לענין משה רבינו, שתי גזרות היו עליו, האחד שלא יכנס לא"י, והשני שלא יתפלל על כך. עמד והתפלל לבטל את הגזירה השניה, כי שבועתו של הקב"ה היתה שלא יתפלל על עצם הכניסה לא"י ולא שלא יתפלל על ביטול איסור התפילה על כך...

וזהו הפירוש הפשוט בלשון המופלא שבפסוק הראשון 'ואתחנן אל ה' בעת ההיא **לאמר**', וצ"ע 'לאמר' למי? אלא שכך אמר משה, אינני מבקש 'אעברה נא' שכבר נשבע הקב"ה שלא ארבה בתפילה על כך, אלא הריני מבקש 'לאמר', תבטל את גזירתך שגזרת עלי שלא להתפלל על כך. על זה בעצמו בוודאי מותר לי להתפלל. ואתחנן אל ה' שיהיה מותר לי 'לאמר אעברה נא...'.

כגון דא נהגו בחב"ד לסיים ברכת על המחיה ב'ברוך אתה ה' על הארץ ועל המחיה **ועל הכלכלה** אמר הרבי שלא לומר'. ובימי הספירה שמעתי אחד מחסידי צאנז אומר לפני הספירה כך: 'הצאנזער רב לא נהג לומר לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו בשם כל ישראל הנני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה של ספירת העומר וכו' וכו'...'. כך עשה משה רבינו, לאחר שנשבע הקב"ה שלא ירבה בתפילה להכנס לא"י, עמד משה להתחנן תקט"ו פעמים לפני השי"ת 'לאמר' שיבטל גזירתו ויתן לו רשות להתפלל ולומר לפניו אעברה נא ואראה את הארץ הטובה הזאת.

לא התפלל אלא להעביר פני שור במרכבה לפני כרוב כיחזקאל

אך כפי הנראה שהביאור היותר אמיתי הוא שזהו הסוד הפנימי שבספה"ק 'מגלה עמוקות' שחיבר רנ"ב אופני תפילות שהתחנן משה רבינו ב'ואתחנן'. וזה היה כל יגיעתו בזה, ליישב איך לא עבר משה רבינו על שבועתו של הקב"ה בכל אלו התחנונים, כי הוא מסיר את התפילה על פרט אחר ולא על עצם הכניסה לא"י. ונזכיר דוגמא אחת.

באופן כ"ד כתב המגלה עמוקות שעיקר תפילתו של משה רבינו היה על המרכבה העליונה שיש בה פני אריה אל הימין ופני שור אל השמאל ופני נשר באמצע ופני אדם במערב, ויחזקאל הנביא ביקש להחליף פני שור דצד השמאל בפני כרוב, כי השור יכול להזכיר את חטא העגל ח"ו. ואע"פ שכבר יש פני אדם מלבד פני כרוב, יהיו שני פני אדם, אנפי רברבי ואנפי זוטרי, רברבי יעקב וזוטרי יוסף, שהוא כעין בחינת שור, בכור שורו הדר לו, כי בן זקונים הוא לו, זיו איקוניו דומין לו, מה יעקב במרכבה אף יוסף במרכבה.

כנגדו. כמ"ש בגמ' ר"ה שגזר דין שאין עמה שבועה, יכולין לבטל תמיד, אפילו אחר גז"ה, לפיכך קפץ ונשבע שלא יתפללו על כך ויפעלו.

אך שאר מפרשי רש"י כן כתבו שהיתה השבועה על עצם התפילות, ואעפ"כ היה לו למשה רבינו מהלך איך להתפלל, אם בדרך הראשונה שהתפלל על זה בעצמו שיהיה מותר לו להתפלל. ואם בדרך של המגלה עמוקות זי"ע ועכ"י אמר.

יום שלישי ז מנחם אב תשפו

(מס' שיעור 42712746)

מצוה הפאה במחלקת - הכנה דרבה לתשעה באב מהערוגות הבושם זי"ע

יארציט הערוגות הבושם מחוסט זי"ע

היום יארציט רבינו בעל ה'ערוגות הבושם' הרה"ק רבי משה בן רבי עמרם זי"ע ועכ"י.

טלגרם לבעלזא שיחזור בתשובה

גדולתו המופלגת בתוה"ק, ידועה בשער בת רבים. וכן מדת הענוה ושפלות הרוח באופן מופלג מאד. עד כדי כך שהיה יכול לשלוח טלגרמה דחופה לרבו כ"ק מהר"י מבעלזא זי"ע, כאילו מדובר בחולה מסוכן, ובתוך הקוויטל היה רושם בקשה שיזכה לשוב בתשובה שלימה...

כלי מלא בושם וכלימה מחזיק חכמת התורה

אי' בערוגות הבושם פרשת בראשית ע"פ דברי הגמ' מס' ברכות דף מ' ואמר רבי זירא ואיתימא רבי חנינא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק שנאמר ויאמר אם שמוע תשמע אם שמוע תשמע ואם לאו לא תשמע דבר אחר אם שמוע בישן תשמע בחדש ואם יפנה לבבך שוב לא תשמע.

וצריך להבין איך נתמלא הכלי מתחילתו, עוד לפני שהיה מלא, איך נהיה מלא מעיקרא?

וביאר ע"פ דברי הגמ' בברכות דף יז שהיה רבא מתפלל לפני ה' אחר התפילה 'הרי אני לפניך ככלי מלא בושם וכלימה'. הרי שיש מציאות של מילוי הכלי בבושה וכלימה. ועפ"ז ביאר רבינו את דברי הגמ' שכן דרכו של הקב"ה 'כלי מלא מחזיק', כשהאדם הוא מלא בושם וכלימה, אזי הוא מוחזק. אבל כשהכלי ריק מאותה בושם, אינו חי בענוה ושפלות הרוח, אזי אינו מחזיק, שאין התורה נכנסת אלא

ואם תאמר מדוע אינו מבקש על זה במדבר, לזה **אמר ואראה את הארץ**, שצריך אני לזה זכות של ארץ ישראל, אבל במדבר שהוא מקום נחש, אי אפשר לבטל כוחות הרעות רק בארץ הטובה. והשיב הקב"ה **רב לך**, ר"ל ערב רב שעשו את העגל הוא שלך, כי שחת עמך (שמות לב ז), אתה הוא הגורם (עיין שמו"ר פמ"ב ו'), ואין קטיגור נעשה סניגור, לכן **אל תוסף דבר אלי**, אבל **צו את יהושע**, אין צו אלא עבודה זרה (סנהדרין נ"ו ע"ב), שצוה יהושע את ישראל אחריה על ענין עבודה זרה. **ז"ש וחזקהו**, מה שיעשה יחזקאל ויבקש על פני שור יעשה הוא, לכן כעס הקב"ה בימי עזרא על יהושע שלא התפלל ותקן המרכבה של עבודה זרה כמוהו (ערכין ל"ב ע"ב).

הרי שעיקר בקשתו של משה היה על תיקון המרכבה העליונה, ודרך אגב' היה צריך להכנס לא"י, כמ"ש בגמ' ערכין שמוכר שיהיה זכותא דא"י כדי שיוכל לבטל יצרא דע"ז.

ונמצא שלא עבר משה רבינו על שבועתו של הקב"ה שלא יתפלל על כניסתו לא"י, כי ביקש בעיקר תפילתו על ענין המרכבה.

התפלל שיוכל לקבל כוס של ברכה בסעודת לויתן בזכותא דא"י

וכן בשאר אופניו הקדושים שם. כגון שעיקר תפילתו היה שהוא רוצה לברך על הכוס בסעודת משיח. ובגמ' פסחים כתוב שמשה רבינו לא יברך משום שחסר לו זכותא דא"י, ובמגלה עמוקות מפרש כל הפסוקים בפרשה זאת, שהכל המכוון רק על כוס של ברכה. 'את גדלך' הוא יד ימין שבו אווזין הכוס של ברכה, אך צריך לקבלו בשתי ידיו, לכן הזכיר גם 'את ירך החזקה' היא יד שמאל. אעבר"ה רומז ה' אצבעות האווזין בכוס. 'לי נאה לברך' לברך אותיות 'רב לך', כי הכוס שמור לדוד המלך שאומר 'לי נאה לברך'.

נמצא שכל הספה"ק מגלה עמוקות הוא ההכשר לתפילותיו של משה רבינו... ולכן הוצרך תקט"ו אופני תפילה, כי לולא שבועת הקב"ה היה אומר אופן של תפילה בלבד 'אבא תן לי להכנס לארץ ישראל'. כיון שנשבע הקב"ה שלא יתפלל על כך, השתדל בתקט"ו אופנים אחרים. ונמצא שלא עבר על השבועה.

קפץ בשבועה שאף אם יתפלל משה תעמוד השבועה לנגדו

בספר 'נחלת יעקב' ממפרשי רש"י, ביאר בפשטות באופן דקושיא מעיקרא ליתא, 'קפץ בשבועה שלא יתפלל על כך', לא שנשבע הקב"ה שלא יתפלל, כי עיקר תכלית הבריאה הוא התפילה, אלא שנשבע הקב"ה שלא יכנס לא"י 'שלא יתפלל על כך', כלומר שאף אם יתפלל, תעמוד השבועה

היצר דעבודה זרה, ובענין גילוי עריות צריך כל אדם לחשב חשבון נפשו אם הוא עובר על 'לא תקרבו' דפרשת אחרי מות, וכן שפיכות דמים לא מצוי כ"כ. אך שנאת חנם עדיין מעכב עד היום את בנין ביהמ"ק השלישי. וכדברי הרמב"ם 'כמעשיהם אז כך מעשינו עתה'.

והנה כשנבא לברר מהו 'שנאת חנם', תמצא דבר פלא שאף אחד בעולם לא מבין שיש לו שנאת חנם, זה ממש מילתא דלא שכיחא, כל שנאה שיש בלב אדם, הוא מחמת שנאה שפלוני אמר כך ועשה כך, או מצליח מדי הרבה ואני מקנא בו, אך אינני מודה על קנאתי אלא מוצא סיבה צדדית לשנוא אותו.

אחרונים לא נתגלה עוונם שאומרים שאי"ז בחנם

וכתב הצ"ח זי"ע ע"פ המבואר בגמ' יומא שהראשונים שנתגלה עונם נתגלה קיצם, שידעו בחורבן ביהמ"ק על מה הוא נחרב, ולכן נתגלה קיצם לאחר שבעים שנה יצאו מגלות בבל, אבל בית שני שלא נתגלה עונם לא נתגלה קיצם. והקשו רבוה"ק, יערות דבש דרוש ז', וכן הצ"ח ועוד, איך אמרו חז"ל על חורבן בית שני שלא נתגלה עונם, והרי אמרו להדיא שזה היה ע"י שנאת חנם?

ותירץ הרבי רבי יונתן שעד היום לא נתגלה העון של שנאת חנם, כשתשאל את השונא מדוע אתה שונא את פלוני, הוא מצדיק את שנאתו בסיבה אמיתית.

וכתב עוד: 'ועד היום הזה מחזיקים בטומאה זו לשנוא חנם, בפיו שלום את רעהו ידברו, ובלבו שמח במפלתו ובתקלתו, ולא נתגלה עון בית שני, כי להיתר יחשב'.

הוא זריזים מאוד להיות אוהבי שלום ורודפי שלום

כדי להנצל מעון זה נעיין מעט בדברי הצוואה של רבינו ה'ערוגות הבושם' בהכנה דרבה, וזלה"ק באות כ"ג: 'הוא זהירין מאד להיות אוהבי שלום ורודפי שלום, בקש שלום ורדפהו. כמדרשם ז"ל בקשהו ממקומך ורדפהו במקום אחר, ואין מן הצורך להאריך בזה כי כל יודע ספר וכל בר דעת יבין וישכיל גודל יקר מדה זו, ואמרו חז"ל בסוף המשניות לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, ובספר חרדים כתב שכפי המחלוקת שבישראל, כך נמנעים מלקיים כראוי מצות אנכי ולא יהיה לך, וכל איש ישראל יחרד מלפגום ביחוד העליון ע"י עון שנאת חנם או לשה"ר ומחלוקת חלילה, ויתן אל לבו שכדי לקיים מצוה הראשונה, אחת דיבר אלקים שנים זו שמענו, אנכי ולא יהיה לך, לזה צריך שיהיה לו אהבה ושלום ורעות עם כל ישראל. כי ישראל וקוב"ה חד, כשאין אחדות בישראל, אמירתו בקוב"ה חד היא רק מן השפה ולחוץ. ות"ח לפי

במקום נמוך, וכמ"ש רש"י בשירת הבאר עה"פ 'וממתנה נחליאל... ומבמות הגיא'.

וכל זה הוא רק במדתו של הקב"ה, אבל במדת בשר ודם אין כלי מלא בושם מחזיק, אדרבה כמה שהוא מתגאה, נדמה שהוא יותר מצליח.

בנו ה'ויגד יעקב' זי"ע ביאר ע"פ דברי אביו מש"כ בזמירות שבת הפיס רק ואין בו. ישמח וייר. כשמרגיש בלבו שהוא ריק, ויש בו מדת האין והביטול, אזי ימלאנו הקב"ה באוצרות גדולים.

תענית לזיכרון מעשה אבותינו שהיו כמעשינו עתה

ולא המדרש העיקר אלא המעשה, היום ז' מנחם אב, יום שנכנסו גויים להיכל. ומחר בלילה תשעה באב. והרמב"ם כתב על ענין התענית של ת"ב: הלכות תעניות פרק ה הלכה א' 'יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנאמר (ויקרא כ"ו) והתודו את עונם ואת עון אבותם'.

עדיין עון זה של שנא"ה של בית שני נמצא אצלנו

ברמב"ם מבואר שאין ענין לקרוא מעשה דקמצא ובר קמצא כדי לזכור מעשיהם, הם כבר תוקנו מזמן, אלא שהעיקר הוא להתעורר על קמצא ובר קמצא שבימינו. אם יספרו מעשיות של היום, לא יתעורר האדם, לכן מספרים במעשי אבותינו, לזכור שהם היו כמעשינו עתה, לא סתם לעסוק במעשי אבותינו אלא לומר שהם 'כמעשינו עתה', זהו עיקר תועלת התענית. ועי"ז נשוב להטיב, ונתודה על עוננו ועל עון אבותינו.

רבינו הערוגות הבושם כתב 'צוואה' בשם 'הכנה דרבה', אף שהיה צעיר לימים כבר הכין צוואה כהכנה דרבה להסתלקותו מן העולם. אשע"כ נשתדל לעסוק בצוואתו בעניינים השייכים לנו, כהכנה דרבה ליום תשעה באב, שהוא יום 'לכאן או לכאן', או עוד חורבן או גאולת ישראל.

כל שונא מצדיק שנאתו בסיבה ואינו שונא בחנם

אי' בגמ' יומא ט: 'אבל מקדש שני שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים'.

על העונות דבית ראשון אי אפשר לומר שכמעשיהם אז כך מעשינו עתה, שכבר ביטלו אנשי כנסת הגדולה את

הח' כבר לבשה נעל קבועה, כבנין להוריש את המחלוקת בקביעות מדור לדור.

והאות ו' המפסקת באמצע המחלוקת היא משענת המטה אשר בידו להחזיק המחלוקת. אבל זה המטה נתהפך לנחש בעון המחלוקת שנגרם ע"י הנחש הקדמוני.

בכגון זה אמר אל תאמינו ברע ואל תבטחו באלוף

אשע"כ מי שמצפה להיות זוכה לראות פני השכינה, ירוץ מזההמת הנחש וירחוק ממחלוקת אפילו ממיעוט קמא, ואם יש מחלוקת בין חסידות וקבוצה שיש בראשה רבי וצדיק, ונדמה לו שיסמוך על הרבי שהוא לוחם בעבורו, הוא יוציאנו מהגהינם, הס מלהזכיר 'על כן בני חתני ותלמידי היקרים, השמרו לכם פן תנקשו אחרי בעלי מחלוקת, אל תט לבבכם להתעולל עלילות ברשע לדבר לשון הרע או רכילות נגד שום אדם כשה, וכ"ש להמשיך בתר קטגוריא שבין יראים, למשל משני כתות חסידים, ובכגון זה אמר הכתוב אל תאמינו ברע ואל תבטחו באלוף, אל תסמוך שאותו רבי יציל אותך מהעונש הבא על המחלוקת.

אם יאמר לך יצר הרע, חטא והקב"ה מוחל לך, אל תאמן לו, אל תאמינו ברע ואל תבטחו באלוף, אף אחד לא יוכל להצילך מעונש המחלוקת.

וכאשר דרשו חכמינו ז"ל במס' חגיגה כי אי אפשר לידע עד כמה אתי לאמשוכי בטיט של מצולות שטף מים רבים'.

מאי למימרא מעתה שאין שלום יוצא מתוך המריבה?

בספרו 'ערוגות הבושם' סוף פרשת שופטים עה"פ כי יהיה ריב בין אנשים והגישו אל המשפט וגו', ופרש"י 'אמור מעתה אין שלום יוצא מתוך מריבה'. וצ"ע פשיטא מאי קמ"ל, וכי הו"א דמתוך מריבה יוצא שלום? היתכן?

וביאר בפשטות כי מרגלא בפומא דאינשי 'שעה אחת מלחמה עושה שנה אחת מנוחה', נראה להם את הדרך בשבוע אחד עם רדיפות קשות ונוראות עד להכרית, למען ישמעו וייראו, ומאז הם כבר ישמרו על הכבוד שלנו וכו', כי נעמיד אותם על המקום. כך יש טועים בעצת היצר שהשלום יצא מתוך מריבה, ואין חכם כבעל הנסיון, זה שכתב רש"י, לאפוקי מהאי טעותא אמר רחמנא 'אין שלום יוצא מתוך מריבה'. אל תדמה בנפשך שע"י המחלוקת הזאת יהיה בהמשך שלום, כי המריבה גוררת עוד מריבה ועוד מריבה.

תלמידי אהרון במתיבתא דרחימותא בישיבה של מעלה

'ועתה חדלו לכם מזה, ותזכו להיות מתלמידי של אהרן, וכמ"ש בספר חרדים שכמו שיש בעוה"ז ישיבות ישיבות,

שיודעים הסוד הזה שאהבת ישראל ויחוד הבורא תלויים זה בזה, לכן הם נזהרים בזה מאד, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם כדי לקיים המצוה הראשונה שהיא שורש עיקר הכל, ע"כ דברי החרדים. הרי מבואר עד כמה הדברים מגיעים ברומו של עולם.

מתלבש לעשות המחלוקת מצוה ולבטלו מתורה

וכבר מלאו מהזהרת מחלוקת וגנותה כל ספרי מוסר, ולא באתי אלא לעורר אתכם לבל תטו אוזן לפיתוי יצר הרע בעיקבתא דמשיחא המתלבש בטלית של מצוה לעשות קטגוריה בין תלמידי חכמים ובפרט בין חסידים ואנשי מעשה. והוא מתגלה ביותר בין בנן של קדושים לעשות ביניהן קנאה ושנאה ותחרות. ומכיון שהאנשים הגדולים נפלו למחלוקת, ממילא גם המון עם נמשכים אחריהם, ובתוכם גם תלמידי חכמים שהם יראים ושלמים, ועכ"ז נכשלים ונחשלים אחרי המחלוקת, ורודפין זה את זה עד החרמה. ודוקרין זה את זה בחרבות שבשפתותיהם.

ובזה יש להשוות שני דרשות חז"ל, בגמ' סנהדרין עה"פ 'פוסר מים ראשית מדון', האי תיגרא דמיא לבידקא דמיא, כנקב בצינור שבתחילה נוזל טיף בתר טיף, וכיון דרווח רווח, כך הוא ענין המדון והמחלוקת. עוד דרשו חז"ל בפסוק זה 'פוסר מים', שתחילה דינו של אדם למעלה הוא על דברי תורה, שנאמר 'פוסר מים ראשית מדון', השאלה הראשונה שם למעלה היא על שפטר עצמו מלעסוק במימה של תורה. ולכא' שני דרשות אלו סותרות.

אך באמת שניהם יחדיו מתאימות, דהא דהא תליא, כשנגרר אחר ניצוץ ראשון של מחלוקת, זה גורם הרבה מאד ביטול תורה. כיון שהיצר הרע מתלבש אליו באמור לו כי אין מצוה גדולה מלחלוק על מי שיחלוק. והיא מצוה שאי אפשר להעשות ע"י אחרים וזה דוחה לימוד התורה"ק, ושקוע במחלוקת עד חטמו. והתורה"ק מצטערת ולובשת שק ואפר.

המתבונן בתיבת מחלוקת יראה את תהלוכותיה

וכבר הביא בשלה"ק בשם הגה"ק מוה"ר פינחס הלוי ע"ה שתיבת 'מחלוקת' מלמדת על דרכה, האות מ' היא סגורה ורק למטה פתוחה, כנקב בצינור שהמים מטפטפין דרכה, כך היא ריש תיגרא, פותחת במקצת טענות וכדו'. אח"כ באה אות ח' שפתחה פתוח למטה הרבה, ואח"כ מתלהב אש המחלוקת עד למעלה כאות ל' כמגדל הפורח באויר, ואח"כ יורד למטה עד התהום כאות ק', רוממות א"ל בגרונם כראש אות ל', ולבם בשאול תחתית בעומקא דארעא סמוך לקרח, ואח"כ נמשך משך גדול, שנה או ב' וג' שנים, עד שנעשה ת' ויש לו מעמד, רגל השמאלית של

כי אם שנאת חינו... לכן בן אדם בקש שלום ורדפהו אל המקדש המעוזה בכל עוז, וזה שאמר הכתוב ה' עוז לעמו יתן, אימתי, כשה' יברך את עמו בשלום.

אלה דברי קדשו של רבינו בעל ה'ערוגות הבושם'.

מעשה קמצא ובר קמצא בשם שמירת המנהג בכל שנה

והנה בימים אלה לומדים סוגיית קמצא ובר קמצא, הם כבר מתו מלפני הרבה שנים, וכתוב בספח"ק שבימות המשיח תהא מסכתא ארוכה מאד שנקראת 'קמצא ובר קמצא', 1958 מעשיות של קמצא ובר קמצא, בכל שנה ושנה יש נוסחא חדשה על אותו המעשה דקמצא ובר קמצא. יהא בושח וחרפה למי ששמו יהיה רשום שם בגמ' או ברש"י או בתוס' או במהרש"א. שהוא בייש מישוהו, או שראה מישוהו בייש את חברו ושתק.

ולכן אנו לומדים כל זה, כדי שלא יהיו מעשינו עתה כמעשיהם אז.

ולכן נזכיר שגם במעשה דקמצא ובר קמצא היה הכל לשם שמים, כמ"ש בגמ' שכן היה המנהג בירושלים שאין יושבים לסעודה אא"כ יודעים מי מזומנים לה, מנהג קדוש היה בירושלים, כל הזמנה לחתונה היה רשום בצד כל השמות המזומנים לאותה סעודה. ומכיון שנכנס בטעות מישוהו שלא הזמינו אותו, עמדו שם בקנאות על המנהג הקדוש וביזוהו, וכך נחרב ביהמ"ק.

שווה אצל הקב"ה שלא לבנות בית המקדש כמו להחריבו

והנה אמרו חז"ל 'כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו, כאילו נחרב בימיו', אין זה אמירה בעלמא ח"ו, אנשים חושבים שהפירוש שהדור שלנו לא ראוי שיבנו בו את ביהמ"ק, אך אין אנו במצב שפל כזה שאילו היה היום ביהמ"ק, היה נחרב בעוזה"ר. וטעות גדולה היא.

כי בשלה"ק מבואר שאם הוא דור כזה שהיה ראוי שלא ייחרב ביהמ"ק בעוונותיו, א"כ היה ביהמ"ק נבנה היום, כיון שלא נבנה ביהמ"ק היום, סימן שאפילו שהיה ביהמ"ק קיים עכשיו, היה נחרב היום, והיו נכנסים גויים להיכל היום, ואכלו ושתו וקלקלו בו, הכל בגלל קמצא ובר קמצא בנוסח ה' אלפים תשפ"ו.

לא צריכין לחפש בנרות היכן הם הקמצא ובר קמצא בימינו, ה' ישמרנו ויצילנו, יש יחידים וציבורים ומשפחות וקהילות שצריכים ישועה גדולה בענין זה, גם הם רוממות אל בגרונם, הכל לשם שמים. ממש כמו שהיה במנהג ירושלים במעשה דקמצא ובר קמצא, וכן אשקא דרשפק שהיה מנהג קדוש לנטוע אילן וכו' וכו', הכל סביב מנהגי קודש, שבעבורם נחרב ביהמ"ק.

כך יש בגן עדן ישיבות ישיבות של צדיקי הדורות, ואהרן הכהן יש לו ישיבה, כמ"ש בזה"ק בפרשת שלח שיש לאהרן הכהן 'מתיבתא דרחימותא', ישיבה של אהבת ישראל, ובהיות האדם עושה כאהרן יזכה להיות בישיבה של אהרן הכהן למעלה.

וכתב עוד בצוואתו שהוא מאד רוצה להיות בישיבתו של אהרן הכהן, אך אם יהיו מזרעו מעורבים במחלוקות שבין כתות החסידים, יגרשו לאביהם מיישיבתו של אהרן, לזאת הוא מבקש מהם טובה לחיות באהבה ושלום כדי שיוכל להשאיר שם בישיבתו של אהרן...

'ואתם שימו לבבכם להרבות שלום, כמאמרם ז"ל בברכות דף יז לעולם יהא אדם ערום ביראה, מענה רך ומשיב חמה'. כי אם משיבים בדברים חריפים אי אפשר לסיים את המחלוקת, אלא עם מענה רך ובדיחותא, 'להיות מרבה שלום עם אחיו ועם קרוביו ועם כל אדם, כדי שיהיה אהוב למעלה ונחמד למטה ויהיה מקובל על הבריות, למדו עצמיכם לדון את כל אדם לכף זכות ושלא לשנוא שום אדם מישראל, כי אם רשעים גמורים שאי אפשר לדון אותם לכף זכות אשר עליהם אמר דוד הלא משנאך ה' אשנא ובמתקוממך אתקוטט תכלית שנאה שנאתים'. וכמובן שזה הפסוק מדבר על מי שעובר בשאט נפש במזיד על לאוין שבתורה, אבל 'כל מי שיש לדונו לכף זכות, צריך להזהר מאד שלא לדבר בגנותו, וכבר כתבו בשם רבינו רבי ישראל בעל שם טוב, אם אדם רוצה לשבח ישבח להשי"ת, ואם רוצה אדם לגנות, יגנה את עצמו'.

בנו אתם את אדני היסוד של שלום ואני אבנה את המקדש

וכתב בשם החרדים בפרק סו, כי הנה נודע שכל בנין צריך יסוד, וכל הבניינים שאדם בונה, היסוד שלהם הוא רק אהבת ישראל, אם אדם בונה בבלי וירושלמי והשגות גבוהות בלי אהבת ישראל, הרי זה כפיתום ורעמסס שאין להם יסוד, ראשון ראשון מתמוסס בפי תהום. לכן תחילה תשתדל להעמיד יסוד של אהבת ישראל, ואח"כ תבנה כל הבניינים לשם שמים.

ואמר החרדים שהאדנים של המשכן הם אהבת ישראל, וכן בית שלישי כבר מוכן ועומד למעלה, אלא שהקב"ה אומר לנו, בקשתי ממכם רק להכין יסודות, כשתכינו יסודות של אהבת ישראל ירד הבית השלישי בנוי ומשוכלל מן השמים. כמבואר ברמב"ם רש"י ותוס', כי הבנין עצמו בנוי ומשוכלל, אבל היסודות של אהבת ישראל אנו צריכים להכין.

'לכן בעוה"ר עיקר עיכוב ביהמ"ק הוא שנאת חינו, שהרי אומר השי"ת בנו היסוד ואני אבנה הבנין, והנה אין שלום

חובתו, והרי קרא ק"ש ויחד שמו יתברך במסירות נפש, וכי משום שעשה עצמו כשוכב לא יצא ידי חובת ק"ש? וכן אם ישב באהבה רבה ועמד לקרוא ק"ש של שחרית, כדעת בב"ש ב'ובקומך', לא עשה ולא כלום. וצריך לחזור ולקרוא ק"ש, אם עבר זמן ק"ש ולא הספיק לקרוא פעם שנית, הוא חייב להביא קרבן עולה בבית המקדש משום שביטל מצות עשה דק"ש. מדוע?

וכתב בשם הראשונים שהטעם שהלכה כבית הלל הוא משום ש'אחרי רבים להטות', וטעם מצוה זאת הוא כדי שלא תרבה מחלוקת בישראל, ויצאתה בת קול אחרי רבים להטות והלכה כבית הלל. ונמצא שאם קרא ק"ש כדברי בית שמאי, הוה 'במצוה הבאה בעבירה', היינו בהעבירה של מחלוקת. וכיון שקרא ק"ש עם העבירה של מחלוקת, לא קיים רצון ה' במצות ק"ש. ולא רק מדרבנן [כדעת י"א שהוא רק מדרבנן] אלא גם מדאורייתא לא יצא ידי חובת ק"ש, כדילפינן מקראי דבמצוה הבאה בעבירה אין אדם יוצא ידי חובתו.

וא"כ הגע עצמך, אם קרא ק"ש בזמנה ובדקדוקיה, כיון שעשה כב"ש לא עשה ולא כלום, משום מצוה הבאה בעבירה דמחלוקת, שעבר על 'אחרי רבים להטות' שתכליתה להרבות שלום בישראל, על אחת כמה וכמה אם עשה מחלוקת ממש. אף שהיצר הרע מפתהו שיש בזה מצוה לעשות מחלוקת, הרי היא מצוה הבאה בעבירה דמחלוקת....

יותר חסידות להחזיק בקולא ולהחמיר שלא לגרום מחלוקת

כתב הרמח"ל זי"ע במסילת ישרים פרק כ: 'ומעשה דרבי טרפון (ברכות י) יוכיח, שהחמיר להטות כבית שמאי ואמרו לו, "כדאי היית לחוב בעצמך, שעברת על דברי בית הלל", אף על פי שמחמיר ה'ה. וזה, שענין מחלוקת בית שמאי ובית הלל היה ענין כבוד לישראל, מפני המחלוקת הגדולה שרביתה ביניהם, וסוף סוף נגמר שהלכה כבית הלל לעולם (עירובין יג), הנה קיומה של תורה שגמר - דין זה ישאר בכל תקף לעד ולעולמי עולמים ולא יחלש בשום פנים, שלא תעשה תורה חס - וחלילה פשתי תורות, ועל פן לדעת המשנה הזאת, יותר חסידות הוא להחזיק בבית הלל אפילו לקלא מלהחמיר בבית שמאי. וזה לנו לעינים לראות אי זה דרך ישפך אור באמת ובאמונה לעשות הישר בעיני ה'.

כי המחלוקת בין ב"ש לבין ב"ה, היה קשה יותר מיום שנעשה בו העגל, כמבואר בגמ'. וממילא כשנעשה שלום ונגמרה הלכה כבית הלל, צריך להזהר מאד מאד שלא להחזיר המחלוקת אפילו כשבא להחמיר כב"ש, החמיר

כך אמר לנו הקב"ה, כל מה שנתתי לכם מנהגי קודש, הוא רק כדי לעמוד בנסיון הזה שלא להיות טיפש ולהתעקש עם המנהג עד הסוף אף אם עי"ז הוא מצער אחרים ומבזה אותם ומזלזל בהם. רח"ל.

זהו נושא כאוב מאד מאד, אנשים נוגעים בבת עינו של הקב"ה, שהוא השלום בין ישראל, והכל בעבור מנהגי קודש.

לפי שנתעצלו ישראל מלעשות מחלוקת כדין זכו לקבה"ת

אי' במדרש רבה [ויק"ר יט, ד] 'רבי כהן פתח (קהלת י) בעצלתים ימך המקרה וגו' על ידי שנתעצלו ישראל מלחנות במחלוקת לפני הר סיני ימך המקרה (שמות יט) וירד ה' על הר סיני (תהלים יח) ויט שמים וירד ובשפלות ידים ע"י שנשתפלו ישראל מלחנות במחלוקת ידלף הבית גם עבים נטפו מים'.

בזכות מה זכינו למתן תורה, בזכות העצלות שנתעצלו מלעשות מחלוקת!

הגיע הזמן להתעצל ממחלוקת, והרי זה לוקח כ"כ הרבה אנרגיות, מאות מליוני דולרים נשפכו בעבור הנהלת מחלוקות בישראל, כל אלו הכוחות היו יכולין לשמש בעבור בנין אהבת ישראל וביהמ"ק השלישי.

לא צריך להזדרז כלל כדי להביא את הגאולה, רק צריך להתעצל מלעשות מחלוקת. לא לחינם נתן בנו הקב"ה יסוד העפר שגורם לנו כבידות ועצלות, רק כדי שבשעת נסיון שהיצר הרע אומר לך לקום מהכסא ולעשות איזה פעולה השייכת למחלוקת, תתעצל ותתעכב על הכסא, לכל הפחות שנה ויותר. ואזי ממילא תתבטל המחלוקת.

אלא שהיצר הרע מפתה את האדם, להיות גבור כארי, רץ כצבי, קל כנשר, לעשות רצונו של יצר הרע ולהרבות את המחלוקת.

במפרשי המדרש מבואר שם, שבאמת היה להם סיבות מוצדקות לעשות מחלוקת, אלא שנתעצלו בה, כך זכו לקבל תורה בסיני.

מצות ק"ש דבית שמאי באה בעבירת מחלוקת ול"י מה"ת

ראיתי דבר נורא בספה"ק עונג יום טוב³ סימן ט ע"פ מש"כ במס' ברכות דף יא אמר רבי יוסף, אם אדם קרא ק"ש כבית שמאי, להטות בלילה כבשכבך, לא עשה ולא כלום. כלומר שלא יצא ידי מצות ק"ש. וצ"ע מדוע לא יצא ידי

3 להג"מ רבי יום טוב ליפמאן הלפרין, נכדו של בעל סדר הדורות זי"ע.

כפי מה ששאלתי את פי הגננין. וכן נמצא כתוב בספר כפתור ופרח ואפילו הכי איני נמנע מלאכול אצל בעלי בתים אעפ"י שאני יודע בודאי שאוכלין הביד"ינגאן. וגם לא אסרתי אותם עליהם לפי שאין איסורו כל כך מבורר כי רבינו הא"י גאון ז"ל קורא אותו פרי האדמה ומברך עליו בורא פרי האדמה, אבל אני העלתי בתשובה אחרת בראיות שהרמב"ם ז"ל חולק עליו וכתבתי לך זה כדי שתבין שהדברים שאדם מחמיר על עצמו ואחרים נהגו בו היתר ואין איסורו מבורר אין עלינו לשנות מנהגם. **וכל שכן שלא להגעיל כליהם ולעשות אותם כעמי הארצות אלא [אם] עכ"פ ירצה להחמיר על עצמו אפילו בכיוצא בזה יכבד וישב בביתו שגורם למחלוקת גדולה ולשנאת חנם ולחילול השם בר מינן והאל הטוב יכפר בעד אמן.** והנראה לענ"ד כתבתי.

הרי שאע"פ שהיה סבור שהחצילים ערלה ודאי, לא החמיר להגעיל כליהם של הנוהגים להיתר כרבי האי גאון. ועצתו אחת היא דבכה"ג ישב בביתו ולא יגרום למחלוקת ולשנאת חנם.

אם עושה חומרא בפירסום נמצא בא לידי מחלוקת ואיבה

אי' בשו"ת גינת ורדים יו"ד כלל ג' סי' ו': 'המחמיר ינהוג לעצמו בביתו מבלי שיתפרסם, שאם עושה בפרסום, נמצא בא לידי מחלוקת, דמשה לכל בני העיר שטועין מדרך השכל, **ואם בא לידי פרסום יאכל עמהם**, ולא יחוש לחומרות אלו כלל, כי גדול כח השלום. וכשמזמינים אותו לסעוד, ולא ילך, אין בזה חשש איבה', שיאמר כמה תירוצים שלא היה יכול לבא, אבל 'אם קרה מקרהו שישב במסיבה, אי יקום משם איכא למיחש טובא למחלוקת'. ומסיים 'והטוב והישר לבעל נפש שישמט'. העיקר שלא לגרום מחלוקת בין ישראל.

והרי לנו פסק נוסף שמוטב להזהר מחשש מחלוקת, מאשר חשש תולעים ומאכלות אסורות ונבלות וטריפות, שבה הענין עסק שם בגנת ורדים, ואף אם רוצה להחמיר, יעשה בצנעא, שאם הדבר בא לידי פרסום 'יאכל עמהם'.

וכ"כ הבית יוסף בענין פת עכו"ם, שאם אדם נזהר שלא לאכול מפת גוי והוא יושב במסיבה עם אנשים האוכלים פת גוי, אף אם הוא בעל הבית יבצע על פת עכו"ם. וכתב הב"י ביו"ד סי' יב"ק שהטעם הוא כדי שלא לגרום פירוד בין ישראל, אף שבכל ימי חייו עוד לא אכל אפילו פעם אחת פת עכו"ם, כדי שלא לגרום חשש איבה, יאכל הוא עמהם!

בהלכה זו והקל באיסור המחלוקת שהיא חמורה יותר מן הכל.

תשובות הקדמונים בערך החומרא במקום אהבת ישראל

והנה נדבר עתה בענין אחד מתוך דברי קדמונינו הרדב"ז והגינת ורדים ועוד, איך צריך להתייחס לענין של חומרות אם ח"ו יזלזל עי"ז ביהודי אחוה, או ח"ו יגרום למחלוקת ושנאת חנם. האם יש לחומרות הללו איזה ערך ושוויות, או אדרבה יענש בגהינם על אלו החומרות שגרמו מחלוקת ופירוד לבבות. ולא היה בהם שום הידור אלא ככסיל בחושך הולך בעצת יצרו.

נקדים שכל אחד ישאל מורה הוראה כשנוגע הדבר למעשה, אך אנו נזכיר דברי קדמונינו בזה, לא כדי לזלזל ח"ו ח"ו בחומרות, שהדור שלנו משופע בהם ב"ה, אלא לסדר בלבינו את הצד שכנגד כדי לדעת את הייחס הנכון בין החומרות לבין דרך ארץ ואהבת חנם.

כשאין האיסור מבורר לא ישנה מפני המחלוקת ועגמת נפש

כתב הרדב"ז חלק ד' סימן [אלף שסח] רצו, וזלה"ק: 'שאלה שאלת ממני ידידי אודיעך דעתי במה שהחמירו קצת החכמים שלא לאכול בשחיטת מקצת שוחטי הקהל יצ"ו מפני שאינם נזהרים או מפני שיצאת טרפה מתחת ידם, וכשמזמן אותם אחד מבעלי בתים חוששין אפילו לגיעולי הכלים ומגעילים אותם, אם מחוייבים הם אפילו לפי דעתם או לא'.

כלומר שחלק מבני הקהילה היו נזהרים מלאכול ממקצת שוחטי הקהל, וכשהיו מתוועדים בשמחות משפחתיות וכדו', היו נזהרים לא רק שלא לאכול משלו, אלא גם להגעיל את הכלים שהלה השתמש בו...

'תשובה על ענין החומרא בעצמה שהחמירו לא ראיתי לדבר כיון שלא שאלת עליה, אבל מה ששאלת נראה לעניות דעתי שלא היה להם לחוש לגיעולי הכלים אפילו לפי שטתם מכמה טעמים. חדא וכו', ועוד יש לומר בזה משום לא ישנה אדם מפני המחלוקת. וכתב הריטב"א ז"ל בשם רבותיו ז"ל כי בדבר שאין האיסור מבורר ולא מוכרע לא ישנה מפני המחלוקת ויותר טוב היה לאלו המחמירים **שלא ילכו לשום בית שיזמנו אותם וישימו להם תואנה ממה שיגעילו את כליהם ולשווייניהם ככותאי או כאחד מעמי הארץ** ולא אדבר בזה פן דברי יזיקו ולא יועילו אבל מכל מקום לגבי דינא כיון שיש בה כל הקולות אשר זכרנו לא היה להם לחוש לגיעולי כליהם. וכו'.

וכך אני עושה כי אני מחמיר על עצמי שלא לאכול הביד"ינגאן [חצילים] משום ודאי ערלה לפי שכן הוא

ערך דורו של ריבר"א שהתכסו ששה בטלית אחת של תורה

ב'שיחות מוסר' מהגר"ח שמואלביץ זצוק"ל מובא שיחה שדרש הגר"ח בערב שבועות ע"פ דברי חז"ל עה"פ שקר החן והבל היופי, לגבי מעלת התורה, שקר החן זה דורו של משה רבינו ויהושע בן נון, הבל היופי זה דורו של חזקיה, יראת ה' היא תתהלל זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי. מבהיל על הרעיון.

וכי היה לנו דור שלם יותר מדורו של משה רבינו? וכי היו בני ישראל מלאים ומופלגים בתורה כבני דורו של חזקיהו? תינוקות ידעו הלכות טומאה וטהרה, מדן ועד באר שבע. מה היה בדורו של רבי יהודה ברבי אילעאי, בגמ' כתוב להדיא שכבר נשכחו חלקי התורה ולא ידעו כל ששה סדרים רק ד' סדרים בלבד, בתקופת התנאים התחילו המחלוקות ונעשית התורה כשתי תורות, לא היתה כל התורה מסורה בידם בבהירות, ישוטטו ויבקשו את דבר ה' ולא ימצאו הלכה ברורה במקום אחד, איך אפשר לשבח את דורו יותר מדורם של משה, יהושע וחזקיהו? בגמ' סנהדרין דף כ' מבואר סיבה לכך, שהיו ששה תלמידים מתכסים בטלית אחת ועוסקים בתורה.

הביאור הפשוט הוא שהיו לומדים תורה מתוך הדחק, לעומת הדורות הקודמים שלמדו תורה מתוך עשירות. והקשה הגר"ח שאי אפשר לפרשת כן, כי גם בדורו של חזקיהו למדו תורה מתוך הדחק, כאשר דרשו חז"ל עה"פ 'וחובל עול מפני שמן'. ומאידך גיסא הרי אמרו חז"ל 'לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן', זה דורו של משה רבינו שהיה כלי מוכן לקבל את התורה, וא"כ מה המעלה הגדולה והמופלגת יותר בדורו של רבי יהודה ברבי אילעאי?

וביאר הגר"ח שבדרך כלל אין ששה אנשים יכולין להתכסות בטלית אחת, משום שכל אחד מושך לצד שלו, ובסוף נקרע הטלית מרוב משיכות לכל צד ופינה. אם בכל זאת יכלו ו' אנשים להתכסות בטלית אחת, מוכרח להיות שכל אחד לקח לעצמו רק את המינימום ולא את המקסימום, וכך עסקו בתורה.

וביאר שאין הכונה בפשטות שהיו ששה אנשים מתכסים בטלית אחת, זהו משל לטוב לבם ורוחב אהבתם שהיו שמחים כל אחד בהצלחת חברו יותר מהצלחתו שלו.

ישנם חברים העוסקים בתורה, וכל אחד דואג שעיקר שימת לב יהיה להחידוש שהוא חידש, ועיקר הרושם וההתפעלות יהיה ממה ש'הוא' אמר והוסיף. אך כששה מתכסים בטלית אחת והשמועה יוצאת מבין כולם, כל אחד דוחק ודוחף לחברו שהוא יאמר את הפירוש שבלבו.

ראוי לכל ישראל להיות כאיש אחד בענין אכילה ולא להיבדל

כתב בשו"ת שבות יעקב חלק ב' סימן נח: 'וכן ראוי ונכון לכל רב ומנהיג בעירו ומדינתו להשגיח על כך וכן נהגתי במדינת הסרים למשמעתי שבדקתי כל השוחטים ובודקים בהל' שו"ב ובבדיק' והרגשת והשחזת הסכ"י וזרזתי אותם מאוד מאוד על זה וכולם תקעו כפם בפועל ממש להיות זריזין בבדיקת הסכין אם יהיה בישובם שוחט אחד מומחה או מורה להראות לפניו סכיניו פעם אחת בשבוע גם שלא להכשיר שום בהמה שיש בה ריעותא עד שיצרף אליו שוחט א' מומחה או מורה וגם לחקור ולעמוד על הדבר כשלוקח בשר אם השוחט הוא שוחט מומח' וירא ואחר יאכל ומה יש לעשות אם יעבור השוחט במרד ובמעל הקולר תלוי בצואר השוחט ההוא וכל ישראל נקיים ולא יאונה לצדיק כל און אבל לאסור דרך כלל הבשר של בני המדינה והכפרים ולאסור אפילו כליהם זה ודאי איבה גדולה היא ויש לחוש לאיבה וכמה חששות כאלו אינם בכלל היהודים ויוכל עי"ז לבא לידי כמה תקלות'.

ומסיים שגם הוא איש כשר, ויש לו יחוס מאביו וזקנו וגיסו הג"מ רבי דוד אב"ד פראג זצוק"ל, וכולם מתנהגים בבואם בין שאר בני אדם אינם מחמירים על עצמם, אף שכוונתם לשם שמים.

'וראוי לכל ישראל להיות כאיש אחד בענין אכילה ושתייה ולא להבדל כהבדל ישראל מהם כי אין לעשות אגודת אגודת כ"ד המדבר למען אמת והשלום שלום על ישראל. הקטן יעקב'.

מכל אלו הדברים כבר עברו ג' מאות או ד' מאות שנה, בימינו כבר נקטו בני ישראל בחומרות כדברים אסורים לגמרי, עד שקשה מאד לקיים את הדבר הזה הלכה למעשה, ויתכן שכבר לא נדרש כזאת בימינו, שכבר יודעים בעלי הבתים שהחמירים לא יאכלו בביתם, ולא יש חשש איבה כשמתחילה הוא מבין ויודע שפלוני אינו אוכל מההכשר שאני אוכל ממנו, וממילא יתכן שבדורינו כבר אי אפשר לדרוש כן, מריבוי המרחקים שיש בין קהילות ישראל כבר אין חשש איבה, שכבר נבלעה האיבה בתוך האיברים והגידים רח"ל.

לא הזכרנו כל זאת אלא ללמדנו לגבי החומרות המתחדשים בכל דור, כמה כדאי לוותר אפילו מעניינים שנדמה לנו שהם חמורים מאד מאד, העיקר שלא לבא ח"ו לידי חשש מחלוקת.

בזה לתרץ רישא דקרא שכתוב, "לא תקם ולא תטר את בני עמך ואהבת" וגו'. דלכאורה יפלא, אם הזמן דחוק לאדם מאד, והוא מבקש מאת חברו שייטיב לו באיזה דבר, ויש ביכולתו לעשות לו דבר זה ואינו רוצה, ובפרט אם ציער אותו, איך יוכל האדם שלא תהיה לו שום תרעומת עליו ואף יאהבנו כמוהו?:

ובארתי את הכתוב על פי משל נאה והוא, ראובן - היתה לו שנאה על איש אחד ושמו שמעון ועשה מריבה עמו. בא לו אחר כך איש אחד ושמו יהודה, ויהודה זה היה מוחזק בעיני וכו' כל, שהוא איש אמת, וסיפר לו לאמה, איך שהאיש שמעון, אשר יש לך שנאה עליו, ואמרת לי שהוא אדם שאינו הגון, אדם בזוי, אני ראיתי אחר כך באיזה ימים, שהיה אצל גדול הדור אחד, המפורסם לגאון וצדיק גם חכם גדול שאין כמותו, וכיבד אותו הגדול ההוא למאד והראה לו אותות אהבתו בכמה ענינים, שגגת בזה אחי עד מאד. וכששמע ראובן את הדבר הזה, נשתומם על הענין ההוא והשיב, הכנסת ספק בלבי, כי אפשר שהאמת עם ר' שמעון הנ"ל, ורק מחמת שכל דרך איש ישר בעיניו, נדמה לי שהדין עמי, או אולי באמת הדין עמי, אך שמעון הנ"ל הוא איש מרמה והטעה בדבוריו החלקלקות לגדול הדור הנ"ל, עד שנדמה בעיניו לאיש נכבד, ואף על פי כן לא אוסיף עוד לדבר עליו מחמת ספק שהכנסת בלבי:

אחר כך בעוד איזה ימים בא אליו איש יהודה זה, המוחזק בעיניו לאיש אמת, וסיפר לו לאמה, איך שראיתי דבר פלא יותר גדול, והוא שהאיש אשר אמר אמרת לי עליו, שיש לך עדיין עוד ספק עליו, שהוא איש מרמה ואדם שאינו הגון, ראיתיו שנזדמן אחר כך אצל חכמי הדור הראשונים, וגם הם נשאו לו פנים עד מאד והראו לו אותות אהבה לעין כל, ועל איש גדול הדור אחד, שספרתי לך מתחלה, השבתני שהוא הטעה אותנו, אבל על אנשים כאלו לא שייך לומר זה. וכששמע ראובן את הדבר הזה השיב תיכף, הדין עמך, שהיצר הטעני בעיקר הדבר.

הוסיף עוד יהודה הנ"ל וסיפר לו עוד דבר, הלא אני יודע באיש שמעון הנ"ל, שנזדמן אצל חכמי ישראל הראשונים, ר' מאיר ור' יהודה ורבי שסדר המשניות וחבריו, דהוה שכיח אליהו גביהו (שהיה אליהו מצוי אצלם) כידוע, וגם הם פארוהו ושבחוהו, וסיפר אליהו הנביא לפני התנאים הנ"ל, איך שדיבר אודות ר' שמעון הנ"ל למעלה ושמע מפי הקדוש ברוך הוא, שהוא אוהב לר' שמעון הנ"ל:

וכששמע ראובן את הדבר הזה נרתע ונפל על פניו ואמר, אוי לי, במה שחשבתי מתחלה, שאני הצדיק והוא הרשע, כי לפי מה שאני רואה עתה, לא כן הדבר, כי הקדוש ברוך הוא, שהוא שורש הכל ויודע מה שנעשה בחשך ובגלוי,

המעלה המופלגת הזאת גרמה לדורו של רבי יהודה ברבי אילעאי להיות במעלה יתירה מהדורות הקודמים. ולא לחינם אמרו על זה 'יראת ה' היא תתהלל'.

כי אע"פ שיש עוד מאמרי חז"ל שיש מעלה בקנאת סופרים, ואדרבה ע"י קנאת איש מרעהו נתייסדים עוד חברות וקבוצות בכלל ישראל וכו' וכו'. יתכן שמתייסדים מוסדות והיכלות אבל בלי היסודות שאמר החרדים הנ"ל, ואין הרווח שוה בנזק המחלוקת.

תפילת החיד"א על אחדות ישראל בזכירת מעמד הר סיני

בסידור התפילה יש ו' זכירות שאומרים אחר התפילה, והרב חיד"א זי"ע ייסד י' זכירות ועשה תפילה מיוחדת מעין אותם הזכירות. לגבי זכירת מעמד הר סיני נראה כאילו העיקר חסר מן הספר, שהוא מתפלל רק לזכות לאותה אחדות שהיה במעמד הר סיני, זה מה שהחיד"א מוציא מכל פרשת יתרו 'ויחן שם ישראל נגד ההר', כשיש 'ויחן' יש ממילא 'אנכי ולא יהיה לך', אם חסר 'ויחן', הכל חסר. ולכן נתן עיקר הדגש על האחדות.

מנהג המהרש"ל לומר פסוקי אהבת ישראל לאחר ברכה"ל

אי' בשו"ת מהרש"ל סי' נ"ו 'אני נוהג לומר ברכת התורה ואח"כ אני אומר פסוקים של תורה כה, לא תלך רכיל בעמך וגו' ועד ואהבת לרעך כמוך אני ה'. **כי פסוקים אלו הם כוללים כל התורה כולה, והם כללים גדולים ליראת הא"ל.**

אף שמהרש"ל היה מאביהן של מנהגי ישראל, בחר דווקא באלו הפסוקים העוסקים באהבת ישראל ומדות טובות. אנו נוהגים לומר ברכת כהנים ואלו דברים, אף שמוזכר גם 'הבאת שלום' הרי מסיים 'ותלמוד תורה כנגד כולם', וזה מוריד את הנחיצות של אהבת אדם לחבירו, כי נדמה כאילו תלמוד תורה יותר מזה. לכן הוא בוחר דווקא בפסוקים של אהבת ישראל.

וכ"כ מהרש"ל בסי' ס"ד 'כשאני קם ממיטתי' הריני מתחזק בענין אהבה ואחוה ושלוה ורעות 'ולכן אני נוהג לומר ג' פסוקים של תורה ובהם לא תלך רכיל, עד ואהבת לרעך כמוך אני ה', והוא שקול כנגד כל התורה כולה'.

הקב"ה אוהב אותו ועל כרחך שאתה תועה במחלוקת איתו

כתב החפץ חיים זי"ע בספרו 'שמירת הלשון' שער התבונה פרק ו, וזלה"ק: 'עוד אמרתי להשקיט את לב האדם, שלא יעלה בדעתו לנקום ולנטור, במה שפרשתי את הכתוב (ויקרא י"ח י"ט), "ואהבת לרעך כמוך אני ה'". דלכאורה מה סמיכות "אני ה'" לרישא דקרא? ואמרת, דכונת הכתוב

ויהיה תיקון לכל אחד מישראל, וכמ"ש כי לא בחפזון תצאו ולא במנוסה תלכון כי מאספכם ה' אלקי ישראל.

ואפילו הכי הוכיחו שמואל הנביא ע"ה שאין לחשב חשבונות אלא לעשות כדבר ה'.

עכ"פ זו היתה כוונתו של שאול המלך, לחוס על נפשות ישראל.

והדברים האלה נזכרים ונעשים, הצוואה היא ליקוט מדברי חז"ל, כמה עלינו להזהר בכל עת ובכל זמן ממחלוקת, חס ושלום שיהיה לנו שום מגע ומשא עם מחלוקת, להזהיר תמיד את עצמו ואת בני ביתו בכמה לשונות של זהירות להתרחק ממחלוקת.

דברי קהלת - בן דוד מלך בירושלים

בספה"ק 'קול אריה' [להמוכיח מפולנאה מתלמידי הבעש"ט ז"ע, ידי"נ דהתולדות יעקב יוסף ז"ע, ומנו"כ באהל אחד בפולנאה] ביאר עה"פ 'דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים'. 'דברי' לשון תוכחה, 'קהלת' היא התוכחה הנאמרת על התאחדות והתקהלות ישראל יחד באהבה, כיון שיהיה כן, מיד יבא בן דוד וימלוך בירושלים. אך כשישבה בדד', ולא באהבה ב'קהלת', אזי 'היתה כאלמנה' וכו'. ומדה טובה מרובה, ע"י התחזקותינו באהבת ישראל, נזכה במהרה בימינו שיבא בן דוד וימלוך בירושלים בב"א.

יום רביעי ח מנחם אב תשפו

(מס' שיעור 42714424).

ולא הספיקו לומר יצמיתם - שירת הלויים בחורבן הבית

שנאת חנם בין היראים על דעת תורה

ב"ה נקדים בהוספה על השיעור הקודם, ע"פ דברי הרה"ק רבי יואל מסאטמר ז"ע בספר 'דברי יואל' פרשת שמייני [חלק ה' דף ריג.] וזלה"ק: 'סיבה עיקרית במחלוקת המתגברת בקרב היראים' משום שכל אחד דורש שהשני יקבל את דעתו, כי הוא בטוח שדעתו היא היא דעת תורה, ורק כך מותר לעשות, והשני אסור לו להתנהג כפי מה שנדמה לו שכך הוא דעת תורה. 'ולפי שאין דעות בני אדם שווים' לכן ריבוי הדעות גורם להתפשטות המריבה, וזה נקרא 'שנאת חנם', שהרי הוא באמת שונא אותו בחינם, כי כל מה שהוא עומד על דעתו משום שהוא סובר שכך הוא דעת תורה, והרי גם פלוני עומד על דעתו משום שהוא סובר שכך הוא דעת תורה, ונמצא ששניהם שווים ביסוד האמת שצריך לעשות כפי הדעת תורה, אלא שכל אחד קיבל מרבו דעת תורה באופן אחר, וא"כ מה הענין

אשר תמים פעלו וכל דרכיו משפט, כשהוא אוהב להאדם - בודאי אין אוהבו על לא דבר. וכו'.

וזוהי כונת הכתוב ב"לא תקום ולא תטור את בני עמך ואהבת לרעך כמוך". ושמה תאמה, באיזה אופן אוכל לפעל בעצמי, שלא יהיה לי שום תרעומות עליו ואף לאהוב אותו? לזה בא הכתוב כמתרץ "אני ה'", פירוש, אני ה' אהבתי, כמו שכתוב במלאכי (א' ב'), "אהבתי אתכם אמר ה' וגו', (דברים י"ד א') 'בנים אתם לה' אלהיכם' וגו', גם אתה תוכל לאהוב אותו. ובאמת הדבר פשוט, כי האדם מצד שהוא מסתכל רק למטה בחברו, שהוא מלוכח בחמר גשמי, אין נחשב בעיניו כל כך, ובפרט אם באיזה דבר הוא נגדו, הוא מבטל אותו ברעיוניו, לא כן הקדוש ברוך הוא, שהוא יודע בעצם את שורש קדשת נשמת ישראל שהוא גדול ונורא עד מאד, כמו שכתוב בזהר הקדוש בכמה מקומות ששרש קדשת נשמת ישראל הוא למעלה במקום נורא עד מאד, לכן חשיבותם ואהבתם אצלו הוא גם כן למאד'.

התרשל שאול במלחמת עמלק לפי שחם על נשמות ישראל

פעם אחת סיפר ה'ערוגות הבושם' זי"ע שהוא קיבל איזה מכתב מאחד מצדיקי פולין ובו פירוש נאה מאד [לא גילה להם מי היה אותו צדיק] ע"פ דברי הגמ' [יומא דף כב] על שאול המלך שיצא למלחמת עמלק 'וירב בנחל', 'אמר רבי מני על עסקי נחל בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא לשאול לך והכית את עמלק, אמר ומה נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה, כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה'.

וצ"ע איך אפשר ללמוד קל וחומר מעגלה ערופה הבאה על יהודי שנהרג, ושם צוהו הקב"ה להרוג את העמלקים ימ"ש, וכתוב בתורה 'זכור את אשר עשה לך עמלק...' איך דרש שאול המלך ק"ו כזה?

וביאר הגאון מפולין ששאול המלך הבין שאם הוא ימחה את עמלק בשלימות, יתקן העולם במלכות ש"ד תיכף ומיד, מי שלא הספיק לתקן את נפשו עד הנה, איחר את המועד ואין לו תקוה עוד. ומכיון שידע שאול המלך שעדיין נשארו הרבה נשמות ישראל שעוד לא זכו לתיקון השלם, עשה מה שעשה ולא מחה כל זכר עמלק.

וזוהי הקל וחומר שדרש שאול, אם צריך לחוס על נפש אחת מישראל במעשה דעגלה ערופה, 'כל הנפשות הללו על אחת כמה וכמה', אין הכוונה על העמלקים ימ"ש, אלא על נפשות ישראל שעדיין לא הגיעו לתיקון נפשם, אם ימחה שאול את כל זרעו של עמלק תיכף ומיד, יבא מיד משיח צדקינו וכל מי שלא הספיק, לא הספיק לתקן את נפשו. ולכן נתרשל שאול כדי שהגאולה תידחה עד היום

והכהנים והלויים על משמרתם נשחטים

כתוב בקינות, קינה כד: **וְהַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם עַל מִשְׁמֹרֹתָם** נִשְׁחָטִים וְעַל מַחְלְקֹתָם עָמְדוּ שְׁעֵטַת אֶסְטֶרֶדִיּוֹטִים וְנָמוּ אִיָּה מֶלֶךְ אֶסּוּר בְּרִהָטִים: וכן בקינה לה: בְּבֹאֵם מִצֵּאוּ כִּי הֵנִים שׁוֹמְרֵי הַמִּעְרָכָה. וְעַל מִשְׁמֹרֹתָם עָמְדוּ וְלֹא אָזְבוּ הַמְּלָכָה. עַד אֲשֶׁר שָׁפַךְ דָּמָם כְּמִימֵי הַמִּהְפָּכָה.

הלוא בטל התמיד וקלקלו ההיכל לפני ת"ב?

וצ"ע דמשמע משתי קינות הללו שבשעה שנכנסו רשעים להיכל ושרפו את ביהמ"ק, מצאו את הכהנים על משמרותם. וקשה שהרי נודע שמשבעה עשר בתמוז כבר בוטל התמיד, היה מצור ולא היה נמצא קרבנות כלל. ועוד שביזם ז' אב כבר נכנסו הגויים לביהמ"ק, אכלו ושתו וקלקלו, ובתשעה באב לעת ערב הציטו האש. וא"כ איך כתוב כאן שמצאו את הכהנים בעבודתם ולויים בדוכנם?

לא הספיקו לומר יצמיתם ה"א ויכלו להחריבו

ובגמ' תענית דף כט, וכן בערכין דף יד, כתוב איך היה המעשה הנוראה: 'דתניא מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב, אמרו כשחרב בית המקדש בראשונה אותו היום ערב תשעה באב היה ומוצאי שבת היה ומוצאי שביעית היתה, ומשמרתה של יהויריב היתה, והלויים היו אומרים שירה ועומדין על דוכנם, ומה שירה היו אומרים וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם, ולא הספיקו לומר יצמיתם ה' אלהינו עד שבאו נכרים וכבשום, וכן בשניה'. כלומר שגם בחורבן ביהמ"ק השני חזר הדבר על עצמו ממש באותו אופן, מוצאי שבת, מוצאי שביעית, ומשמרת יהויריב, וכהנים בעבודתם ולויים בדוכנם, ואמרו שירה 'אל נקמות השם', ואמרו 'יצמיתם' ראשון, ולפני שאמרו 'יצמיתם' השני, באו נכרים וכבשום. כי מגלגלין חובה ליום חייב.

ובמפרשי הש"ס מבואר שמשמע שאילו היו מסיימים את הפרק 'יצמיתם ה' אלקינו', לא היה יכול לצאת לפועל גזירת החורבן. וכ"כ במפרשי הירושלמי מס' תענית פרק ד' הלכה ה'.

פשט תוכן המזמור על נקמת השם בגוים

כי תוכן אותו הפסוק מדבר במפלת שונאי ישראל, דוד המלך מבקש מהקב"ה שיתגלה בעולם וינקום מכל הרשעים: **אַל נִקְמוֹת ה'.** אַל נִקְמוֹת הוֹפִיעַ - א'ל נקמות ה', על בית ראשון, א'ל נקמות הופיע על בית שני [כן ביאר הג"מ רבינו עובדיה ספורנו ז"ע], **הַנִּשְׂאָ שֹׁפֵט הָאָרֶץ. הַשֵּׁב גָּמוּל עַל גָּאִים:** השב גמול על גאים, אלו הם נבוכדנצר וטיטוס בעלי הגאווה, כי כל זמן שאדום ובבל מצליחים בעולם, שואל האדם. **עַד מָתִי רְשָׁעִים. ה'.** עַד מָתִי רְשָׁעִים יַעֲלֹזוּ: ומכיון ששואלים קושיות על האמונה, זה גורם ח"ו

לשנוא אותו, והרי הוא עושה כרצונך ללכת אחר דעת תורה, אלא שיש לו דעת תורה אחרת. נמצא שהשנאה היא ממש חינוך, כי אותו שאתה שונא, עושה ממש מה שאתה חושב שצריך לעשות.

הנצי"ב מוולאז'ין זי"ע כותב שזה היה השנאת חינוך בסוף תקופת בית שני, שכל אחד היה סבור שהצדק איתו, והיו מוכנים להרוג את מי שהוא סובר בדעה אחרת.

יצר הרע של זה הדבר אשר ציוה השם

עפ"ז ביאר ה'דברי יואל' פסוק בפרשת שמיני: ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו, וירא אליכם כבוד ה'. ובמדרש אי' שאמר להם משה **'אותו יצר הרע תעבירו מלבכם** ותהיו כולכם ביראה אחת ובעצה אחת לשרת לפני המקום, ותהא דעתכם מיוחדת לפניו'. וכ"כ שם בתרגום יונתן 'אעבירו ית יצרא בישא מלבכון, ומיד יתגלי לכון יקרא דהויה'.

והרי לא אמרו לנו חז"ל על איזה יצר הרע מדובר?

וביאר ה'דברי יואל' שזהו היצר הרע של שנאת חינוך שנקרא 'זה הדבר אשר צוה השם' שכל אחד סבור שהשיטה והדעה שלי היא אשר צוה ה', והשיטה והדעה של אחרים אינו שוה כלום, זהו היצר הרע הגדול שביקש משה רבינו להעבירו מלבם, ועי"ז ירא אליכם כבוד ה'.

כי אם כל אחד עומד על דעתו ש'זה הדבר אשר צוה השם' רק כפי מה שהוא סובר, עי"ז נעשה פירוד ומחלוקת בישראל ח"ו. כי כך דרכו של יצר הרע לפתות כל אדם שהעיקר כפי השיטה שלו, רק הוא יש לו דעת תורה ולא אחרים. ואין האדם מבין שכל זה הוא רק יצר הרע, כדי לגרות שנאה ומחלוקת בישראל ח"ו.

אותו יצר הרע העבירו מלבכם, כלומר היצר הרע שהוא מפתה בנוסח של 'זה הדבר אשר צוה השם', רק כפי שיטה שלי, והוא בטוח שרק דעתו היא האמתית, כשמעבירים יצה"ר זה, אזי יהיו כולם בעצה אחת לשרת לפני המקום, כל אחד כפי כוחותיו ודעתו, אזי 'מיד יתגלי לכון יקרא דהויה'.

כל ענין שנאת חינוך אינו נתבע מאנשים הרחוקים לגמרי משמירת התורה, אין יודעים כלל כל הענין של דעת תורה ושינויי הדעות, אלא שמדובר אלינו, 'אותו יצר הרע' הזקן עוד מימי משה רבינו, שכל אחד אומר שהאמת כפי דעתו ושיטתו, זה מה שצריך להעביר מליבנו במהרה, ולהכיר כי 'נהרא נהרא ופשטיה' ו'כל לבבות דורש השם', הכל חפצים ליראה את ה', וכל אחד קיבל מרבותיו בנוסח אחר, וכולם יקרים ונפלאים מאד, כשנסלק שנאת חינוך מלבינו, נזכה מיד להתגלות כבוד ה' וגאולת עולמים בב"א.

הבינו היטב כי 'מיין קאמפ' לא יצליח כלל. כי הם טעו לחשוב כי ח"ו לא יזכר שם ישראל עוד רח"ל, ובעיניהם ראו איך שמתוך הצרה והצוקה, בחשכה ואפילה, יהודי מחפש לעשות רצון ה'. ואחת בחודש היו מתקבצים שלדי עצמות לומר קידוש לבנה על פני השדה, גנבו להם את המצה את השופר את התפילין ואת המגילה, אבל לא את הלבנה...

בזה הבינו בני למפרע הא דאמרו חז"ל: 'תנא דבי רבי ישמעאל אלא לא יזכו ישראל להקביל פני אביהם שפשימים פעם אחת בחדש דים. לפי הגירסא אלא פעם אחת בחודש' משמע שאף כשאין כלום, לא ציצית ולא תפילין וכו', הרי הלבנה נשארת תמיד, והרי חפצא דמצוה כלפי בני ישראל. ויש דעה שהברכה היא ברכת המצוות. ופנימיות קידוש לבנה הוא שאף כשהיא במיעוטה ונעלמה לגמרי בסוף החודש הקודם, אעפ"כ בא מולד חדש והנה היא הולכת וגודלת מיום ליום, ו'הם עתידים להתחדש כמותה, ולפאר ליוצרים על שם כבוד מלכותו'.

כשהגויים ראו את היהודים עדיין רוקדים בקיום מצוה, השתגעו מרוב לחץ ושגעון.

אינו שירה דיומיה ונפל קינה בפיהם שלא על הקרבן

וכך היה מעשה בשעת חורבן בית ראשון וחורבן בית שני, נכנסו הרשעים להיכל והם מוצאים את הכהנים בעבודתם ואת הלויים בשירים וזמרים, כי מלשון הגמ' משמע שאף לאחר שנכנסו הרשעים בהיכל, לא שמטו הלויים את הכינור אלא המשיכו לשיר ולרנן ולזמר לה', עד הנשימה אחרונה בתיבת 'יצמיתם' הראשון.

וכלשון הקינות הנ"ל בבוֹאִם מִצָּאוֹ כִּי הָיִים שׁוֹמְרֵי הַמַּעֲרֶכֶת. וְעַל מִשְׁמְרוֹתָם עֲמָדוֹ וְלֹא אֲזָבוּ הַמִּלְכָּת. עַד אֲשֶׁר שָׁפַךְ דָּמָם כְּמִימֵי הַמַּהֲפָכָת.

והרי אין אומרים שירה אלא מתוך שמחה וטוב לבב, איך יכלו לשורר בשמחה כשהשונא נכנס לביהמ"ק? אין זאת אלא שהיו מצפים לרחמי ה' גם בשעת צרה וצוקה, אף שבאותה שעה היתה יד שונאי ישראל על העליונה, יבא יום ויתקיים 'יצמיתם ה' אלקינו'.

אמנם עדיין צריכין אנו למודעי איך נזדמן שהיו משוררים פרק זה באותו יום, ממה נפשך אם הקריבו קרבן תמיד באותו יום, שהיה יום ראשון בשבת, היה להם לשיר 'לה' הארץ ומלואה', איך שרו את השיר של יום רביעי? כן הקשו בגמ' בבלי וירושלמי.

בתלמוד בבלי תירצו חז"ל שאע"פ שבאמת אין זה השיר הנכון של אותו היום, מן השמים יצא להם מתוך פיהם השיר הזה. והקשו בגמ' והרי עמדו על דוכנם משמע שהיו

חילול שמו ית', כי יִפְּעוּ יִדְּבָרוּ עֵתָּק. יִתְּאֲמְרוּ כָּל פְּעָלֵי אֹן: שֶׁהַפּוֹקְרִים אֹמְרִים כֹּאִילוּ ח"ו אֵין מִנְהִיג, כִּי עֲמָךְ ה' יִדְּכָאוּ. וְנִחַלְתָּךְ יַעֲנוּ: אֲלֵמָנָה וְגַר יִהְרֹגוּ וִיתוּמִים יִרְצֻחוּ: וַיֹּאמְרוּ לֹא יִרְאֶה יְהוָה. וְלֹא יִבִּין אֱלֹהֵי יַעֲקֹב:

ועל זאת משורר משה רבינו כנגדם: בִּינוּ בְּעָרִים בָּעָם. וּבְסִילִים מְתֵי תִשְׁכְּלוּ: הִנֵּטַע אֲזֵן הָלֹא יִשְׁמָע. אִם יֵצֵר עֵין הָלֹא יִפִּיט: וכי נדמה לכם שאינו שומע ואינו משגיח בכל מה שנעשה בעולם, והרי הוא ברא ויצר את האוזניים ואת העיניים של כל הברואים: הִיָּסֵר גּוֹיִם הָלֹא יוֹכִיחַ. הַמִּלְמֹד אָדָם דַּעַת: ה' יִדַּע מַחֲשָׁבוֹת אָדָם. כִּי הִמָּה הֶבֶל: וְגו' כִּי לֹא יִטֹּשׁ ה' עַמּוֹ. וְנִחַלְתּוֹ לֹא יַעֲזֹב: והקב"ה ישרים משפטו עד לחוט השערה האחרון: כִּי עַד צֶדֶק יִשׁוּב מִשְׁפָּט. וְאַחֲרָיו כָּל יִשְׂרָאֵל: וְגו' וְגו'. וְיִהִי ה' לִי לְמִשְׁגָּב. וְאֱלֹהֵי לְצוּר מַחֲסִי: עד שנזכה במהרה שיבא הקב"ה וינקום מהרשעים על מחשבותם הרעים: וַיִּשָּׁב עֲלֵיהֶם אֶת אֹנֶם וּבְרָעָתָם יִצְמִיתֵם. יִצְמִיתֵם ה' אֱלֹהֵינוּ: יצמיתם לשון הכרתה. יבא הקב"ה ויכרית את הרשעים.

וכאמור שבגמ' תענית וערכין משמע שאילו היו הלויים משלימים את השיר והיו מספיקים לומר 'יצמיתם ה' אלקינו' היה צר ואויב נופל ומתבטל, ולא היה נחרב ביהמ"ק לא בראשונה ולא בשניה, אלא שהקב"ה ידע שעדיין לא הגיע זמן הגאולה, ולכן הפסיקו אותם הרשעים בין יצמיתם ליצמיתם.

ועל זאת אנו מבקשים 'זכור ה' לבני אדום... בת בבל השדודה', הן על גלות בבל והן על גלות אדום, שניהם החריבו את ביהמ"ק הראשון והשני, 'אשרי שישלם לך את גמולך שגמלת לנו' בחורבן בית ראשון, אשרי שיאחז וניפץ את עולליך אל הסלע, על שהחרבתם את ביהמ"ק השני.

אז אגמור בשיר מזמור להשלים יום החורבן

אי' במפרשי הסידור על פיוטי חנוכה: מְעוֹז צוֹר יִשׁוּעָתִי לִךְ נָאָה לְשִׁבְחָךְ. תִּכּוֹן פִּית תִּפְלָתִי וְשֵׁם תִּזְדָּה נִזְבַּח. לַעַת תִּכְיִן מִטְבַּח מִצָּר הַמִּנְבֵּחַ. אֲזִי אֶגְמֹר בְּשִׁיר מִזְמֹר חֲנֻכַּת הַמִּנְבֵּחַ - כי אותו צר מנבח לא נתן לנו לגמור את השיר 'יצמיתם ה' אלקינו', והרי עברו הגויים על 'כל פסוק דלא פסקיה משה, אנן לא פסקינן', על זה לבד מגיע להם כל העונשים, אז לעת תכין מטבח מצר המנבח, יעמוד הלוי על הדוכן ואז אגמור בשיר מזמור חנוכת המזבח.

תגובת הנאצים לקיום המצוות באושוויץ

זקננו סיפרו לנו כי בהיותם בגלות אושוויץ, ראו עין בעין כי עיקר שנאת הגרמנים ימ"ש, היה רק כשראו יהודי מקיים מצוה בהתלהבות, בזאת הבינו את האמת שאי אפשר לנצח את היהדות, בראותם אחרי כמה שנות אושוויץ שעדיין יהודי מוסר נפשו על תפילין או על נטילת ידיים,

כל זה 'משמע' מתוך דברי הירושלמי 'מאחר שאלו נסכים היו, זמנו של שיר היה'. וביאר החת"ס שהם היו נסכים שלא בזמנם, וכן פירשו עוד מפרשים אליבא דריש לקיש. אמנם דעת רבי יוחנן אינו כן, כי אע"פ שהנסכים באים על קרבן דיום אחה, צריכין לשורר את השיר של היום הזה, ולכן אמר רבי יוחנן שזה לא היה מדין שירה.

אך לדעת ריש לקיש זה היה ממש במצות נסכים ושירת הלויים, כהנים בעבודת הנסכים ובו בזמן הלויים עומדים ומשוררים, הניף הסגן בסודרין והקיש בן ארזה בצלצל ודברו הלויים בשיר.

כך היתה התמונה במציאות בשעה שהרשע הכשדי והרשע הבבלי נכנסו לביהמ"ק, הכהן עומד עם כד שמן, הממונה עם סודה, והלוי בשיר. מעשה שהיה כך היה. ועי' בתוספות שם.

מפלת הרשעים דבר טוב ולמה מוסיפין 'לכו נרננה'?

והנה מנהג ישראל הוא שבכל יום רביעי בשבת, אחר 'יצמיתם ה' אלקינו' מוסיפין ג' פסוקים ראשונים דהמזמור דלאחריו 'לכו נרננה לה'. נקדמה פניו. כי א"ל גדול ה' ומלך גדול על כל אלהים. לכאורה מקור המנהג מהאריז"ל שכן כתוב בסידור רבי אשר.

וצריך להבין מה פשר התוספת הזאת, מדוע אי אפשר לסיים ב'יצמיתם ה' אלקינו', והרי זה סיום בדבר טוב, כי מפלת הרשעים הוא דבר טוב מאד. וכ"כ בירושלמי מס' ברכות ריש פ' תפילת השחר 'כל הנביאים סיימו דבריהם בדברי שבח', ולכן נהגו בספרי: ישעיה, תרי עשר, קהלת וקינות, לחזור ולכפול בסוף את הפסוק שלפני האחרון, כדי שלא לסיים בדבר קשה. בישיעה כופלין 'והיה מדי חודש בחדשו', בתרי עשר כופלין ב'הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא'. ובקהלת כופלין 'סוף דבר הכל נשמע', ובאיכה 'השיבנו ה' אליך ונשובה חדש ימינו כקדם'. וכתוב בסוף אלו הספרים 'יתק"ק סימן'. ויודעי דבר מבינים שהכונה 'ישעיה, תרי עשר, קהלת, קינות', שבארבעתם צריך לדאוג לסיים בדבר טוב, ולכפול הפסוק שלפני האחרון. כי ה' דיבר טוב על ישראל, ולכן צריך לסיים בדבר טוב. אך מה הענין להוסיף ג' פסוקי אחרי שיר של יום ד', מה רע לסיים ב'יצמיתם' שהוא 'מפלתן של רשעים'.

האמרי פינחס והגרי"ה זוננפלד היו מסיימים יצמיתם

וב'אמרי פינחס' כתוב שהוא היה מסיים בשיר של יום רביעי 'יצמיתם ה' אלקינו', ולא היה נוהג בהוספה זאת ד'לכו נרננה' הכתוב בסידורים.

בשעת העבודה, ותירצו כדעת ריש לקיש דס"ל שיכולין לומר שירה שלא על הקרבן.

השלימו נסכי התמיד של יום רביעי ואמרו את שיר

ובחת"ס ציין במס' ביצה דף ד' שיש לעיין בירושלמי תענית דה, ששם מבואר המשך הענין. כי אמרו חז"ל 'אדם מביא זבחו היום, ונסכים לאחר זמן'. הן בקרבן יחיד והן בקרבן ציבור, אם יש רק בהמה לקרבן היום ואין יין לנסכים, יכולין להביא קרבן היום ולדחות הנסכים ליום אחה. ומעשה שהיה כך היה, בשבעה עשר בתמוז בוטל התמיד, נמצא שהיום האחרון שהקריבו בו קרבן התמיד היה ביום ששה עשר בתמוז, ולפי החשבון זה היה ביום רביעי בשבת, ובאותו יום הקריבו את התמיד באחרונה ולא הספיקו לנסך נסכים, מחמת המצור והרעב לא היה להם קרבנות מאז והלאה, וממילא גם נסכים לא היה להם. ומעשה שהיה כמו בנס חנוכה הזמין להם הקב"ה לחשמונאים שמן טהור בכ"ה כסליו, כך היה מעשה שביום תשעה באב הזמין להם הקב"ה יין לנסכים לפני שנכנסו נכרים להיכל, לכן עמדו והשלימו את הנסכים שהיו חייבים לקרבן התמיד דיום ט"ז תמוז.

וסבר ריש לקיש שבשעה שמשלימין את הנסכים על קרבן דיום אחה, צריך לשורר את השירה של אותו היום שהקריבו בו את הקרבן הזה שמנסכין עליו עתה, ולא כפי שירת היום הזה הנוכח.

לעומת זאת מצאנו שאם אדם שכח לומר 'יעלה ויבא' במנחה דר"ח, ונזכר בלילה, שמתפלל ערבית שתיים ואין מזכיר בו יעלה ויבא. לא כן בשירה שאומרים על נסכי הקרבן, השירה נאמרת כפי אותו יום שהקריבו בו את הקרבן שעליו מנסכין עתה.

זימן הקב"ה שלא יהיה להם נסכים באותו הקרבן שהקריבו ביום ד' בשבת, וביום החורבן ט' באב ימצאו יין להשלים את הנסכים, כדי שיאמרו את השיר דיום ד' בשבת, א"ל נקמות הויה, הכל משום שהקב"ה לא רצה שהפרידה תהיה מתוך פרק לה' הארץ ומלואה דיום ראשון, שאין זה מתאים לומר ביום של חורבן 'ויבא מלך הכבוד' בשעה שמלך בבל נכנס בשערי ביהמ"ק. אלא מתוך הפסוק 'א"ל נקמות הויה' שהוא יותר מתאים לשעת החורבן.

בראשונה ובשניה, ולזאת יש להוסיף עוד פסוקי לכו נרננה, כי אף שהפסוק עצמו מסיים בדבר טוב, מ"מ כיון שזה הדבר הטוב היה בו דבר שאינו טוב שלא יכלו הלויים להשלים את ה'יצמיתם' השני, עד שבאו הרשעים והרגום, לזאת קשה לנו לסיים בזה הפסוק.

ובאמת שזה הפרק 'אל נקמות הויה' היה מפרקי שירה דחג הסוכות, כמבואר במסכת סוכה שחילקו פרק זה לג' ימים, א"ל נקמות, בינו בוערים בעם וכו'. ובשעה שהקריבו את פרי החג היו משוררים בשמחה 'וברעתם יצמיתם, יצמיתם ה' אלקינו', בוודאי שזה היה דבר טוב, אלא שלאחר החורבן זה מזכיר לנו רגע קשה מאד, איך שנכנסו שונאי ישראל והרגו את הלויים באמצע פסוק זה, לכן מוסיפין לכו נרננה לה' נריעה לצור ישענו'.

לכו נרננה במה ששפך חמתו על העצים והאבנים

ומדוע דווקא מוסיפין לכו נרננה, מבאר בספר 'מתא דירושלים' על מסכת ירושלמי, כי אילו לא היה נחרב ביהמ"ק אז, לא היה 'תם עונך בת ציון', והרי אנו יודעים כי סוף סוף שפך חמתו רק על עצים ואבנים, ובני ישראל חיים וקיימים עד ולעד, לזאת מוסיפין 'לכו נרננה' אפילו על מה שהיה בשעה שאמרו 'יצמיתם', כביכול אנו מתחזקים לרנן אפילו על המעשה הזה.

עד כאן הבנה ראשונה.

נתפרש על נקמת ה' בישראל ולא הניחם לומר יצמיתם

אך בדברי רבינו מהרש"א ז"ל ע"פ ערכין שם דף יא: בחידושי אגדות, מבואר במהלך אחר לגמרי.

כי בזוהר חדש פרשת וישב דף נ. כתוב שאילו הלויים מסיימים 'יצמיתם ה' אלקינו' לא היה תקנה ל[שונאי] ישראל, ואדרבה הצילנו הקב"ה בכך שלא השלימו את הפסוק הזה!

כי הפסוק אינו מדבר כנגד הגויים, כי כוונת השיר בו ביום אין המכוון על בבל ועל אדום, אלא היו משוררים שירה זאת בנקודת הלב שהקב"ה כביכול א"ל נקמות על החטאים והפשעים, ועל זאת יגודו על נפש צדיק ודם נקי ירשיעו, כמבואר בדברי הקדמונים רבי משה דילאון ז"ל ע"ע ועוד, שהכונה על מכירת יוסף, 'על מכרם בכסף צדיק, ודם נקי ירשיעו' באמרם לכו נהרגו ונשליכהו באחד הבורות, 'וישב עליהם את אונם', שבעבור אותה מכירה נהרגו י' הרוגי מלוכה, 'בינו בוערים בעם', אין הכונה על הגויים, אלא על בער וכסיל שאינו מגדיל דעתו בעבודת ה'. ובסוף הפרק 'וברעתם יצמיתם'.

ועל זאת אנו אומרים 'לכו נרננה' שלא השלימו לומר עוד פעם 'יצמיתם' שהוא לשון כריתות רח"ל, אילו היו

כי בסידורים הראשונים לא היתה הוספה זאת. וראיתי בספר 'בים דרך' להגה"ח רבי מיכל זילבר שליט"א בשם הג"מ רבי שמעון ברגמן זצוק"ל ששמע את תפילתו של הגרי"ח זוננפלד זצוק"ל, והוא גם נהג שלא להוסיף 'לכו נרננה' בשיר של יום ד'. וביאר רבי מיכל ע"פ האמור לעיל שאין שום חסרון לסיים ב'יצמיתם ה' אלקינו' שהוא דבר טוב שהקב"ה יכרית את כל הרשעים.

מזכיר שופר של פורענות הגוים בשופרות של ר"ה

והביא רביה מדברי הגמ' במס' ר"ה דף לב 'אין מזכירין מלכויות זכרונות ושופרות של פורענות', כי 'אדכורי ריתחא בר"ה לא מדכרינן'. 'אם בא להזכיר זכרון שופר פורענות של גויים, אומר'. הרי שפורענות של גויים נחשב כדבר טוב, וא"כ אין שום חסרון לסיים ב'יצמיתם ה' אלקינו'.

סיים אחר תאוות רשעים תאבד ונאנחנו נברך י"ה

ראיתי בספר 'מלאכי עליון' להג"מ רבי ראובן מרגליות זצ"ל, [ליקוט משמותיהם של המלאכים] שמרחיב מאד במעשה גדולתו תקפו ותפארתו של מורו ורבו הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע, וזכה להסתופף בצל קדשו הרבה שבתות, וראה אותו בתפילת מנחה בשבת כשאומרים ב' פרקי הללויה' אחר קריאת התורה, היה דרכו להוסיף 'תאוות רשעים תאבד - ונאנחנו נברך י"ה מעתה ועד עולם הללויה'. משמע שהיה חושש שמדובר בתאוות רשעי ישראל, ודרשו חז"ל 'יתמו חטאים ולא חוטאים', וצריך לסיים בדבר טוב, לכן היה מוסיף 'ונאנחנו נברך'.

טעמא משום דהוה מקמי שבתא אינו אלא צחות

עכ"פ מבואר בספרי האחרונים שמכיון שמיום רביעי בשבת כבר מתחיל סדר תלתא יומא דקמי שבתא, וכבר מתחיל התנוצצות הנפש יתירה דשבת הבאה, לכן מזכירין בסוף 'לכו נרננה', הנה הנה בא אור השבת ונזכה לקבל את השבת ב'לכו נרננה'.

והוא דרך צחות ולא טעם עיקרי, שהרי גם מה שאומרים בקבלת שבת 'לכו נרננה' הוא מנהג בדורות אחרונים, רבותינו הגאונים ורש"י ותוספות לא קיבלו שבת ב'לכו נרננה'. וא"כ עדיין צריכין למודעי מדוע יש להוסיף ג' פסוקים אלו אחר שיר של יום רביעי?

דבר שאינו טוב שלא הספיקו הלויים לאמרו בחורבן

וע"פ האמור לעיל יש לבאר שמכיון ששני חורבנות ביהמ"ק היו בשעת אמירת זה הפסוק האחרון, ואנו זוכרים שהלויים עמדו על הדוכן ורצו להשלים 'יצמיתם ה' אלקינו' ולא הספיקו לומר כן, ועי"ז נשחטו ונהרגו, ונחרב ביהמ"ק

גלוי וידוע לפניו שיתחלל שמו בגלותינו ולמה הגלנו?

וכתב המלבי"ם בפרשת שלח בהגהות הארוכות 'תורה אור', כי גם ביום המה, יום שנחרב בו בית מקדשינו, מתגלין חסדיו יתברך באופן מופלג כזה שאפשר לעשות מזה שירה.

כי הנה נודע שהגלות של בני ישראל הוא חילול השם נורא, כמ"ש בספר יחזקאל פרק לו, בהפטרות שבת פרה, בן אדם בית ישראל ישבים על אדמתם ויטמאו אותה בדרכם ובעלילותם כטמאת הנדה היתה דרכם לפני ואשפך חמתי עליהם על הדם אשר שפכו על הארץ ובגלוליהם טמאוה: ואפי' אתם בגוים ויזרו בארצות בדרכם וכעלילותם שפטתים: ויבוא אל הגוים אשר באו שם ויחללו את שם קדשי באמר להם עם ה' אלה ומאמצו יצאו: ואחמל על שם קדשי אשר חללוהו בית ישראל בגוים אשר באו שמה: לכן אמר לבית ישראל פה אמר אדני אלקים לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם לשם קדשי אשר חללתם בגוים אשר באתם שם: וקדשתי את שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כי אני ה' נאם אדני אלקים בהקדשי בכם לעיניהם:

וא"כ צ"ע שאם הגאולה בא תבא כדי להסיר את החילול השם, א"כ על מה ולמה הגלינו לבין האומות לחלל שמו ית'? בשלמא אם הגלות גורם לנו לשוב בתשובה שלימה, היה אפשר לומר שהיה כדאי החילול השם ח"ו כדי לקדש שמו ית', בבחינת 'מוחק על מנת לכתוב', 'סותר על מנת לבנות', אבל אם יחזקאל הנביא אומר כשיטת רבי יהושע שבני ישראל עתידים להגאל אף אם לא ישובו בתשובה, 'לא למענכם', אלא למען שמו ית' ישיבנו לארץ ישראל, ואח"כ נשוב בתשובה מרוב בוש. כמבואר שם בהמשך דברי יחזקאל הנביא.

בשלמא אם פירוש הפסוק הוא שבני ישראל באו בגלות בין האומות, ושם חיללו שמו ית' בין הגוים במעשיהם הרעים, היה מובן מה שהקב"ה אומר שהוא גואל אותנו כדי שנפסיק לחלל שמו ית' בגלות. אבל רש"י מפרש שעצם הדבר שבני ישראל בגלות, זה בעצמו חילול היום בכל יום ויום. וכלשון רש"י שם: 'ויבוא - לפי שאמר בית ישראל בראש הפרשה קרא כל הפרשה בלשון יחיד. [ולכן לא כתוב ויבואו לשון רבים, ועוד פירוש:] ומדרש אגדה הקב"ה בא עמהם בגולה והטה און מה היו אומרים השבאין הרי אלו עם ה' ולא היה לו יכולת להצילן במדרש איכה רבתי. ויחללו את שם קדשי - השפילו את כבודי ומהו החילול באמור אויביהם עליהם עם ה' אלה ומאמצו יצאו ולא היה יכולת בידו להציל את עמו ואת ארצו.'

כביכול שמע הקב"ה את השבאין אומרים שאלו עם ה' ואין לו יכולת להצילן רח"ל, עפ"ל. והרי הקב"ה יודע

אומרים ב' פעמים יצמיתם ח"ו היה כרת אחר כרת ולא היה תקומה ח"ו.

אף שהביאור הפשוט הוא שהפרק מדבר על כל הגוים, וזו כוונתנו בחג הסוכות על פרי החג, וכן ביאר רש"י, רד"ק ומצודות, שהכונה על הגוים.

אלא שלשון הגמ' הוא כשאלו איך אמרו שיר זה ביום א' בשבת, ותירצו 'איליא הוא דנקיט', פרש"י איליא לשון קינה, כמו 'אלי ציון ועריה', השתמשו בפרק 'אל נקמות הויה', לא כבקשת נקמה על שונאי ישראל אלא קינה על עונשן של ישראל בעת החורבן.

וישב עליהם את אונם בבכי של חנם דערב ת"ב

כתב ב'עקדת יצחק' שער ע"ט: 'אל נקמות ה' וגו', הנשא שופט וגו', עד מתי רשעים ה' וגו', עמך ה' ידכאו וגו', אלמנה וגר יהרוגו וגו', ויאמרו לא יראה יה וגו' (תהלים צד, א ז). וכן מוכיח בגמרת תעניות (כט, א) אמר כשחרב בית המקדש בראשונה תשעה באב היה כו', והלויים היו עומדים על דוכנם ואומרים שירה, ומה שירה היו אומרים וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם, ולא הספיקו לומר יצמיתם ה' אלהינו עד שבאו גוים וכבשום. יראה שעל פושעי ישראל ועריציהם נאמר, ואמר שכבר קמה בהם קללת המזמור מפני רשעתם: וקרא נמי דוקא באומרם לא יראה יה ולא יבין אלהי יעקב, כי עם שאינם יכולים להכחיש מציאות הש"י הבורא העולם, מפני עדות התורה שנתנה להם' וכו'.

ובאמת היו חורבנות בתי המקדש כדי לתקן עונותיהם של ישראל מהדורות הקודמים, וזה שמסיים הפרק 'וברעתם יצמיתם', לא החריב הקב"ה את ביהמ"ק על סתם ח"ו, אלא 'ברעתם', שהיתה בכיה של חנם וכו', ולכן אמרו 'יצמיתם' בראשונה, וריחם הקב"ה ולא הספיקו לומר 'יצמיתם' שניה, אילו היו מדברים כלפי הגוים, לא היה כואב אם היו אומרים ז' פעמים ז' יצמיתם, אך מכיון שהיתה הכונה על בני ישראל, שמר עלינו הקב"ה ברחמיו המרובים ולא נתן להם לסיים עוד 'יצמיתם' ח"ו.

וביאר מהרש"א שם 'וישב עליהם את אונם', אונם כלומר מה שהתלוננו על הקב"ה, וכמ"ש רש"י עה"פ 'בן אוני' בהולדת בנימין, שהוא לשון צער. במעשה המרגלים אמרו 'מבלתי יכולת', והתלוננו ובכו בכיה של חנם 'למה הבאתם אותנו וגו'. ולזאת נחרבו בית ראשון ובית שני ועי"ז 'וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם', לזאת נחרב ביהמ"ק, וכאמור שמצורף לזה גם עון מכירת יוסף. על כל הפגמים שהיו בדורות הקודמים, ברעתם יצמיתם.

אך עדיין צריכין אנו למודעי האיך עומדים לויים על הדוכן 'משוררים' דיבורים כאלה בתורת 'שירה'?

הדיבורים האלה הם העון הכי קשה שבתורה, אפילו יותר מחטא העגל, שעל חטא העגל לא מתו כל אותו הדור, ועל דברים אלה מתו כל הדור. שהפכו לדבר דברים הפוכים על ה'כל יכול' כאילו אינו כן רח"ל. ובפרשת דברים נוסף לנו דיבור נורא מאד שאמרו בנסיון המרגלים 'בשנאת ה' אותנו הוציאנו...'. בו בזמן שהראה להם עין חמלתו בכל יום ויום בנתינת באר מים חיים ומן וענני הכבוד, אין לך פגיעה קשה מזו שההורים המשקיעים את כל כוחם להטיב עם בנם, והבן אומר לאביו 'אתה שונא אותי', כך חשדו כביכול בהקב"ה שהוציאנו ממצרים מרוב שנאתו כדי להביא אותנו למקום אחד לשחוט את כולם ביום אחד רח"ל. לשזבן רחמנא מהאי שטותא. כי זו היתה בכיה של חנים שבעבורה בכינו לדורות עד היום הזה.

אמנם כל חומרת העון הזה הוא רק כשאין להם סימוכין וראיות לטענה זאת, ולכן הם ממש דברי כפירה רח"ל. כשיש עמהם משה רבינו בהכנסם לארץ הקודש, אסור לומר 'כי חזק הוא ממנו'.

לכן אמר משה 'גם בי התאנף ה' בגללכם', ברחמיו המרובים אמר הקב"ה למשה רבינו 'אתה אל תכניסם לארץ ישראל, רק יהושע יכניסם', ואז יהיה מקום לטענתם שמאד קשה לכבוש ל"א מלכים. אילו אתה תיכנס עמהם, הרי ברגע אחד ברוח פיך אתה מוחק את כל הרשעים, 'אילו לא חטאו, לא הוצרכו לכלי זיין', ובאופן כזה אין שום צורך לשלוח מרגלים. אבל אם רק יהושע נכנס עמהם, בוודאי שצריך לשלוח מרגלים, כאשר עשה יהושע ששלח מרגלים ליריחו, 'ואחר שנתגלגלו לבסוף שהיתה המלחמה טבעית, עפ"ז לא חטאו במה שנתיראו מפני חוזק העמים ותקפם'.

הן אמת שבשעת הבכיה, היא היתה בכיה של חנים, אלא שהקב"ה בחמלתו הגדולה לא נותן למציאות הזה שיהא ח"ו מרד נורא כזה, לכן הביאם בהמשך הזמן למצבים כאלה שיתגלה למפרע שלא היתה בכיה של חנים, לכן ביקש ממשה רבינו טובה גדולה שיואל בטובו שלא להכנס לארץ ישראל, מכיון שיהושע יכניסם בדרכי מלחמה וריגול, או אז יתברר שלא היתה בכיה של חנים 'אנה אנחנו עולים, אחינו המסו את לבבנו לאמה, עם רב ורם כענקים' וגו'.

מרח'בית ישראל' מגור זי"ע פסק שיהודי שיצא מאושוויץ ואמר על אותם הנסיונות הקשים 'בשנאת ה' אותנו', אינו נענש בגהינם על דבריו אלו, כי הדברים ניכרים שהמצב היה כך בפשטות. רח"ל. ואדרבה צריכין להיות אדם גדול מאד שלא לומר כן, וב"ה זקננו היו אנשים גדולים ששתקו בדומיה והתחזקו באמונה ובטחון.

בשעה שהבבליים קשרו את ידי ישראל לאחוריהם והורידו אותם לבבל, וירמיה הולך אחריהם ורואה אותם ובוכה עליהם, וראה בעיני קדשו את השכינה הק' שגם היא

עתידות, והיה יודע מתחילת גלות שכן עתידים השבאין לדבר, וא"כ איך עשה כן מתחילה להגלותינו בין האומות ולחלל שמו ית' ביניהם?

השגחת השם בפורעניות ישראל בגלות שלא כדרך הטבע

המלבי"ם זי"ע הוסיף שם בביאור ספר יחזקאל, שהאומות עומדים ותמהין על פורענותן של ישראל למעלה מדרך הטבע, כמו שאי אפשר להבין איך נתנו כל מדינות העולם רשות להרשע הגרמני להתמיד ברציחותיו במשך חמש שנים רצופות משנת ת"ש עד תש"ה, אפילו האומות המודרניים והתרבותיים שתקו ולא פצו פיהם. ולא עוד אלא שגם מדינת הגרמנים הרשעים בעצמם לא היו ברבריים כבדורות הקודמים אלא היו תרבותיים ונאוריים, ולפתע נתהפכו לרוצחים שפלים. וככתוב בשירת האזינו שיש דברים פלאיים: 'איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה', וכמו כן בפורענות הגלות היה ממש שלא כדרך הטבע.

זה גופא מחלל את שמו ית', באמרם 'הלא עם ה' אלה', שהם רואים שנעשה להם בהשגחה עונשים ופורענויות בדרך נס הפוך, למטה מדרך הטבע. וא"כ מדוע עשה הקב"ה כן מתחילה לחלל שמו ית' בין האומות ע"י גלות ישראל ביניהם?

כיון שאמר סלחתי כדברך למה נשבע להפילם בגוים?

וביאר המלבי"ם דבר נורא מאד; בפרשת שלח ביקש משה רבינו רחמים מהקב"ה, ויאמר ה' סלחתי כדברך, אך תיכף נסמך לזה 'ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ' וגו'. וכך נגזר על כל הדור למות במדבר מלבד יהושע וכלב. וכן הוא בתהילים קו: **וַיִּרְגְּנוּ בְּאֶהְלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל ה'.** **וַיִּשָּׂא יְדוֹ לָהֶם לְהַפִּיל אוֹתָם בְּמִדְבָּר: וְלַהֲפִיל זֶרְעָם בְּגוֹיִם וּלְזָרוֹתָם בְּאַרְצוֹת.**

וצ"ע דא"כ איך אמר 'סלחתי כדברך', אם היה מחילה לא היה עונש, וכמ"ש בסוף ספר איוב שהלכו לבקש מחילה מאיוב ויתפלל בעדכם, כשיש מחילה אמיתית באה אחריה תפילה להצלחה ולברכה וישועה. אם כן איך נאמר 'סלחתי כדברך' ומיד נסמך עונש נורא מאד?

קצרו ביכולת השם ובשנאתו וסיבב שלא יהא בחינם

וביאר המלבי"ם זי"ע ועכ"י שבאמת יש כאן סליחה מחילה וכפרה, וההמשך היה 'מטובו של הקב"ה עלינו'.

כי בחטא המרגלים אמרו 'כי חזק הוא ממנו', כביכול קיצרו בכח של מעלה, עם פרעה הוא מסתדר יפה, אבל עם ל"א מלכים לא יוכל להם רח"ל. 'כי חזק הוא ממנו' כביכול כביכול 'אפילו בעל הבית אינו יכול להוציא את כליו'.

פסקו את הפסוק באמצעו. וכמ"ש 'כי אעשה כלה בכל הגוים, ואותך לא אעשה כלה'.

אבל 'יצמיתם' אחד כן נתקיים בגלות לצערינו, בגלות ספרד, במסעות הצלב, באושוויץ, ובמחלוקות הקשות. אבל לא נתקיים 'יצמיתם' השני חס ושלום, כנגד כל יענקל כץ הי"ד שנהרג באושוויץ, יש היום מאה יענקלאך כץ מיוצאי חלציו.

בשאר האומות יש צמיתות וכריתות לעד, מיעוט רבים שני יצמיתם. אבל בבני ישראל, אע"פ שבשנת תש"ה כבר הספידו הגוים את האומה הישראלית שנכרתה בששת מיליון נשמותיה, אך לא הספיקו לומר 'יצמיתם' שני, עד שבאו הגוים והרגום, כי לא אעשה כלה בבית ישראל ח"ו.

הרי שיש שני פירושים בפרק זה, בחג הסוכות פירשו על הגוים, ואין מפסיקין בין שני היצמיתם, אך בתשעה באב היה פירשו על בני ישראל, שהקב"ה בחסדיו עלינו הוא בא כמו א"ל קנא ונקם, אף שלא שייך שאב ינקום בבנו, עשה כן כדי לכפר על הבכיה של חינו, שנתברר למפרע שלא היו דברי כפירה מריבוי הצרות בגלות.

סעודה המפסקת בערב ת"ב כאנינות ות"ב כאבילות

כתב הבית יוסף בשם תרומת הדשן אהא דמבואר במס' תענית ובשו"ע כמה הלכות בסעודת המפסקת, אסור לאכול בשר ואסור לשתות יין, ובגמ' אמרו שכך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אילעאי בערב תשעה באב מביאין לו פת חרבה במלח והוא יושב בין תנור וכיריים ושותה קיתון של מים ודומה כמי שמתו מוטל לפניו.

וכתב התרומת הדשן שזה כמו אנינות לפני האבילות, כי ת"ב הוא זמן אבילות, ולפני כל אבילות הקדים לה אנינות. והראיה שלא החמירו לחלוץ מנעליו בסעודת המפסקת, כי מי שמתו מוטל לפניו מותר בנעליים, רק בבשר ויין הותר, וכיון שנקבר המת הותר בבשר ויין ומאז חולץ מנעליו.

הזמן של האנינות הוא בשעת האסון בעצמו, הזמן של האבילות הוא לאחר האסון. ולפי דברי רש"י במס' סוכה דף כה אין מצוה להיות בצער בשעת אבילות, רק סימן כלפי חוץ ולא בלבנו. אבל אנינות הוא לשון צער, 'בן אוני' - בן צערי'.

יצאה נשמת המקדש בעת"ב וזהו עיקר החורבן

וצריך להבין מדוע ערב תשעה באב הוא יותר שעת הצער מהאבילות של ת"ב בעצמו?

והביאור הוא כי אותה בכיה של חינו שגרמה לנו כל זה, היה בערב תשעה באב, כי בו ביום חזרו המרגלים ואמרו מה שאמרו, ובכו העם בערב ת"ב לעת ערב, אז דיברו דברים אשר לא כדת על אבינו אב הרחמן, זהו שעת הצער

הולכת עמם 'והוא אסור באזיקים' כביכול. ועל אותה שעה מבואר ברש"י הנ"ל: 'ומדרש אגדה הקב"ה בא עמם בגולה והטה אוזן מה היו אומרים השבאין הרי אלו עם ה' ולא היה לו יכולת להציל במדרש איכה רבתי. ויחללו את שם קדשי - השפילו את כבודי ומהו החילול באמור אויביהם עליהם עם ה' אלה ומאמצו יצאו ולא היה יכולת בידו להציל את עמו ואת ארצו'.

באותה שעה נתברר למפרע שהדיבור 'כי חזק הוא ממנו' אינו חטא ואינו פשע, כביכול השכינה הק' עצמה אסורה באזיקים ויורדת עמם לגלות, כדי שכל בעלי רוח"ק יראו כי ממש נתקיים 'כי חזק הוא ממנו' כביכול כביכול. באותה שעה נמחק ונתבטל חטא המרגלים.

כל זמן שלא זכינו לגאולת עולמים, עדיין לא נשלם ענין הזה, לברר למפרע שאינו דיבור של חינו. כי כל מעשיו של הקב"ה בהמשך הגלות הארוך הוא כדי שכל הנשמות שבכו אז בכיה של חינו, לא יענישו אותם יותר על אותה הבכיה, כי נתברר למפרע שלא היתה של חינו.

שיר על נקמת השם בישראל שלא הצמיתנו בעבירה

עפ"ז מובן שבשעה שנכנסו השונאים לבית המקדש, סיבב הקב"ה בדרך נס שאע"פ שזה היה יום ראשון בשבת ישוררו את השיר של יום רביעי 'א"ל נקמות הויה', ולא היתה הכונה על האומות הרשעים בלשון תפילה, אלא בלשון קבלת יסורים באהבה, וכמבואר בספר ישעיה בהפטרות חזון: (א, כד) לָכֵן נָאִם הָאֱדוֹן ה' צָבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוֹי אֲנַחֵם מִצָּרִי וְאֶנְקָמָה מֵאוֹיְבָי: וקשה לשמוע לשון נקמה על בני ישראל. אלא שהכונה לברר למפרע שלא חטאו מעולם. בחסדו הגדול אשר גבר עלינו לבטל את העבירות למפרע. הצרות המרות ביררו למפרע שלא היה החטא. לפני הצרה היתה עבירה נוראה של כפירה הכי קשה, אך לאחר שהיו הצרות, נתברר למפרע שאין אלו דברי כפירה. וזש"כ במהרש"א ובעקידת יצחק שהפרק שאמרו באותה שעה 'יצמיתם ה' אלקינו' היתה הכונה על היהודי, 'וברעתם יצמיתם', בגלל שאמרו 'מבלתי יכולת', היה השונא יכול להכנס לשערי ביהמ"ק ולהחריבם.

אלא שהקב"ה באהבתו ובחמלתו הגדולה לא נתן להם להשלים את הפסוק 'יצמיתם ה' אלקינו', כי כלל ישראל ב"ה חיים וקיימים היום לאחר 1958 שנות גלות, ובתי כנסיות ובתי מדרשות מלאים בתינוקות של בית רבן ובחורי חמד ואברכים תלמידי חכמים, זקנים עם נערים עובדי ה' מופלגים, כן ירבו.

דוד המלך אמר ב' פעמים 'יצמיתם, כפי הפירוש הפשוט שהכונה על הגוים, אך כשהיתה הכונה על בני ישראל,

'לא האמינו כי יבא צר ואויב בשערי ירושלים', אבל כשהוא נכנס בפועל, ידעו הכל שאין זה לא טיטוס ולא נבוכדנצר, אלא עלו על הדוכן ותפסו בכינורות והיו משוררים 'א'ל נקמות הויה', במי הוא נוקם? בנו, מרוב אהבתו, 'א'ל הויה' הם שמות של חסד, בחסדו הגדול פרע מעימנו, לא כנקמת שונא ח'ו, אלא כאהבת אב לבנו שמברר למפרע שלא חטאנו באותה בכיה, 'גם אלה תשכחנה'.

ברגע שהיה המכוון על בני ישראל, מובן שלא נתן להם הקב"ה להשלים עוד פעם 'יצמיתם'. ולכן בכל יום רביעי בשבת שאנו נזכרים בסוף הפרק הזה שהיה בו פירוש על כלל ישראל, בשעת החורבן, בבית ראשון ובבית שני, לזאת אין אנו מסיימים בפסוק יצמיתם, אף שאין פורענות הרשעים נקרא סיום לא טוב, הרי היה בו גם פירוש על פורענות ישראל, לזאת אי אפשר לסיים כך, ומוכרחים להוסיף 'לכו נרננה לה' נריעה לצור ישענו', ובסיום אותו הפרק מדבר על חטא המרגלים 'ארבעים שנה אקוט בדור ואומר עם תועי לבב הם', ע"י החורבן נתברר שאין זו עבירה כלל, וממילא 'כולם באים לעולם הבא'. כי הקב"ה חושב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, הוא כל יכול, ויודע איך להפוך כל עבירה לבלתי עבירה.

וזה שאמר ירמיה [נב] 'בעת ההיא יבוקש עון ישראל ואיננו', כי אחרי אושוויץ נתברר שלא היה עבירה לומר 'בשנאת ה' אותנו' כאשר העיד ה'בית ישראל' זי"ע. וכל זה באהבת ה' אותנו' שנתברר למפרע שלא היתה בכיה של חינוך. ואנחנו ניכנס ונלך לחיים ארוכים טובים ולשלום. אמן.

יום חמישי תשעה באב תשפו

(מס' שיעור 42665571)

בונים וסותרים בגזרת מלך - להחזיר את הישועה להשם יתברך // בהמד"ר קרית בעלזא ירושלים

כורש בכה בזמן שנחרב הבית

במכתב שכתב הג"מ רבי אלחנן וסרמן זי"ע הי"ד מספר מעשה שהיה במרן החפץ חיים זי"ע, כשנתיים קודם הסתלקותו שלח לקבץ את ראשי הישיבות וגדולי הדור לאסיפה בוויילנא, והקריא לפנייהם מדברי התנא דבי אליהו (סוף פ"כ) 'לא גלגל הקב"ה והביא מלכות פרס ומדי לעולם אלא בשכרו של כורש שהיה בוכה ומתאנח בשעה שהחריבו העכו"ם את בית המקדש'.

שיהודי יושב ומצטער כמי שמתו מוטל לפניו, היתכן שאני נכשלתי לדבר על הקב"ה בעל הכוחות ובעל היכולת כולם, היפלא ממנו כל דבר?

בתשעה באב בוכים על החורבן, החורבן עצמו כבר מרפא את התלונה של ערב ת"ב, ולכן נקרא 'מועד', כי בחסדו אשר גבר עלינו עשה מהלך ארוך לברר למפרע שלא היתה בכיה של חינוך.

בערב ת"ב אחה"צ, באותם הרגעים שהעזנו לדבר כלפי מעלה דיבורים נוראים כאלה, זהו הזמן הקשה ביותר, כמי שמתו מוטל לפניו, לפני הקבורה הוא ראה את הטרגדיה לפני עיניו.

יש משמעות ב'נפש החיים' שטיטוס הדליק את הביהמ"ק לאחר 'יציאת נשמה' של הביהמ"ק, כי נודע שהביהמ"ק היה דבר חי ממש, גוף ונשמה, אף שהיה דומם היו דברים זזים שם עם רוח חיים, גם בזמן ביהמ"ק היתה מלאכת השמים מסייעת בידם, כל אבן שאנו רואים בכותל המערבי היה מתרוממת מאליה. אפילו כשבנו את בנין הורדוס שלא היה אדם גדול, היו ניסים נפלאים. ועשרה ניסים שנעשו בביהמ"ק למעלה מדרך הטבע בקביעות, זה היה גם בבית שני. עומדים צפופים ומשתחוים רוחים למעלה מדרכי צמצום המקום, ראו הכל שיש שם רוח חיים ממש.

יציאת נשמה מביהמ"ק היה בערב ת"ב בשעת מנחה, השריפה היתה בת"ב לעת ערב, אבל עיקר הקושי הוא כשעומד בשעת יציאת נשמה, אז הוא עיקר מצות קריעה, כן משמע במסכת שבת, כשעומד בשעת יציאת נשמה דומה כס"ת שנשרף.

אך למחרתו כשהדליק טיטוס את ביהמ"ק אמרו לו 'קמח טחון טחנת' שכבר היה ביהמ"ק כגוף בלא נפש. יש דעה בפוסקים שיוצאים מצות קבורת המת ע"י שריפה, ח"ו. ואכהמ"ל בזה.

הרי שעיקר 'יציאת נשמה' של הביהמ"ק, היו הדברים הקשים שאמרו 'מבלתי יכולת', ומחשבות של יאוש על כלל ישראל, ולמנוע עצמו מהרחמים גם כשחרב חדה על צווארו. רח"ל.

לכו נרננה להשם על תיקון קיצור יכולת השם בנקמתו

הלימוד של עוד ועוד שנה של ת"ב, הוא לצאת מעון המרגלים, הם אמרו 'כי חזק הוא ממנו', ולהשריש בלבינו כי הקב"ה עשה ועושה ויעשה לכל המעשים ואינו מוגבל בשום דבר ח"ו, אפילו יאמר לנו לעלות לשמים נעשה סולמות ונעלה לשמים. מחשבות האמונה האלה עומדים כנגד הבכיה של חינוך.

ג' שורות אבן ושורה אחת עץ

וביאר הבן איש חי טעם גזרה זו, כי אמנם כורש בילדותו בכה על חורבן בית ראשון, ואח"כ זכה להיות שליח ה' לבנות את הבית השני, אבל בתוך הבנין אנו מוצאים שלא היה שותף אמיתי באותה בניה ואנחה על חורבן הראשון, כי אי' בגמ'⁵ שהוא צוה שיבנו ג' שורות אבנים ושורה אחת עץ, ג' שורות אבנים ושורה אחת עץ, כי חשב שאם בית המקדש יפגע במלכותו שלו, ובני ישראל לא יהיו כנועים לו, השאיר לעצמו אפשרות לשרוף את הבית בקלות, ע"י שהייתה שורת עץ אחרי כל ג' שורות אבנים. הרי שלא היה לבו שלם עם השי"ת, ומכיון שכך הוברר למפרע שגם הבניה הראשונה שלו, לא הייתה לכבוד השי"ת, רק בכי חיצוני על בנין חיצוני, לכן זכה לראות רק בחיצוניות.

מעשה בנין - מחשבת חורבן

אך מכיון שכבר בבנין שלו היו מעורבות מחשבות של חורבן, ובאומות העולם הקב"ה מצרף מחשבה למעשה, נמצא שבשעה שפָּרַס בנו את בית שני כבר התחילו להחריבו במחשבה. אנו אומרים זאת ל"זכות" הפרסים שבימינו שבמהרה תהיה להם מפלה, ימח שמם וזכרם. המעשה היה מעשה של בנין, אבל המחשבה היה מחשבה של חורבן. לכן אין להם זכות באותו בנין, וזה שאמר רב 'גזרת מלך הוא', אנו לא יודעים שהיה להם מחשבה של חורבן, אבל הקב"ה מלך העולם יודע מחשבות בני אדם, הוא יודע שהיו לו מחשבות של חורבן, ולכן יפלו הפרסים ביד הרומאים.

חשב רק על עצמו

וכמו שכתוב בגמ' ראש השנה (ד). שכורש נתן מלח ובהמות וכל צרכי ביהמ"ק, על מנת שיתפללו לחייו ולחיי בנו, כלומר שכל מחשבתו הייתה רק לצורך מלכותו שלו, הרי שלא זכה 'לבנות' את ביהמ"ק, לכן יפלו פָּרַס שהחריבוהו במחשבה ביד הרומאים שהחריבוהו במעשה.

חשיבות הבכיות

כיון שבכה כורש רק בחיצוניות, זכה וראה בבנין חיצוני בלבד יחד עם מחשבה להחריבו, אבל אעפ"כ אנו מוצאים שאין הקב"ה מקפח שכר בכיה על ביהמ"ק, יהיה איך שיהיה. גוי כגוי ויהודי כיהודי. מכאן נלמד על עבודת הבכיה שלנו על חורבן ביהמ"ק, שהיא הרבה הרבה יותר

כורש סייע בבנין בית שני

היה גוי קטן בשם כורש, כששמע שנבוכדנצר החריב את בית המקדש שלנו, בכה והתאנח. ואמר הח"ח שלפי החשבון יוצא שכורש היה אז ילד בן שבע. ובפירוש 'ישועות יעקב' על תנ"ך א"א מבואר שבזכות אותה בניה זכה לימים להכריז את שארית מלכות בבל, הוא הרג את בלשאצר שהיה בנו או נכדו של נבוכדנצר, וכילה את מחריבי בית המקדש מן העולם, והוא זכה להכריז לבני ישראל שיעלו לירושלים לבנות את בית המקדש השני.

המתאבל על ירושלים רואה בשמחתה

חז"ל אמרו (תענית ל: ב"ב ס:) כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, בכורש נתקיימו הדברים כפשוטן ממש, אע"פ שהוא היה גוי קטן, כיון שבכה והתאנח על חורבן ביהמ"ק הראשון, זכה לסייע ולבנות בית לה' בירושלים.

גם המתאבל על החיצוניות

החפץ חיים עורר את הנוכחים, הרי לגוי הקטן הזה לא היה שום מושג מה זה קדושת בית המקדש, מסתמא כאב לו רק בגלל היופי של הבנין המפואר ומקושט בהרבה זהב שנחרב, כדוגמת מי שבכה - בזמנו - על בנייני התאומים שנפלו. אם אנחנו בכינו מאד על היהודים שנהרגו שם, אבל על עצם הבניינים לא היה לנו כ"כ סיבה לבכות. היה בזה חידוש שהגוי הקטן כורש בוכה על בית המקדש שנחרב, אע"פ שלא הצטער על פנימיות ביהמ"ק כלל, אעפ"כ 'כל המתאבל על ירושלים בחיצוניות', גם הוא 'זוכה ורואה בשמחתה'.

לזכות להצטער

הח"ח ביקש לעורר את בני ישראל שבוודאי מבינים הרבה יותר מהו בית המקדש, ועלינו להתבונן באמת על נקודת האבילות על ירושלים. עשה הקב"ה המעשה הזה עם כורש, כדי שניקח מוסר לעצמנו, שכל הזוכה ומצטער על פנימיות ביהמ"ק, בוודאי יזכה שיהיה לו שייכות לבית המקדש השלישי.

פָּרַס תיפול ביד רומי

כתב הבן איש חי ב'בניהו' (יומא י) על דברי הגמ' 'אמר רב, עתידה פָּרַס שתפול ביד רומי, אמרו ליה רב כהנא ורב אסי לרב' איך יתכן שפָּרַס תפול ביד רומי, והרי פָּרַס בנו את בית שני, כורש הפרסי ודריש המדי בנו את בית המקדש השני, איך יתכן שהם יפלו לעת קץ ביד אלו שהחריבוהו, הרומאים טיטוס הרשע החריבו את בית שני, איך תהא כזאת שהבונים יפלו ביד המחריבים? אמר להם רב, 'אין, גזירת מלך הוא שיפלו הבונים ביד הסותרים'.

5 ר"ה (ד) ואיבעית אימא, מנלן דאחמיץ, דכתיב (עזרא ו,ד) נִדְבְּכִין דִּי אָבֹן גָּלִל תִּלְתָּא וְנִדְבְּךְ דִּי אָע חֲדַת וְנִפְקָתָא מִן פִּית מִלְפָּא תִתִּיב, למה ליה דעבד הכי, סבר, אי מרדו בי יהודאי איקלייה בנורא.

גם לטיטוס הייתה קפיצת הדרך

הקב"ה מדבר עמנו דרכם, אם שמוע תשמעו מצותי וכו', ואם לאו, יִשָּׂא ה' עֲלֵיךָ גוֹי מֵרָחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כְּאִשֹּׁר יִדְּאֶה הַנָּשָׂר גוֹי אֲשֶׁר לֹא תִשְׁמָע לְשׁוֹנוֹ: גוֹי עֲזָ פָּנִים אֲשֶׁר לֹא יִשָּׂא פָּנִים לְזָקֵן וְנָעַר לֹא יָחֵן. טיטוס היה צריך לנסוע משך זמן רב מרומי לירושלים, וקפצה לו הארץ, לא רק לבעש"ט הייתה קפיצת הדרך, גם טיטוס בא להחריב את ביהמ"ק בקפיצת הדרך, לא שידע את השם של קפיצת הדרך, אלא כמה גדולים מעשה אלקינו. זירזו ומיהרו לאותו רשע שיחריב את ביהמ"ק שלא ישתהו כלל ישראל בעוד שבוע אחד של שנאת חנם ולא היה נשאר שריד ופליט משונאיהם של ישראל.

לֵב מֶלֶךְ בֵּיד ה'

לכן אין לנו הרגשה 'טובה' כלפי פָּרֶס ולא הרגשה 'רעה' כלפי רומי, כי לֵב מֶלֶךְ בֵּיד ה' עַל כָּל אֲשֶׁר יִחְפֹּץ יִטָּנוּ (משלי כא, א). וזה שאמר רב 'גזרת מלך הוא', לא שהיתה גזרה שיפלו בונים ביד סותרים, אלא שהיתה גזרת מלך בתחילה שהם יהיו הבונים, ואח"כ היה גזרת מלך שרומאים יהיו סותרים. הכל רק ביד ה'.

ואנחנו כיום בתווך בין מחלוקת דרבי יוחנן ורב מי יפול ביד מי, רומי ביד פָּרֶס או פָּרֶס ביד רומי, רב ורבי ויוחנן נחלקו, אלו ואלו דברי אלקים חיים, עכ"פ בכל המלחמות האלה, מה ששייך אלינו הוא דברי הנביא (צפניה ג, ז) אֶמְרָתִי אֶךְ תִּירָאִי אוֹתִי תִקְחִי מוֹסָר, שהפחד יביא אותנו ליראת ה', חוסר הידיעה ואובדן הרוגע בכל עת, ואי הידיעה מה ילד יום, מביא את האדם לעמוד בהכנעה יתירה כלפי שמיא, וממילא עוסק יותר בתשובה ומחשב חשבוננו של עולם איך לתקן מעשיו.

אמרו חז"ל בגמ' תענית כט. 'תנו רבנן משחרב הבית בראשונה נתקבצו כיתות כיתות של פרחי כהונה ומפתחות ההיכל בידן ועלו לגג ההיכל ואמרו לפניו רבונו של עולם **הואיל ולא זכינו להיות גזברין נאמנים**, יהיו מפתחות מסורות לך וזרקום כלפי מעלה ויצתה כעין פיסת יד וקיבלתן מהם והם קפצו ונפלו לתוך האור, ועליהן קונן ישעיהו הנביא מִשָּׂא גֵיא חֲזִיוֹן מִה לָךְ אֶפֹּא כִּי עֲלִית כָּלְךָ לַגֹּת: תִּשְׁאֲוֹת מִלָּאָה עִיר הוֹמִיָּה קִרְיָה עֲלִיזָה חֲלָלִיךָ לֹא חֲלָלִי חָרֵב וְלֹא מִתִּי מִלְחָמָה: אף בהקדוש ברוך הוא נאמר מִקְרָקֶר קֶר וְשׁוֹעַ אֶל הָהָר.

והקשה מהרש"א מדוע הנביא תמה על ענין החזרת המפתחות ושואל בלשון קושיא 'מה לך איפוא כי עלית כולך לגגות', משמע שאין הנביא מבין את החזרת המפתחות?

חשובה מהבכי של כורש הפרסי, כי בכי איש ישראל היא בבתי גואי, על המקדש שהשרה שכינה בינינו, שהיה אפשרות לאיש ישראל למלא תפקידו ולהרגיש נשמתו, לחיות בקרבת אלוקים, ועל כללות ישראל שהיה יכול להגיע לשלימות מטרותיו רק בהיות המקדש על מכוננו, וגם מצד הקב"ה היה שלימות בכוונת הבריאה שרצה לשרות בתחתונים, וכו' וכו'.

המקדש העומד על מכוננו - ובפרט הבית הראשון, שבו שרתה שכינה - הנו מדרגת החיים של יהודי בשלימות, - מלוכה, כהונה, נבואה וסנהדרין בלשכת הגזית - היא בעצם שלימות בחיי התורה, עד כדי שהחיים כיום לעומת חיים יהודיים נמשל בכוזרי לעצמות היבשות אשר ראה יחזקאל במראה מול אדם חי.

פָּרֶס ורומי הם חספא בעלמא

כתב הג"מ רבי יוסף שאול נאטאנזאהן זי"ע בספרו 'דברי שאול' על אגדות הש"ס, במסכת יומא שם, שתשובת רב לתלמידיו היא 'גזרת מלך' היא שיפלו בונים ביד סותרים, לא פרס בנו ולא רומי החריבו, הכל בכל היה רק גזרת מלך, אי אפשר לקרוא לפרסים 'בונים', הם היו רק 'ידא אריכתא' ממלך העולם לבנות הבית, וכן טיטוס לא החריב את ביהמ"ק, בית שרוף שרפת, **מִמָּרוֹם שָׁלַח אֵשׁ בְּעֶצְמוֹתַי** (איכה א, ג) לא נחרב ביהמ"ק בכח הרומיים, פָּרֶס ורומי שניהם חספא בעלמא, הקב"ה לבדו עשה הכל. עד כדי כך שנבוכדנצר נקרא בנביאים בשם 'עבדי', כי הוא שלוחו של הקב"ה, וכמו שכתוב בהפטרות פ' משפטים שהקב"ה משלם לו שכרו. כי הן פָּרֶס והן רומי הם ביד ה', כמו כן אמריקה ושאר אומות העולם בשעה זו, הכל רק יד ה'.

6 **איכה רבה** (פרש' א, מא) באותה שעה קפצה קטיגוריא לפני כסא הכבוד אמרה לפניו רבש"ע כך יהא רשע זה מתגאה ואומר אני חרבתי ביתו של א-להים ושרפתי מקדשו א"כ הוא תרד אש מלמעלה ותשרף, מיד מה כתיב ממרום שלח אש בעצמותי, א"ר יהושע הוא שהנביא מקנתרה ואמר לה (ישעיה מז) קחי רחים וטחני קמח הא כל עמא טחנין חטין ואת אומר וטחני קמח אלא אמרה ירושלם לבת בבל אילו ממרום לא עשו בי מלחמה את היית יכולה להלחם בי, אילו ממרום לא שלחו בי אש את היית יכולה לי, אלא אריא קטילא קטלת קימחא טחינא טחנת קרתא יקידתא אוקידתא לכך אמר ממרום שלח אש בעצמותי וירדנה.

הטעות של הצדוקים לתקן מבחון, היה בבית שני ולא בבית ראשון, צדוק היה תלמיד של אנטיגנוס איש סוכו, לאחר תקופת שמעון הצדיק. ואז היה מעשים כאלה, שמי שנכנס לקדש הקדשים ועשה מעשה אשר לא יעשה, מת מיד. וכל מי שכן ציית לדברי חכמים, אמנם אעפ"כ לא היה ראוי להיות כה"ג שליח של כלל ישראל, אף שיצא חי ביוה"כ, לא הוציא שנתו, והוצרכו לשנה הבאה למצוא כה"ג חדש.

כך היו יודעים בני ישראל שזהו מרום מראשון מקום מקדשינו, אפילו במצב החשוך ביותר, כשהורדוס הרשע שלט ברחובות ירושלים, אעפ"כ בתוך בית המקדש היתה השראת השכינה, והלל היה רוקד בשמחת בית השואבה 'אם אני כאן הכל כאן', אני היינו השכינה. כי הכל ידעו וראו שהשכינה נמצאת כאן בלי ספק, שהרי הכה"ג שאינו ראוי היה מת מדי שנה בשנה.

וביום החורבן, נכנס טיטוס הרשע ימ"ש, לא לבדו אלא עם עבירה חמורה, ועשה שם מעשה אשר לא יעשה, ולפני כן דקר את חרבו בתוך הפרוכת ובצבץ דם, הרי זה ממש כטענת המרגלים 'כי חזק הוא ממנו' כביכול, כך היה נראה לנגד העיניים.

תקנו לייחס חזק טיטוס בקה"ק ברשות של מעלה

וביאר ה'קרן אורה' שבקשו בני ישראל לתקן את חטא המרגלים, לכן זרקו את המפתחות באמרם 'רבונו של עולם, אנחנו יודעים שזה לא טיטוס, אין רשות לזרים לשלוט בבית הזה, הקב"ה לבדו עושה הכל, המפתחות מסורים ביד הקב"ה, הוא פותח והוא נועל.

לו יצויר שאין אנו יודעים המעשה הזה שיצאה יד משמים ולקחה את המפתחות, אזי היה נדמה לעיני בשר כאילו שהיה חורבן נורא בלי שום גילוי תוך כדי החורבן, כאילו גבר השטן והחריב טיטוס את בית המקדש, אבל לאחר שהיה נס נורא כזה תוך כדי החורבן, שיצאה יד משמים ולקחה את המפתחות של בית המקדש, עתה ראו הכל שגם החורבן הוא תחת חסותו של הקב"ה כביכול, הכל בתכנית עליונה. לא עזב את ביתו למקרים ח"ו. כי אם יש יד עליונה שיורדת למטה בדרך נס לקחת את המפתחות, היתה גם יכולה אותה היד לתפוס את ראשו של טיטוס ולקצצו.

ירידת היד משמים לקחת את המפתחות, היה תיקון להטעות של המרגלים 'כי חזק הוא ממנו', אף שהיה נראה שהרשעים מתגברים ומחריבים את ביהמ"ק, התחזקו הכהנים להשליך את המפתחות כלפי מעלה אפילו שלא ידעו מתחילה שיהיה נעשה להם נס ותצא יד משמים

ומבואר בספה"ק שאין הנביא מסתכל בעין טובה על החזרת המפתחות, אין זו חכמה שהגבאי יאיים הוא מחזיר את המפתחות, אדרבה זוהי עבודתו ומלאכתו ושליחותו, לסדר את הכל שלא יבואו לידי כך, אתם הגזברים היה לכם את המפתחות בידים אתמול ושלשום והרבה ימים קודם לכן, הייתם צריכים ליישר את ישראל ולא יצטרכו לבא למצב של החזרת המפתחות. הטענה לא היתה על עצם פעולת החזרת המפתחות, אלא על שהגיעו לידי כך. היינו צריכים להיות גזברים נאמנים, כי תפקידם להיות שומרי המקדש ככתוב בחומש, שמירה זו איננה שמירה גשמית, אלא שתפקיד הכהנים הוא 'יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל', 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפייהו', להשפיע לבני ישראל שמירת היהדות כראוי, וממילא נשמר קדושת ביהמ"ק. אך בשעת החורבן הבינו הכהנים שלא זכו להיות גזברים נאמנים, לכן זרקו המפתחות כלפי מעלה.

חזק הכנעני ממנו יתברך בהכחשת הכישוף

וכתוב בספר 'קרן אורה' ביאור נפלא, כי חז"ל אמרו שבכיתת תשעה באב באה לתקן את הבכיה של חינו של המרגלים, ושם אמרו 'כי חזק הוא ממנו', וחז"ל פירשו ומובא ברש"י, שאמרו אפילו כביכול בעל הבית אינו יכול להוציא כליו משום, הגוי חזק כ"כ, ואיך יוכל הקב"ה להתגבר עליהם... כי הקב"ה עשה ענין של כישוף בעולם, והכנעני החתי האמורי וכו' היו מופלגים מאד בכוח הכישוף, ובפרט ביריחו, ואמרו חז"ל למה נקרא שמם כשפים, מפני שמכחישים כח מפליא של מעלה כביכול. ולכן אמרו 'כי חזק הוא ממנו' שלאחר שכבר ברא כוחות הרע וכו'.

וביאר הקרן אורה שהיה צריך לתקן את דברי הכפירה של המרגלים, לכן בשעה קשה כזו, שראו את טיטוס נועץ חרב בפרוכת והפרוכת מבצבץ דם, ורשע מרושע זה אמר שהוא הרג את עצמו - בלשון סגי נהור, באותם רגעים היה באמת נסיון לחשוב כאילו חזק הוא ממנו ח"ו.

כי כל העולם יודעים שקדש הקדשים הוא מקום שכל מי שנכנס לשם ואינו ראוי לכך, מת. לא רק בבית ראשון אלא גם בבית שני שכבר לא היה ארון הקודש אלא אבן שתיה, אעפ"כ ידעו שיש שם השראת השכינה, ומי שאינו ראוי היה מת, כמבואר במסכת יומא שהיו כהנים גדולים כמספר השנים, כלומר אחד לכל שנה, מלבד שמעון הצדיק ועוד צדיקים יחידים.

וזאת משום שלא היו ראויים לכהונה גדולה, לא הוציאו שנתו, ואלו שלא שמעו לקול חכמים מתו מיד בכה"ג, כמסופר בגמ' מעשה באחד שתיקן הקטורת בחוץ ונכנס לפני ולפנים, ומת מיד, הוציאוהו משם ומצאו בין כתפיו ככף רגל עגל, מלאך בעט בו והרגו.

הקב"ה 'למה זה צחקה שרה', עד שאמרה 'לא צחקתי כי יראה', אבל כן האמנתי בישועתך. כך הוא בכל דור ודור. וכ"ש בגאולה האחרונה, ישעיה הנביא אומר 'מי האמין לשמועתנו', ואמרו חז"ל 'אין בן דוד בא עד שיתייאשו מן הגאולה', וקשה שהרי מוכרח שכן יאמינו ויצפו לגאולה?

ועד שיתייאשו מהגאולה בדרכי ההשתדלות והסיבות וביארו רבותינו ע"פ מדרש תנחומא אין בן דוד בא עד שיתייאשו מהגאולה בכוחות טבעיים, יאוש והסתלקות מהסיבות החיצוניות והאחרות, רק יצפו לגאולה האמיתית והשלמה. וכמו שכתוב 'ואפס עצור ועזוב', שיתייאשו מדרכים הטבעיים האחרים, וכל מיני ההשתדלויות האחרים, רק יצפו לישועה אמיתית ע"י משיח צדקנו.

סילק סיבות ההשתדלות בגאולת בית שני

כתוב ב'שם משמאל' במאמרי פורים, שחז"ל אמרו שנפלו לעת צרה גדולה מאד, משום שנהנו מסעודתו של אותו רשע, וביאור הענין כי יצאו לגלות בבל, למשך שבעים שנה, ועשו כמה חשבונות וחשבו שכבר עברו ע' שנה ולא נגאלו, מה עשו, התייאשו מהגאולה האמיתית, ונהנו מסעודתו של אותו רשע, שמא תבא הישועה ע"י ההתחברות עם הצלחתו של אחשורש, לא ידעו את רשעותו ורעת נפשו, כי בתחילה קירב את היהודים, ולכן חשבו להשתתף בפוליטיקה שלו. עד שעשה הקב"ה שתצא הגזרה מאיתנו, וגם ה'אחות לנו בבית המלך' הזמינה את המן, כשהפסיקו לסמוך על אסתר ואחשורש, או אז נגאלו גאולה שלימה, ונבנה בית המקדש השני.

ידין השם עמו כאשר אפס עצור ועזוב

חז"ל אמרו שהגאולה העתידה תבא מתוך מצב 'כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועזוב', וכמו שאמרו חז"ל שאין בן דוד בא עד שיתייאשו מהגאולה, כלומר מאופנים חיצוניים מאומות העולם, אולי הם יחזירו לנו את ארץ ישראל, וכל שאר הדמיונות, כשהם יכלו ויתבטלו, ויהיה היאוש הכי גמור מכל התקוות של שוא, אז תבא הגאולה.

ומה שהקב"ה עשה כל הדמיונות האלה, כיון שהיה רעיונות כאלה בסתרי הלבבות, לכן עשה ה' שיתקיימו כל אלו הדמיונות ואח"כ יתבטלו ויתנפצו הדמיונות והחלומות, אזי יבא הקב"ה ויגאלנו ברחמי בב"א.

אי' במדרש איכה שבממלכת ביתר שלאחר חורבן בית המקדש היה גבור עצום בשם 'בן כוזיבא', עד כדי כך שהיה עומד על החומה, וכל האבנים והבליסטראות שהיו הרומאים משליכים, היה מקבלם באחד מארכוביו וחוזר ומשליכם עליהם, והיו מתים חללים חללים מצבא הרומאים. כך צרו על ביתר שלוש וחצי שנים [יותר

ותקח את המפתחות. א"כ מה היו חושבים בשעת השלכת המפתחות?

אילו היה כתוב שבתחילה יצאה יד משמים, ואח"כ זרקו הכהנים את המפתחות אל הים, אין זו מדרגת תיקון. אבל הכהנים השליכו המפתחות עוד לפני שיצאה היד, זוהי הכרזה של אמונה ובטחון שהקב"ה הוא שבנה את הבית המקדש, והוא שהחריבה, לא טיטוס ולא נבוכדנצר, לא נבוזדראדן ולא אדריאנוס, אלא הכל הוא מלמעלה.

לתקן, הוצרכו להכחיש את טענת המרגלים 'כי חזק הוא ממנו' תוך כדי השעה והמצב שנדמה שבאמת הוא כך, אמרו הכהנים אנחנו לא מאלה העיתונאים שיספרו שטיטוס החריב את בית המקדש, אלא הקב"ה הוא עושה הכל.

החזרת המפתחות להקב"ה בשעת החורבן, היתה הכרזה של אמונה שאין אנו טועים לחשוב שהכל בדרך הטבע, כאילו עוד איזה נצחון רומי או בבלי, נבוכדנצר הרי עשה הרבה מלחמות לפני ירושלים, זו היתה מלחמתו האחרונה, בתחילה כיבש את נינוה, ועוד הרבה מדינות, אין אנו אומרים שירושלים היא 'עוד אחת' מכיבושיו, חס ושלום, לא ולא, לכן זרקו מפתחות כלפי מעלה, ואמרו, אנו יודעים שהכל מאת ה'.

אחד מיסודות האמונה הוא הציפיה לישועה, וכך שואלים כל אדם שנפטר ועולה למעלה האם ציפית לישועה, וזהו אחד מיסודות האמונה להאמין בביאת המשיח, ואע"פ שהתמהמה עכ"ז אחכה לו בכל יום שיבא.

חז"ל אמרו שביציאת מצרים לא יצאו רובן ממצרים אלא מתו בשלושת ימי אפילה, לא שרשעים היו, כי גם ביוצאי מצרים מצאנו רשעים, כדתן ואבירים, ואפילו ערב רב יצאו עם ישראל ממצרים, א"כ מהי ההגדרה מי היו אלו שמתו בשלושת ימי אפילה? כתב הרא"ש בפרשת בא שהחילוק היה מי שהתייאש מהגאולה מת בשלושת ימי אפילה, ומי שלא התייאש מהגאולה, יצא עם משה רבינו ממצרים.

בנין ישראל באמונה לאחר יאוש הגמור מהסיבות

וכן בגאולה האחרונה, אין הדבר תלוי במצוות או עבירות, שהרי בן דוד בא גם לדור שכולו חייב, העיקר שלא יתייאשו מן הגאולה.

וביאר הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע בספרו 'דברי סופרים' ביאור ארוך בענין יאוש, כי כל האומה הישראלית קיימת רק מתוך מציאות שבדרך הטבע היו צריכים להתייאש, והתחזקו והאמינו בהש"ת וכך היתה הישועה, שרה אמנו ע"ה אמרה 'מי מילל לאברהם הניקה בנים שרה', היו כל הסיבות הטבעיות שלא יהיה להם ילדים, האמינו בה' והולידו את יצחק, אם צחקה שרה, אמר

אז נדברו יראי השם באמונה לעומת שיח הכפירה

הנביא מלאכי מנבא על הדור האחרון, [בדברי הנביא ישעיה מזכירים אותנו בלשון 'חרדים', שזה שם מחודש בדור אחרון, לפני דור או שנים נקראנו 'אורתודוקסים', אך הנביא ישעיה בהפסרת השמים כסאי, מזכיר אותנו בשם זה] ומדבר על הנסיונות שלנו:

חֲזָקוּ עָלַי דְּבָרֵיכֶם אָמַר ה' וְאַמְרָתֶם מִה נִדְּבַרְנוּ עֲלֵי: אַמְרָתֶם שֶׁאֵין עֲבַד אֱלֹהִים וּמִה בָּצַע כִּי שִׁמְרָנוּ מִשְׁמֶרֶתוֹ וְכִי הִלְכְנוּ קִדְרָנוֹת מִפְּנֵי ה' צָבָאוֹת: וְעַתָּה אֲנַחְנוּ מֵאֲשָׁרִים יָדִים גַּם נִבְנוּ עֲשֵׂי רָשָׁעָה גַם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים וַיִּמְלֹטוּ:

וביאר הרד"ק שהמאמר נבואה זו, הם מאמרי אנשים שאין מבינים דרכי ה' ומשפטי, ומדברים זה עם זה, ויראי ה' מפחדים שדבריהם הנלוזים ישפיעו עליהם, לחשוב 'שוא עבוד אלקים', ולכן: אֲזַנְדְּבוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיִּקְשֹׁב ה' וַיִּשְׁמַע וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זִכְרוֹן לִפְנֵי לִירְאֵי ה' וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ: מתחזקים יראי ה' זה עם זה, ונושאים ונותנים ביניהם עד שימצאו בשכלם כי כל דרכיו משפט ישר ואין עול.

כשיש בחוץ דברי כפירה בחוץ, אין יושבים יראי ה' בשקט, אלא הולכים להתחזק באמונה זה עם זה, וזהו סימן ליראי ה' שאינם בוטח בעצמו, ומתיירא שישפיעו עליו דברי הכפירה, ובא עם אנשים כשרים להתחזק, והקב"ה שש ושמח ויכתב בספר מיוחד את כל המתחזקים האלה.

וכתב הרד"ק שיכולים ליפול מתוך 'שיחת ההמונים'. מתוך האשמת פוליטיקאים אפשר חס ושלום להיכשל ביחוס הדברים לא למי שעשה ועושה לכל המעשים, והרי זה יכול לעכב את הגאולה ח"ו, והרד"ק מזהיר אותנו שמתוך שיחת ההמונים יכול אדם לקבל השפעה מהם, עלינו להתחזק ביחד, להתבונן מה הקב"ה רוצה מאיתנו באמת, אנו כבר אווזים בפסוק אחרון ד'האזינו', ואפס עצור ועזוב.

ברית השמן עם מצרים הקדומה

כתוב באיכה [ד"ז] עוֹדִינוּ תִּכְלִינָה עֵינֵינוּ אֶל עֲזָרְתָנוּ הֶבֶל בְּצִפְתָּנוּ צִפְּנוּ אֶל גּוֹי לֹא יוֹשֵׁעַ. ומבואר במדרש איכה, מה היו עושים עשרת השבטים כשהיו בשלימות הצלחתם, היו שולחים שמן למצרים, לתמוך בכלכלת מצרים, וכן שלחו תבואה לבבל, ששם היה מחסור בתבואה, וחשבו שבשעת צרה יבואו המצריים והבבליים מצד זה ומצד זה, ויעזרו לנו. וכמו שאמר הנביא הושע [יב, ב] אֶפְרַיִם רָעָה רוּחַ וְרִדְף קָדִים כָּל הַיּוֹם קָזָב וְשָׁד יִרְכָּה וּגְבִרִית עִם אֲשׁוּר יִכְרְתוּ וְשָׁמוֹן לְמִצְרַיִם יוֹבֵל.

וכשהתחילו הצרות על עשרת השבטים, שלחו לפרעה מלך מצרים שיעזור להם, תמורת השמן שהיו שולחים לו תמיד. מה עשה הקב"ה צוה לעצמות המתים שבתוך

מירושלים] ואדריאנוס חשב שבן כוזיבא הוא כח אלקי, כח עליון, למעלה מכוחות אנושיים.

חז"ל מגלים לנו מהיכן היו כל הכוחות הללו, בתוך העיר ישב צדיק אחד ושמו רבי אלעזר המודעי, יהודי רזה ונמוך, והיה עסוק בשקו ותעניתו שירחם ה' על העיר ביתר, אל תשב בדין היום. היה אחד מבני העיר שידע שעיקר כוחו של הגבור ההוא, הוא רק רבי אלעזר המודעי, ויצא ואמר לאדריאנוס קיסר שכל זמן שהצדיק הזה מתגלגל בשקו ותעניתו ואפר, לא תוכל לכבוש את העיר, אני אלך ואגרום לו להפסיק מתפילותיו וכך תוכל לנצח. מה עשה האיש, ניגש לביתו של רבי אלעזר, ועשה עצמו כמי שלוחש לו איזה סוד, אנשי בן כוזיבא חשדו בו ברבי אלעזר שהוא מבקש לעשות שלום עם אדריאנוס [כמו שהיה ברבי יוחנן בן זכאי שיצא לעשות שלום כנגד הבריונים], ושלח בן כוזיבא לקרוא את רבי אלעזר ושאל אותו, מה לחש לך שליח פלוני באזנך? רבי אלעזר אמר הייתי באמצע התפילה ולא שמעתי כלל שאחד דיבר איתי, בן כוזיבא כעס בו ובעט בו והרגו. יצאת בת קול ואמרה אוי אוי, עכשיו סימית את רוען של ישראל, והרגת את כל בני העיר ביתר.

אח"כ בא נחש וחנק והרג את בן כוזיבא, כשאחד חתך את ראשו והביאו לפני אדריאנוס, כמתפאר שהוא זה שהרגו, לא היה יכול להאמין שבאמת מת הגבור הנורא הזה, עד שהביא לפניו גם את גופו וראו שהכל שהנחש הרגו.

במדרש איכה כתוב שבני העיר ביתר חשבו שישועתם תבא ע"י מרידת בר כוכבא כנגד מלכות רומי, עד היום נשארו מטבעות שחקקו על פי מרד בר כוכבא, והתחילו למנות שנה ראשונה ושנה שניה 'לגאולת ישראל', לכן לא הגיע עדיין השעה של 'אפס עצור ועזוב'.

אילו היו יודעים כל בני העיר שאין שום כח לבר כוכבא, אלא בעבור תפילותיו של רבי אלעזר המודעי, לא היה נחשב להם שהם סומכים על בן אדם, כי התפילות הם כח אלקי וביטול להשי"ת בתכלית השלימות, רבי אלעזר התפלל והתענה ובכה להשי"ת, הרי זה בטחון שלם בהשי"ת לבדו. אבל כיון שסמכו על בר כוכבא, היה זה סילוק מסמיכתו על השי"ת. כי הבוטח בה' אינו נצרך לבעלי כוחות כאלה, כל עניין ההתעסקות היתירה וכל המסתעף, כל אלו הינן סיבות לערער קצת התקוה כי רק על ידי עני ורוכב על חמור יגאלנו ברחמי וברוב חסדיו משבעים זאבים שרוצים להכחידנו, כל הכוחות העצומים האלה הן ביטוי ל'כוחי ועוצם ידי'.

אין לנו על מי להשען, לא על מטוסים ולא על פצצות אטום, אדרבה כל אלו כנגדך, אפס עצור ועזוב, הנה הגענו למציאות שסומכים רק על השי"ת לבדו, יבא ויגאלנו ברחמים בב"א.

באמת שעד אז אנו אומללים, עד שבית המקדש יהיה בבניינה והשכינה שבה אל מקומה, יהיו הישיבות בטוחים. עלינו להתחזק בימינו אלה, לא לסמוך על שום כח בעולם, רק על השי"ת לבדו.

מפת"ח הגאולה הנכון בתקכ"ח פרקי משניות

ה'מגלה עמוקות' זי"ע בפרשת שמות מבאר אהא דהזכרנו בתחילת השיעור בענין המפתחות שהחזירו לשמים. וכתב שכשתמנה פרקי משניות מכל הש"ס, תמצא שהם תקכ"ח פרקים, כמנין 'מפתח'.

ובבני יששכר כתב שלאחר המנין אנו מוצאים רק תקכ"ג, ויש להוסיף עוד חמשה תוספתות שהוסיפו על משניות. פ"ד דביכורים, פ"ו דאבות, ובסוף פ"ד שפסחים 'ששה דברים עשה חזקיה', הוא מהתוספתא, כמבואר ברמב"ם, וכן בסוף קדושין 'לעולם ילמד אדם את בנו אומנות קלה ונקיה', גם זה מהתוספתא. וכן סוף מס' סוטה 'משחרב ביהמ"ק', גם הוא מתוספתא כמבואר במהרש"א. והרי סך הכל תקכ"ח כמנין מפת"ח.

וכתב שזהו מספר השעות של ימי בין המצרים, כ"ב ימים הרי הם תקכ"ח שעות. וחמשה שעות אחרונות הם בתשעה באב אחר חצות, שכבר נולד משיח והוסיפו עוד כמה שעות, כמו שהוסיפו עוד חמשה פרקים מתוספתא.

על זאת מתאבלים תקכ"ח שעות, שלא השתמשנו במפתחות הנכונות, שהם לימוד התורה, כמו שכתוב בב"ב 'גם כי יתנו בגוים, עתה אקבצם', ילמדו משנה ונקיים את התורה, כך יקבצנו מגלותינו.

בשעה שיהיה לנו ברור בלב, שרק ע"י לימוד התורה של תשב"ה, בחורי הישיבות, אברכי הכוללים, וכל קובעי העתים לתורה, יש לנו קיום כאן בא"י, אז יבא משיח. אנו כאן ככבשה בין שבעים זאבים, בני ישמעאל מכל צד ופינה, אין אנו ניצולים מהם ע"י רובים ופצצות, רק ע"י פלוני שאומר תיקון חצות באמת, רבי אלעזר המודעי כאלה הנמצאים בכל פינה בארה"ק, הם הם שורש הכח וההצלה, לא שום גבור אחר.

ירחם ה' ונזכה לגאולה שלימה במהרה בקרוב ברחמים אמון.

הים של מצרים ויעמדו לפני פרעה נכה, לפתע ראה פרעה המון גולגולות וחצאי צלעות וכל מיני עצמות, ושאל את שריו ועבדיו: מה המה אלה? השיבו לו כולם פה אחד, אבותיהם של בני ישראל, הטביעו אותם. מיד שלח פרעה להחזיר את חייליו מלסייע לישראל.

השמן ששלחו עשרת השבטים למצרים כל השנים, התברר שלא עזר להם כלום, וכן התבואה ששלחו לבבל, בעת צרה לא עזר להם כלום. וכן כל שאר בריתות של שקר, כולם הבל המה. בבוא המבחן, לא עזר להם כלום.

מנערים לנו הברית עם נשיאי ארצות הברית

הברית האמיתי היחיד שיש בעולם הוא בין בני ישראל להקב"ה, ברית זה קיים לעד. כל שאר הבריתות אין בהם מועיל, גם כשהם כורתיים ברית עם מצרים של ימינו, ומשננים תחת כל עץ רענן יום ולילה שזה הברית אינו יכול להשבר לעולם, יושב בשמים ישחק, איי איי שכחתם את הברית האמיתית ביני לביניכם, רק תשמרו עליו ויהיה לכם חיים טובים, כל השאר דמיונות.

בהפטרות שבת שובה, מבקש הנביא לומר דבר אחד 'אשור לא יושיענו, על סוס לא נרכב', חיל האויר לא שוה כלום, הברית עם ארצות הברית שוה כפרות, אל תסמוך על אף אחד, רק על השי"ת לבדו.

בערך בטחון היראים בהם כוחם לגזור עלינו

בזוה"ק מבואר דבר נורא, שכל המפחד ומתיירא מאיזה כח, הוא עצמו נותן לו כח. וכן כל הבוטח באיזה כח, הוא זה שנותן לו כח. אם בני ישראל הכשרים בטחו בצבא השמד, הם עצמם גרמו להם לגזור על בחורי ישראל בני הישיבות ח"ו, כי אם באמת יש בהם ממש ואתה סמוך על כוחם, מדוע לא תתן כתף לכח זה, כמדת ההערצה כך היא גזרתם. ברגע שכבר אין לנו שום דבר עם צבא השחתה לישראל, אתה בעצמך מבטל את קליפתם וכוחם.

עשרת השבטים השקיעו במצרים ובבבל, יותר ממה שהשקיעו אצל הקב"ה כביכול, היו שותים על מזרקי יין ומאחרים זמן ק"ש של שחרית, לכן נתנו כח למצריים, וכביכול כלפי מעלה החלישו את הכח, כי בני ישראל נותנים כח לפמליא של מעלה, כיון שעשרת השבטים לא האמינו שכדאי להשקיע בהקב"ה, והשקיעו באשור ומצרים, נתגברו כוחותיהם של השונאים.

כשאנו בלבב פנימה סומכים קצת עליהם נעשה מזה התחברות, ואז הם זוממים עלינו גזירות רעות, הרי כל גזירה מתחלת בנו, לא בהם, הם אינם יכולים לגזור עלינו כלום, אם אני בסתר לבי בוטח בו, הרי הוא טוען אם אתה סומך על הכח הזה למה לא תשתתף בה, אבל אם באמת אך על ה' יהיה מבטחינו, ולמשיחו באמת נצפה, ונדע

זה היה סיום עשרה הרוגי מלכות. בכך נסתיימה הגזירה הזאת, ההתחלה היה ברבי ישמעאל כהן גדול ורבן שמעון בן גמליאל, ורבי אלעזר היה האחרון שבהם.

כי אותה גזירה נוראה לא היתה בדור אחר, אלא נתפזרה בשתי דורות או שלשה.

למה סיבב השי"ת שיהרגוהו לפני שהשלים את הפסוק?

הגם שלא שייך לשאול קושיות על גוי רוצח, אך יש בזה פלא שאם הם הניחוהו לקיים את הבקשה האחרונה לפני מותו, מה זאת שלא הניחו לו לסיים את המלה 'לעשות'. ועוד שאנו יודעים שאין הגויים עושים כלום, אלא שמדת הדין נתלבשה באותו פריץ גוי, וא"כ על מה עשה ה' שנסתבב דבר כזה שלא הניחוהו לסיים ברכת הגפן ומקדש השבת, אלא היכוהו בתיבה אחרונה לפני סוף 'ויכולו'. והרי כל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן.

לעשות מתפרש שכפל לעשות מלאכת השבת בשישי

ומבואר בספה"ק כי באמת צריך להבין ביאור תיבת 'לעשות', (ב, ג) וַיִּבְרָךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשֵׁהוּ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכָל מְלָאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת. לכאורה היה צ"ל 'כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים'. מהו 'לעשות'? ותירץ רש"י ע"פ פשוטו של מקרא: 'לעשות' - המלאכה שהיתה ראויה לעשות בשבת כפל ועשאה בששי כמו שמפורש בב"ר. כלומר שבששת ימי בראשית עשה הקב"ה את כל המלאכה שהיתה ראויה להעשות בשבעה ימים.

קהלת קורא תיגר שכל יצירת 'שבעת' ימי בראשית הכול הבל

וזה שאמר קהלת ז' פעמים בתחילת ספר קהלת, הבל הבלים הכל הבל וכו', ופרש"י שם: 'קהלת קורא תגר ואומר על כל יצירת שבעת ימי בראשית, שהכל הבל של הבלים הוא'. וצ"ע איך אפשר לומר כן על בריאת השבת, והרי שבת קודש איננה הבל כלל, היא שורש כל הברכה ותכלית מעשה שמים וארץ, איך אפשר לקרוא תגר גם על מעשה השבת?

אלא שכאמור שהמלאכה שהיה ראוי לעשות בשבת, הקדימה הקב"ה לעשות ביום השישי, ועל זה קרא קהלת תגר על מעשה 'שבעת' ימי בראשית, לא על השבת עצמו ח"ו, אלא על אותו הדבר שהיה ראוי לעשותו בשבת ועשאו ביום שישי. כי ביום השישי נברא גם מה שהיה צריך להעשות בשבת.

יום שישי י אב תשפו

(מס' שיעור 42716395)

אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת - מתנת הנחמה של שבת

יצתה נשמת ר"א בן שמוע בברא אלוקים יוצר וצר צורה

עלינו להתבונן מהו הסוד של שבת נחמו הבעל"ט, האם זה רק בגלל שמתחיל סדר של ז' הפטורות על נחמה, או משהו יותר מזה.

אתמול אמרנו בקינות, בד"ה 'ארזי הלבנון אדירי התורה' על עשרה הרוגי מלכות, האחרון מהם היה רבי אלעזר בן שמוע שהיה מחמשת תלמידי רבי עקיבא, שהיה העולם שמם עד שבא רע"ק ולימד להם, רבי יהודה בן בבא ורבי חוצפית היו דור לפניו, רבי אלעזר בן שמוע היה האחרון שבהם. רבינו הקדוש הלך לשמשו, 'כשהלכתי למצות מדותי אצל רבי אלעזר בן שמוע', ואז בכה רבי אלעזר ואמר 'אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר':

'צָדִיק רָבִי אֶלְעָזָר בֶּן שְׁמוּעַ בְּאַחֲרוֹנָה נִהְרַג בְּמִדְקָרָה. יוֹם עָרַב שָׁבַת הָיָה זְמַן קִדּוּשׁ וַיִּקְרָא. חָרַב שְׁלֹפּוֹ עָלָיו וְלֹא הִנְחוּהוּ בְּחַיִּים לְגֻמְרָה. יָצְתָה נִשְׁמָתוֹ בְּבָרָא אֱלֹהִים יוֹצֵר וָצָר צוּרָה'.

רבי אלעזר בן שמוע היה עומד ומקדש על היין וכוס קידוש בידו, באו הרשעים והרגוהו בחרב, ויצתה נשמתו כשאמר תיבות 'אשר ברא אלקים' לפני 'לעשות'.

כיון שהגיע לאשר ברא אלוקים הרגוהו ויצאה נשמתו

ובמדרש עשרה הרוגי מלכות כתוב המעשה בפרטיות. כשביקש הקיסר הרשע להרוג אותו בערב שבת אחה"צ בט' שעות, אמר לו רבי אלעזר בן שמוע, 'בחיך, המתן לי עד שאקיים מצוה אחת ושבת שמה'. כפי הנראה היה סבור כדעת הפני יהושע שבשעה תשיעית אפשר כבר לקדש על היין, והתחיל בקידוש היום, וזש"כ בקינות 'יום ערב שבת היה זמן קידוש', לא 'יום שבת' אלא 'יום ערב שבת', אלא שכבר הגיע זמן קידוש.

'והיה אומר בנעימות ובקול רם, והיו תמהים כל העומדים עליו, כיון שהגיע לאשר ברא אלקים, לא הניחוהו לגמור, צוה הקיסר להורגו, הרגוהו ויצאה נשמתו באלקים. יצתה בת קול ואמרה אשריך רבי אלעזר, היית דומה לאלקים ויצתה נשמתך באלקים'.

אנחנו. 'כי תראה ערום וכיסיתו', ע"י שיתעורר בלבך רגשי רחמנות ותמלא חסרונך, ותלך בדרכי ית' 'מה הוא רחום אף אתה רחום'.

ולכן אין להקשות שזה חוצפה לשנות מדרך ה', שהוא עשה חסרון ואתה ממלא את החסרון. כי 'אשר ברא אלקים לעשות', הקב"ה ברא את העולם במדת הדין, על מנת 'לעשות' שאתה תתקן ותשלים את החסרונות שיש בבריאה. ותיכף אח"כ כתוב 'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם', ודרשו חז"ל 'באברהם', כי הוא מילא את העולם במדת החסד והרחמים.

לפני דורו של אברהם היו דורשים 'אם הקב"ה אוהב את העניים מפני מה אינו מפרנסם', ולא נתנו צדקה וחסד, וגם נח לא ביקש על דורו, רק אמר להם תוכחה מאה ועשרים שנה, אך לא ביקש רחמים עליהם ונמחו מן העולם, 'עד שבא אברהם אבינו ונטל שכר כולם', כי הוא ביאר 'אשר ברא אלקים לעשות' שהקב"ה ברא עולם מלא חסרונות כדי שיבא האדם וימלא את החסרונות. ועי"ז נתמלא העולם ברחמים, בזכות אתערותא דלתתא של אאע"ה להמשיך רחמים בעולם, עי"ז 'שיתף הקב"ה מדת הרחמים', וכאמור שנשמך תיכף לפסוק 'אשר ברא אלקים לעשות': 'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ביום עשות הויה אלקים ארץ ושמים', הקדים שם הויה לשם אלקים, מדת הרחמים שתמלא ותמתיק את מדת דין דשם אלקים. שע"י יגיעותיהם של בני אדם להמתיק הדין ולהמשיך רחמים בעולם, ממילא כבר לא יהיו חסרונות בעולם, ויילע המות לנצח.

הנצי"ב ב'הרחב דבר' הוסיף כי תכלית כל הבריאה היה לכבוד שמים, כמ"ש 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו', וכתוב בפרשת שלח 'ואולם חי אני, וימלא כבוד ה' את כל הארץ', זהו המהות של 'חי אני' שיתגלה כבודו ית' בעולם. אף שבפועל יש הרבה דברים בעולם שאין בהם כבוד שמים לכאורה, כי הקב"ה 'א"ל מסתתר', ויש העלמה והסתרה בעולם, אלא שהגילוי הוא 'אשר ברא אלקים לעשות', יבא אדם ויתקן את כל הבריאה באופן שיתגלה כבוד שמים מכל צד ופינה שבעולם.

עלו עשרה הרוגי מלכות במחשבת מדה"ד של תחילת הבריאה

ומבואר בספרי חסידות; נועם אלימלך, קדושת לוי, לקו"ה תפילין ה, כז, וכ"כ הרב החיד"א זי"ע בשם רבוה"ק, על דברי חז"ל שבשעה שהראה הקב"ה למשה רבינו את מיתתו של רבי עקיבא 'הראיתי תורתו, הראני שכרו' והראה לו איך הוא נהרג ע"י הרשעים באופן קשה מאד, אמר משה 'זו תורה וזו שכרה?' אמר לו הקב"ה 'שתוק, כך עלה במחשבה'. וביארו רבוה"ק שאלו הנשמות שנהרגו

ברא אלקים לעשות ולתקן את מידת הדין בחסד הנבראים

ומצאנו ביאור פנימי בזה בספרי חסידות; בספר 'שער התפילה' מה'באר מים חיים' זי"ע - המיוסד ע"פ י' לשונות של תפילה, בפרק 'צעקה', וכן ב'אור לשמים' להרה"ק רבי מאיר'ל אפטער זי"ע בפרשת יתרו, וב'תפארת שלמה' בפרשת פינחס, וב'ערבי נחל' פרשת בראשית. וכן בדברי הנצי"ב זי"ע ב'העמק דבר', כל הנביאים הללו מתנבאים בסגנון אחד.

כי 'אשר ברא אלקים לעשות' גנוז הסוד כהא דאמרו חז"ל שבתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, היינו שהבריאה נבראת לכתחילה עם הרבה חסרונות, לא כדי שהחסרונות יישארו אלא כדי שבני אדם יתקנו את זה. וכאותו גוי ששאל את התנא אם מאוסה ומגונה היא הערלה, מדוע ברא הקב"ה את האדם באופן כזה, והשיבו שאע"פ שנברא כן, המטרה היא 'לעשות' שהאדם יתקן את זה וימול את ערלתו. וכמשל התורמוסין שצריך לבשלם הרבה, כך ברא הקב"ה לכתחילה את העולם עם חסרונות כדי שהאדם יתקנו.

כי תיבת 'לעשות' הוא לשון 'תיקון', כמ"ש 'ובן הבקר אשר עשה' ותרגם אונקלוס וכן ברש"י שהוא לשון תיקון. ונמצא שהקב"ה לא חזר בו ממה שעלה בתחילה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין, כי דין הוא ענין של צמצום, שורש החסרונות, שהעולם באמת מלא עם חסרונות, אלא שעמד ושיתף מדת הרחמים שהחסרון יהיה לו אפשרות להתמלא ע"י עבודות בני ישראל, ע"י קיום התורה והמצוות.

אשר ברא אלקים לעשות ולמלא כבוד שמים בכל העולם

וזש"כ 'בראשית ברא אלקים', ואם תשאל מדוע ברא את העולם בשם אלקים מדת הדין, התשובה היא 'בשביל התורה ובשביל ישראל שנקראו ראשית', כשיהודי מסתכל בתורה ומקיים מה שכתוב בה, הרי הוא משלים את החסרון דמדת אלקים. אילו היה הכל נברא לכתחילה באופן מתוקן בשלימות לא היה לנו מה לעשות כאן בעולם ולא היה שייך קבלת שכר כלל.

וכן שאל דוד המלך ע"ה לפני הקב"ה 'ישב עולם לפני אלקים' יתישב העולם ויהיו כולם עשירים, מדוע בראת עניים בעלי חסרונות. השיבו הקב"ה 'חסד ואמת מן ינצרוהו', ברא הקב"ה שיהיה עני ועשיר בעולם, שהעשיר ימלא את החסרון של העני.

וגם על זה הקשה הגוי 'אם הקב"ה אוהב את העניים, מפני מה אינו מפרנסם', והתשובה היא 'כדי שנזכה בהם

וכמסופר על הצדיקים שעסקו בתורה בחביבותא, ונתוועדו לאחר עשרים שנה ותיכף ומיד תירצו זה לזה את הקושיא שהוקשה להם לפני עשרים שנה כשראו זא"ז לפני שנפרדו. כי ברוחניות אין הפסק.

אמנם בנצי"ב כתב ש'לעשות' היה לכבוד שמים, וצ"ע איך נתגלה כבוד שמים בהרוגי מלכות, כשלשונו של רבי חוצפית המתורגמן מלחכת באשפה, אלישע בן אבויה לא היה יכול לעמוד במראה הזה, תחתונים ועליונים שואלים 'זו תורה וזו שכרה', היכן כבוד שמים?

התשובה איננה גילוי כבוד שמים, אלא 'כך עלה במחשבה תחילה'. ולעתיד לבא יתגלה שאכן דווקא עי"ז נתגלה כבוד שמים.

א"א להמתיק הדינים משירדו אלא בשילוח לאומות לבד משבת

ראיתי בספה"ק 'ברית אברם' להרה"ק רבי יוסף משה מזלאז"ץ זי"ע תלמיד המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע ועכ"י, עה"פ 'אשר ברא אלקים לעשות', וכן בביאורו 'באר מים' על הגדה של פסח, ע"פ דברי הרה"ק רבי משה פשעווארסקער זי"ע שלפני שירדה מדת הדין לעולם הזה, עסקו הצדיקים להמתיק את הדינים בשורשם, אך לאחר שכבר ירדה מדת הדין לעוה"ז צריך כבר מקום לחול עליו. ועפ"ז ביאר רבי משה 'ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים', כיון שכבר ירדו מלאכי אלקים להענישו על ברית שכרת עם לבן, 'ויאמר יעקב כאשר ראם, מחנה אלקים זה', כבר ירד מחנה הדין לעולם הזה, מה עושים בכהאי גוונא? 'וישלח יעקב מלאכים אל עשו אחיו'. כי הוא אשם בכל אותו הברית שכרת יעקב עם לבן, לולא עשו גונב ממנו את כל כספו לא היה צריך לעבוד בבית לבן וכו', עם אותו הממון היה יכול להוציא ברגע אחד את כל נשמות האמהות והשבטים ושישים רבוא נשמות ישראל, כשם שהוציאו את נשמת רבקה מבית אביו בתואל, אלא ששלח עשו את אליפז ונשאר יעקב בלי כסף, ולכן היה צריך להיות בביתו עשרים שנה, ולכן היה הברית בגלעד ויגר סהדותא, לכן שלח יעקב את מלאכי מדת הדין אל עשו, שיהיה להם מקום לחול, בבחינת 'ואתן אדם תחתך'.

בתוך דבריו אמר רבי משה, שבשבת קודש נמתקים הדינים אפילו כשכבר ירדו לעוה"ז, וזש"כ וַיִּבְרַךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְקַל מְלֶאכֶתוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת. לעשות היינו לתקן את מדת אלקים.

ועפ"ז ביאר ב'באר מים' בהגדה של פסח 'אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו', לאחר שכבר ירדה מדת הדין לעוה"ז, שכבר עמדו לכלותינו, מה עושה הקב"ה, 'מצילנו מידם', כמ"ש 'ידבר עמים תחתנו', ופרש"י 'ישלח הקב"ה דבר בעמים, תחתנו'.

על קידוש השם, הם הם אלו הצדיקים אשר עלו במחשבה תחילה, כנדב ואביהוא וחבריהם הקדושים, אשר בהם נאמר 'וסביביו נשערה מאד', בהם מדת הדין עד קצה האחרון, עד חוט השערה.

וזש"כ 'ראה שאין העולם מתקיים', רוב העולם אין יכולין להתקיים במדת הדין, אבל ראשי בני ישראל, יכולין לעמוד במדת הדין בלי סיוע דלעילא של שיתוף הרחמים. 'טיהר רבי ישמעאל עצמו והזכיר את השם בסילודין וכו' ואמר להם קבלו עליכם ידידים וכו'. ובשעה שפשטו את עור בשרם לא הרהרו אפילו הרהור קל ח"ו. וכששאלו תלמידיו את רע"ק 'רבינו עד כאן?' אמר להם 'כל ימי הייתי מצטער מתי תבא לידי ואקיימנו'.

וזש"כ בו 'שתוק, כך עלה במחשבה', כי אצלו העולם מתקיים במדת הדין, כאשר עלה במחשבה לפניו ית' בתחילה לברוא את העולם במדת הדין. וכן פירשו 'כך עלה במחשבה' שתמיד היתה מחשבתו למסור נפשו על קידוש השם.

סיבב סיום הריגתו בברא אלוקים בלא המתקת לעשות דרחמים

ובזה מבואר מדוע נהרג הצדיק האחרון מעשרה הרוגי מלכות אחר תיבת 'אלקים' ולפני תיבת 'לעשות', כי הקב"ה ברא את העולם במדת הדין, ולא הספיק רבי אלעזר לומר 'לעשות'. בכך גילה הקב"ה פשט בעשרה הרוגי מלכות, שהאחרון שבהם נהרג בעש"ק לפנות ערב בשעה שכבר יכולין לומר קידוש, אילו היה אומר קידוש בשבת, לא היה נהרג, כי בשבת אין מדת הדין, אך בערב שבת עדיין 'ברא אלקים', וכל זה עשה כדי 'לעשות'.

כי כל מדת הדין נעשה רק ע"י הקב"ה ולא ע"י הרשעים, כמו שאמרנו אתמול במנחה פ' אֶתָּה ה' בָּאֵשׁ הִצַּתָּהּ. לא טיטוס וחבריו אלא 'אתה השם', כמו כן עשה ה' שסיום עשרה הרוגי מלכות יהיה בתיבת 'אשר ברא אלקים', שהכונה שהקב"ה ברא את העולם במדת הדין, ולא הספיק לומר 'לעשות' שהוא ענין המתקת מדות הרחמים, כי אלו הצדיקים אין זקוקים להמתקה של 'לעשות', אלא הם בסוד 'שתוק, כך עלה במחשבה'.

וכמו שביארנו בערב ת"ב הא דאמרו חז"ל במס' תענית 'ולא הספיקו לומר יצמיתם ה' אלקינו עד שבאו הגויים והרגום', לא הספיקו לסיים את השיר של יום, מה שנהרגו בין שתי 'יצמיתם' מסביר את רצון ה' באותו ענין. כך רבי אלעזר בן שמוע.

ובמהרה בימינו יקום רבי אלעזר בן שמוע לתחיה וימשיך לומר קידוש במקום שהוא אוחו, ויאמר 'לעשות'. כי אלפיים שנה אין להם רשות להפסיק בין 'אלקים' ל'לעשות'.

והוסיף ב'בני יששכר' שכשאדם מסתכל על השמים בלילה, הוא רואה 'אש שחורה', [וכ"כ הרמב"ם בהל' יסודי התורה שהאש היסודית היא שחורה] ואח"כ רואה את הלבנה, היא 'אש לבנה', כי מהיכן היא לבנה ממה שמאיר בה השמש שבוער בה אש נוראה, הרי שהלבנה ממתקת באש לבנה את האש שחורה.

ימי בין המצרים הם סוד אש שחורה, במוצאי תשעה באב מקדשין הלבנה, שהיא באה להמתיק את הדין באש לבנה. בסוד הויה הוא האלקים.

ההמתקה היותר גדולה בכו"ס רל"ב ד'יה"י או"ר

ההמתקה השלישית לשם אלקים מבואר בכתבי האריז"ל עה"פ 'ויאמר אלהים יהי אור', ויאמר הוא ענין אמירה רכה, איך לא כתוב 'וידבר אלקים', אלא שיש 'יהי אור' בגימ' רל"ב. כמנין ד' שמות הויה ב"ה, ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, [יו"ד ה' וי' ה' יוד ה' ו'א' ה' יוד ה' ו'א' ה'א. יוד ה' ו' ה'ה]. ויאמר אלהים, כי כו"ס בגימ' אלהים, אך כשתמלא את הכוס שיהיה כוס יין מלא, כזה: כף ו' סמך, גם הוא בגימ' רל"ב. וזהו המתקת שם אלקים, למלאות כוס מלא שיהיה כמנין רל"ב, כל מילויי שם הויה ב"ה שם הרחמים.

רמז שלשתן בבראשית א'ת השמים ואת הארץ יהי אור

וכתב העטרת ישועה ברוח קדשו, ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא, בא הכתוב ללמדינו איך להמתיק שם אלקים בג' אופנים קדושים הללו.

א. בראשית ברא אלקים. היא ההמתקה ראשונה להקדים אותיותיו ונעשה אכדט"ם. בראשית היינו לפני אותיותיו. ב. את השמים ואת הארץ ר"ת אה"וה, היא אש לבנה הממתקת אש שחורה. אך עדיין יש חושך ותהו ובוהו. צריכין להמתקה השלישית:

ג. ויאמר אלקים יהי אור, להמתיק שם אלקים ע"י 'יהי אור' בגימ' רל"ב כמנין כו"ס במילואו. ויהי אור, כי נמתקו הדינים בשלימות.

אשר ברא אלוקים לעשות המתקת הדינים בהנך ג' אנפי

ועתה נצרף ג' ההמתקות בחדא מחתא: אכדט"ם, אה"וה - אל'הים, הויה - אלקים, בגימ' עש"ה, וזש"כ אשר ברא אלקים לעשות, ג' שמות אלקים כתובים בפרשת ויכול, ג' אלקים הללו אתה צריך להמתיקן ע"י עש"ה הנ"ל, וזהו רמז 'לעשות', תמתיק שם אלקים ע"י הקדמת אותיותיו לאכדט"ם, וע"י אש לבנה דאה"וה, וע"י כו"ס מלא.

כמו שהדת ניתנה בשושן הבירה, לאחר שכבר נכתבו האגרות וירדו הדינים בעוה"ז, אי אפשר להשתיקם ולבטלם לגמרי, כי צריך מקום שיחול בו הדין, ולכן 'ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם'.

אבל בזמן של עשרה הרוגי מלכות, לא היה בחינת 'ואתן אדם תחתיו'. אף שבברייתא דרבי ישמעאל כתוב שכן היה 'אדם תחתיו' וכל ענין עשרה הרוגי מלכות היה רק למראית העין, וכמבואר ברבינו בחי, אך לפי הנראה כן נהרגו י' צדיקים האלה, שאל"כ איך בכינו אתמול בדמעות שליש ב'ארזי הלבנון' וב'אלה אזכרה' ביוה"כ.

אך כשבא יום השבת קודש, ויהודי עומד עם הכוס ואומר 'אשר ברא אלקים לעשות' ומודה ומהלל להשי"ת על שנתנו לו להשלים תיבת 'לעשות', באותה שעה נמתקים כל הדינים.

המתקה ראשונה של שם אלקים באותיות הקודמים

ועתה נבאר דבר פנימית ע"פ סוד וחשבון קודש. בספה"ק 'עטרת ישועה' ביאר ע"פ מש"כ בכתבי האריז"ל ג' אופני המתקת לשם אלקים מדת הדין, המתקה אחת היא בכונה הידועה מל"ג בעומר, להקדים אותיות אלהים באותיות אכדט"ם, והוא בגימ' ע"ד כמנין בטחון, בטחו בה' עדי עד. כי אותיות א'ם' אין לפנייהם אות אחרת, לה"י נהפך לכד"ט בגימ' ג"ל שהוא המתקת ל"ג בעומר. וכן אומרים בתיקון חצות 'מתי אבוא ואראה פני אלקים', אותיות לפני שם אלקים, והוא אכדט"ם. כליל ל"ג בעומר עומדים בשם אלקים ב'למנצח בנגינות', ובקדושת היום נמתק הדין בשם אכדט"ם.

המתקה שניה בשם אה"וה דאש לבנה ע"ג שחורה

המתקת נוספת לשם אלקים מובא בסידור האריז"ל בכונת יוה"כ, להמתיקו בשם קדוש 'אה"וה' הוא שם הדעת היוצא מר"ת 'את השמים ואת הארץ', והוא עולה בגימ' טו"ב. ובספה"ק 'מאיר עיני חכמים' על חנוכה האריך מאד בסוד שם קדוש זה.

ובזה נמתק שם אלהים, כי בפשוטו הוא בגימ' פ"ו, ובמילוי כזה אלף למ"ד ה"י יו"ד מ"ם הוא בגימ' ש'. יחד עם אות א' של אלקים הוא בגימ' א"ש, סוד אש שחורה, וצריכין להמתיקה ע"י אש לבנה.

וזה שאומרים בנעילה 'הויה הוא האלקים' ז' פעמים, בין שם הויה לשם אלקים כתובים ד' אותיות אה"וה' הוא שם הדעת. הוא ממתיק שם אלקים ונמתקים הדינים. כי ז' פעמים הויה ועוד ז' פעמים אה"וה בגימ' א"ש, וזוהי אש לבנה ממדת הרחמים הממתקת אש שחורה הנ"ל.

אשתקד למדנו בעש"ק נחמו בשיטת הרי"ף שבברכת המזון אומרים בשבת 'נחם' ולא 'רחם', כי יש לשבת קודש שייכות מיוחדת עם הנחמה.

וכדי להבין קשר ענין הנחמה עם השבת, נרחיב בביאור הענין מתוך דברי רבותינו הראשונים, ע"פ מש"כ בספר 'שרת' לאחד מחכמי ורבני אמריקה שליט"א.

הלוא אין המדרש של 'זה ינחמנו' והשם של 'נח' שווים?

בסוף פרשת בראשית כתוב 'ויקרא את שמו נח לאמר זה ינחמנו', ובמדרש ורש"י תמהו מה ענין 'נח' ל'ינחמנו', נח לשון מנוחה, ונחמה הוא שעלה בלבו מחשבה אחרת, וז"ל המדרש 'לא המדרש הוא השם ולא השם הוא המדרש, לא הוה צריך קרא למימר אלא נח זה ינחמנו או יהא שמו נחמן ע"ש זה ינחמנו. אלא בשעה שברא הקב"ה את אדה"ר השליטו על הכל, הפרה היתה נשמעת לחורש וכו', כיון שחטא פרקו השוורים עול בני אדם, **כיון שבא נח, נחו**.

וצ"ע מה תירץ המדרש על קושייתו, והרי הקשה ש'נח' לשון מנוחה ולא לשון נחמה, ואיך נתישב הענין ע"י שהפרה הסכימה לשמוע לקול החורש, מה ענין נחמה לזה?

יניח ממנו את כל עצבון ידינו וטעם הלשון נופל על השם

רש"י מפרש 'זה ינחמנו' אינו לשון ניחום אבלים, אלא כשתי תיבות 'זה יניח ממנו': 'זה ינחמנו' - יניח ממנו את עצבון ידינו עד שלא בא נח לא היה להם כלי מחרישה והוא הכין להם והיתה הארץ מוציאה קוצים ודרדרים כשזורעים חטים מקללתו של אדה"ר ובימי נח נחה וזהו ינחמנו. ואם לא תפרשוהו כך אין טעם הלשון נופל על השם ואתה צריך לקרות שמו מנחם. ברש"י מציע שם מנחם ובמדרש מציע שם נחמן. אך לא 'נח' שהוא לשון הנחה. אלא שהפירוש הוא 'יניח ממנו'.

ינחמנו לשון נחמה וקראו נח שדרך הכתובים לקצר

ובמפרשים כן פירשוהו לשון נחמה, כיון שיבא מנוחה תהא נחמה. וכ"כ רבינו בחיי שבאמת שמו ע"ש הנחמה ומה שנקרא נח 'כן משפט הכתובים להשמיט ולקצר', והביא כמה דוגמאות לכך, וכ"כ ברלב"ג, שמואל הנביא נקרא כן משום 'כי מהויה שאלתיו', וא"כ היה צריך לומר 'שאול' איך הוסיף לו אות מ'. וכן 'ראובן' 'כי ראה ה' בעניי', היכן נעלם 'השם'. הרי שכאן הוסיף מ' וכאן החסיר ה', כך שם נח חסר בו מ' דנחמה.

ובאמת שבשמואל מתורץ ע"פ מש"כ 'כי מהויה שאלתיו', אות מ' דשמואל היא ע"ש תיבת 'מהויה'. וכ"כ המפרשים כי תיבת 'שמואל' הוא כמו 'שאול מא'ל'. וכן בשם ראובן

ולכן נהרג רבי אלעזר בן שמוע 'באחרונה' לכל עשרה הרוגי מלכות לפני תיבת 'לעשות', רק בתיבת 'אלקים', שהם היו בסוד 'בתחילה עלה במחשבה לברוא במדת הדין'. ולא הספיק לומר לעשות.

ה'ישמח משה' זי"ע מבאר ששאלו תלמידיו את רע"ק 'רבינו עד כאן? מדוע אתה מפסיק ב'אחד', ימשיך נא רבינו ויאמר 'ואהבת את ה' אלקיך' מאלו התיבות יוצא שם קדוש בס"ת 'תכ"ה' שבו הרג משה רבינו את המצרי, וכך גם אתה תהרוג את הרשע. אמר להם רע"ק, כל ימי הייתי מצטער מתי תבא לידי, אינני מצפה להמתקה או להרוג את הגוי, וכרבי אלעזר בן שמוע שאינו מסיים 'לעשות', אלא בשם 'אלקים', כך היתה גזירת עשרה הרוגי מלכות. אבל אנו בני ישראל ברחמי ה' משלימים את הפסוק דלא פסקיה משה, ואומרים 'לעשות', בהמשכת חסדים ורחמים על כל בני ישראל.

שבת מלנחם ונחמה קרובה לבוא שמתנחם משתעבד שבת

אי' בשו"ע סי' רפ"ז שאין מנחמין אבלים בשבת, וכתב ב"ח בשם מהרש"ל שאומר לו 'שבת היא מלנחם, ונחמה קרובה לבא'. כלומר שהשבת קודש בעצמה היא היא תנחמנו.

יש מדרש בשם 'משנת רבי אליעזר', לרבי אליעזר בן רבי יוסי הגלילי שאמרו עליו חז"ל 'בכל מקום שאתה מוצא דבריו של רבי אליעזר בן רבי יוסי הגלילי באגדה, כוף אזנך לשמוע', גדולה היא השבת שאין האבל רשאי להתנחם עד שתעבור עליו השבת.

וכמו שאין הערל נמול עד שתעבור עליו השבת, כמ"ש בזוה"ק 'עד דחזי פני מטרוניתא'. וכמו שאין הבהמה כשרה להקרב לפני שעבר עליה השבת, כך אין האבל מקבל נחמה עד שיעבור עליו שבת.

דא יום השבת שהוא עולם הנשמות ועולם הנחמות

ואפילו אבל שהתחיל ימי אבלותו במוצ"ש, בשבת בבוקר עד אחר התפילה יש לו עדיין דיני אבלות לגבי דברים שבצנעא, שאין האבל רשאי להפסיק אבלותו לפני שירגיש טעם שבת.

הרי שכל הנחמות שניחמוהו בימות החול, חסר בהם נשמה, הנשמה של הנחמה תבא בשבת קודש. כי יש בשבת כח של נחמה.

וכ"כ בהקדמת הזוה"ק דף א': הנצנים נראו בארץ וקול התור נשמע בארצנו, בארצנו דא יום שבת דאיהו דוגמת ארץ החיים, שהוא עולם הבא, עולם הנשמות **עולם הנחמות**.

על בשורות טובות הטוב והמטיב, ועל בשורות רעות דיין האמת, בעולם הבא כולו הטוב והמטיב, וכתב הצל"ח בשם המגיד מבראד זי"ע שבעולם הבא יכירו למפרע שבכל מה שאמרו דיין האמת צריך לברך עליהם 'הטוב והמטיב'. ולא רק שהחסרון בעצמו מתמלא, אלא שמקבל הסתכלות אחרת, וזהו שבת נחמו.

'נחמו נחמו עמי', לא רק לאחר תחיית המתים שיחזיר לנו את האבדות, אלא שנקבל הסתכלות אחרת על החורבן עצמו. וכמו שאמרו התנאים לרבי עקיבא 'עקיבא נחמתנו, עקיבא נחמתנו', עוד בשעה ששועלים יוצאים מבית קה"ק. כי רואים שרק האש שחורה יכולה לגלות את האש לבנה. וכ"כ החת"ס שכך הוא סדר בנין ירושלים, בתחילה בכינו בין המיצרים, ואח"כ מתנחמים למפרע להבין את המציאות בהסתכלות גבוהה יותר.

שבת היא מלנחם למפרע בידיעת השם של מעין עוה"ב

מכיון שלעולם הבא אומרים על הכל 'הטוב והמטיב', הרי שגם שבת שהיא מעין עוה"ב 'שבת היא מלנחם, ונחמה קרובה לבא', כי שבת עצמה היא מנחם. וזה שאומרים רק בשבת קודש 'והראנו ה' אלקינו בנחמת ציון עירך', כי שבת יש בה כח של עוה"ב שהוא שורש הנחמה.

נח נשלח לעולם לשתי שליחותיו, להוכיח את בני דורו ולבקש רחמים על בני דורו, וכמ"ש בזה"ק שהוכיחוהו 'רעיא שטיא' על שלא ביקש רחמים על דורו. ולכן היה שמו חסר, כי רק הביא לעולם כלי חרישה שיוכלו לעשות מלאכה כראוי, וגילה רק חלק ה'נח' שבשמו, ולכן לא נקרא שמו נחמן או מנחם, כי רק 'נח מצא חן', לא מצא לשון נחמה בשמו, אילו היה מבקש רחמים על בני דורו, ולא היה עוצר ב'אשר ברא אלקים' אלא היה ממשיך 'לעשות', להמתיק כל הדינים כנ"ל, אזי היה מביא נחמה של רחמים לעולם, כאברהם אבינו בדורו.

למך נביא גדול היה, וראה שמה'נחמן' שלו ישאר אך נח, אף שקיבל מהקב"ה כלים להיות 'זה ינחמנו' גם ע"פ דרך הנחמה, אלא שנשאר רק בחלק התוכחה ולא מילא את חסרון הדין ע"י הרחמים.

רש"י פירש איך היה נח בעצמו מבין את שמו, 'זה ינח ממנו', אך אילו היה בוחר לשמוע את שמו כפירוש הזוה"ק והספורנו שהוא לשון נחמה, היה נקרא נחמן או מנחם.

וזהו הבחירה שלנו בכל שבת ושבת, אם לקיים רק את חלק המנוחה הגשמית, או גם לזכות 'לדעת כי אני הויה מקדישכם'. לעשות כולו תורה בנעימות. מי שהיה ישן במטתו כל השבת, אינו חייב כרת, זכה לחלק ה'נח' שבשבת אך לא לחלק ה'נחמן' שבשבת. ולזאת נהגו הצדיקים

לא שייך להזכיר שם הויה בשם אדם, וכמו שאות ה' רומז על שמו ית' גם אות ו' כך. וא"כ 'וישאר אך נח' מדוע לא נקרא בשם נחמן או מנחם אם הכונה 'זה ינחמנו' הוא ע"ש הנחמה?

מתנת שבת למנוחה גשמית ולידיעת השם בנשמה יתרה

ומבואר בזה"ק שיש בכל שבת קודש שני ביטויים, האחד גשמי והאחד רוחני. וכ"כ בגמ' שבת 'הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו, שנאמר לדעת כי אני הויה מקדישכם, אמר הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גזי ושבת שמה, לך והודיעם', והקשו בגמ' והרי מילתא דעבידי לגלויי אין צריך לספר, ותימצו שבשבת יש גם מילתא דלא עבידי לגלויי, וביאר מהרש"א שחלק המנוחה הגשמית של שבת עתיד להתגלות, וזה דבר פשוט ומובן, שהאדם עבד קשה כל השבוע, ובשבת קודש יש לו מנוחה. כשמודיעים לפועלים שנותנים להם יום חופשה, לא צריך לספר להם עוד, זה מציאות של חופשה.

מה שצריך משה להודיעם הוא רק משום 'דמתן שכרה לא עבידי לגלויי' וביאר מהרש"א שהכוונה על הנשמה יתירה שאיננה עתידה להתגלות.

שבת קודש מרומם את הדעת של האדם, לדעת כי אני הויה מקדישכם, וזה אינו שייך כלל להמנוחה הגשמית. וכמ"ש בתנא דבי אליהו שאדם עושה מלאכה כל ששה ונח בשביעי, נתרצה עם בניו ועם בני ביתו. בני הבית לא ראו אותו כל השבוע, ובשבת הוא יושב במנוחה ומדבר עם בני הבית. וזהו מצד הגשמי.

ובהמשך אמר שם 'אמר הקב"ה לישראל, אמרתי לא ימוש ספר התורה הזה מפיק, שבת יעשה כולו תורה'. זהו החלק הרוחני שבשבת. הנשמה היתירה, ההבנה הפנימית שיש בשבת קודש. לדעת כי אני הויה מקדישכם. מעין עולם הבא.

בפרשת כי תשא מפורש שיש ב' החלקים האלה בכל שבת: א. פִּינִי וּבִינִי פִּינִי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעָלְמָא פִּי שְׁשֵׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיְנַפְּשׁ: ב. וְאֶתָּה דַּבֵּר אֶל פִּינִי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֵךְ אֶת שְׁבִתִּי תִשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא פִּינִי וּבִינִיכֶם לְדִרְתִּיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשְׁכֶם.

השלים נוח רק את מנוחת השבת וחיסר את נחמת השבת

ובזה"ק מבואר ששורש שם 'נח' הוא ע"ש השבת, אך הוא רק על חלק המנוחה הגשמית. אך ההטבה השניה של שבת היא הנחמה הרוחנית, וזהו מעין עולם הבא יום שבת מנוחה. כמ"ש בגמ' פסחים נד 'בעולם הזה אומר

ביהמ"ק 'ציון שדה תחרש', שם דייקא נקבל שבת, ונראה את ביהמ"ק השלישי.

אם אתה מקבל את השבת רק כמנוחה מעבודה, כל הדיבורים האלה נשמעים לך כדמיונות. אם תקבל את השבת באופן של 'לדעת כי אני הויה מקדישכם', תזכה בשבת קודש להכרה והשלמה ונחמה למפרע.

אין זכירת ירושלים דשבת צער אלא נחמה ואי"צ להסיר הסכין

כתב הבית יוסף שיש להזהר בברכת המזון לכסות את הסכין או להסירו מן השלחן, והטעם השני מובא בשם רבינו שמחה שפעם אחת היה יהודי שבברכת רחם נא נזכר בחורבן ביהמ"ק ותקע את הסכין בלבו מרוב צער. וכתב הב"י 'לפי הטעם הזה לא ידעתי טעם לחלק בין שבת לחול', ולכן צריך לכסות גם בשבת. אך מנהג העולם שאין מעבירין הסכין מהשלחן בשבת. וכתב השלה"ק בשם תולעת יעקב שבשבת קודש כשנזכרין בירושלים עיה"ק אין זה גורם לך לתקוע את הלב בסכין, כי אתה מסתכל על ירושלים בעיני רבי עקיבא, רק השתוקקות וגעגועים לביהמ"ק השלישי, ולא צער וסכנים.

כי בימות החול אין לנו טעם עוה"ב, כשנזכרים בביהמ"ק הראשון והשני שנחרבו, יש סכנה בראיית סכין, אך בשבת שטועמים טעם ביהמ"ק השלישי, אין סכנה בסכין, כי 'הראנו ה' אלקינו בנחמת ציון'.

אם אדם לוקח את השבת רק כמנוחה גשמית, הרי שלא קיבל את הנחמה, וא"כ הסכין סכנה לו. אך אם זוכה ל'אחד משישים בעוה"ב' וביאר מהרש"א זי"ע שאחד משישים אין לו ביטול עולמית, אנו מקבלים כבר עכשיו בשבת אחד משישים מההסתכלות דלעתיד, 'אז ימלא שחוק פיננו... היינו כחולמים'.

'זה ינחמנו', לא כפירוש רש"י ע"פ מעשיו של נח, אלא ע"פ כונת למך שהוא ינחמנו. וכך הוא השבת, 'ונחמה קרובה לבא', 'אשר ברא אלקים לעשות' להמתיק את הדין ולהמשיך חסדים. וזה שאמרו חז"ל שאין האבל מתנחם רק בשבת.

ייתי ויחמניה בנחמת ציון שיראנו בשבת ללא חבלי משיח

עוד מבואר בספה"ק איך אומרים 'והראנו ה' אלקינו בנחמת ציון', והרי אמוראים קדושים אמרו 'ייתי ולא אחמיניה?' ביקשו שלא לראות בנחמת ציון. כי הם חששו מחבלי משיח. אלא שמבואר בגמ' שאם אדם מקיים סעודות שבת כראוי, הרי הוא ניצול מחבלי משיח, 'כל המתענגים בה יזכו לרוב שמחה, מחבלי משיח יוצלו לרווחה', ממילא כבר יכולין לבקש לראות בנחמת ציון עירך. ייתי ואחמיניה.

שכמעט לא ישנו בשבת קודש, אף שהוא תענוג, לא רצו להפסיד את חלק ה'נחם' שבשבת, ויש בכלל מאתיים מנה, כלשון המשנה, שם משמעון, גד מגדיאל, נח מנחמן. מי שיש לו חלק הנחמן כראוי מוותר על חלק הנח.

כשם שמבואר בזוה"ק שנח נקרא ע"ש השבת, כשם שהיה לו לנח בחירה אם להיות רק 'נח' או גם 'מנחם', כך יש לכל יהודי בחירה איך לקבל את השבת, כמנוחה גשמית או כנחמה של נשמה. וזאת עלינו לבקש מהשי"ת רחמים, שלא נהיה אנן כרעיא שטיא, אלא נזכה גם לחלק הנחמה. כשיבא משיח צדקינו, ישב איתו בצד, נח בין שמונה נסיכי אדם, ובאמצע ישב מנחם הוא משיח בעצמו, לא רק יביא מנוחה לעולם אלא נחמה של נשמה, הסתכלות למפרע על כל הגלות שלא היה גלות כלל.

נחמו נחמו עמי בכפליים, לא רק יהיה לך טוב מכאן והלאה, אלא תבין למפרע שלא סבלת כלל. בדור שלנו קשה לצייר לעצמנו איך יתכן שאשוויוץ אינו דבר רע אלא טוב, אך ברור לנו שעתיד להתגלות לנו כך. כי גם במצרים היו מספידים את הילדים שנשלכו ליאור, ואחר כמה שנים באו בחורים גדולים הביתה. רבבה כצמח השדה נתתיך. אין לנו השגה איך יפרש לנו הקב"ה את הגלות למפרע בנחמה בכפליים. אך זהו ענין הנחמה.

'שבת היא מלנחם ונחמה קרובה לבא', כי השבת קודש יש לה במהותה מתנה טובה מעין עוה"ב, לדעת כי אני ה' מקדישכם, לכן יש בה נחמה לנשמה.

התנערי מעפר במבט של נחמת השבת בתוך חורבן השדה

הג"מ רבי שלמה אלקבץ זי"ע סידר לנו פיוט לכה דודי לקבלת שבת, בתחילה ובסוף הוא מדבר מענין השבת, אך באמצע הוא מנחם את השכינה הק', מקדש מלך עיר מלוכה קומי צאי מתוך ההפיכה, התנערי מעפר קומי.

אינו מדבר מימות המשיח אלא מעכשיו בשעה זאת, אתמול ישבת על הארץ ובכית על ביהמ"ק, עתה הגיע שבת נחמו, התנערי מעפר קומי. תקבל הסתכלות אחרת על המציאות.

וכן הוא בזמירות שבת: אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל, ביום השבת שישו ושמחו, אף שעדיין שועלים מסבבים בביהמ"ק, אלא שאתמול היה לנו עיניים של רבי אליעזר ורבי יהושע, ישבנו וגם בכינו, אך עתה בשבת קודש, אנו מקבלים את העיניים של 'רבי עקיבא נחמתנו', עוד ישבו זקנים וזקנות, וילדים משחקים ברחובותיה.

'לכה דודי', הוא ע"ש מש"כ בשיר השירים 'לכה דודי נצא השדה' שהכונה על הגאולה, נצא השדה, במקום שנחרב

עש"ק פ' עקב י"ח אב תשפ"ו

פרקי אבות פרק ד'

ר"ת	בעלזא	מוצש"ק	דה"נ	ירושלים
8:53	8:31	8:16	7:01	ירושלים
8:51	8:29	8:18	7:16	בני ברק
8:54	8:32	8:19	7:09	חיפה
8:51	8:29	8:18	7:17	אשדוד
8:52	8:30	8:17	7:00	בית שמש
8:52	8:30	8:17	7:18	קרית גת
8:54	8:32	8:18	7:12	נוף הגליל

כי אתה הוא בעל הנחמות באותה מציאות מכאן ולהבא למפרע

'כי אתה הוא בעל הישועות ובעל הנחמות', ביאר השפ"א זי"ע 'בעל הנחמות', אין אתם מנחם כנחמתן של בני אדם שאין מתקנים את העבר למפרע, הנחמה שלך שיש לך בעלות לתקן גם את העבר למפרע.

ולכן התענינו ביום ט' אב ולא ביום י' אב, אף שהשריפה עצמה היתה ביום י' אב, אלא שיום 'יריית החץ' היה ביום ט', האדם היורה חץ, אין לו עוד שליטה עליו, אך הקב"ה יורה חץ ומחזירה, שמנחם אותנו למפרע, כי אתה הוא בעל הנחמות, וזהו הכח הגדול של שבת נחמו הבא עלינו לטובה אמן ואמן.

זמני השיעורים:

שיעור בפרשת השבוע	א' ו' 09:15
שיעור תלמוד בבלי	א' ו' 10:45
שיעור במשניות	א' ה' 11:45
שיעור תלמוד ירושלמי	א' ה' 19:45
שיעור נביאים וכתובים	א' ה' 20:40
רמב"ם יד החזקה	א' ד' 21:45
שיעור ביאורי תפילה	יום ה' 21:45

מספרי קול הלשון בארץ ובעולם:

מספר ישיר לשיעורי הרב רייזמאן:

אידיש - 03-6171105 | עברית - 03-6171106

ארה"ב - 7185591035

מספרי קול הלשון בארץ ישראל:

03-6171111 | *6761

+442081917000	אנגליה
+17185215231	ארה"ב
+33980091256	צרפת
+61390216884	אוסטרליה
+27115680938	דרום אפריקה
+41445087456	שווייץ
+31208932952	הולנד
+52(55)41613064	מקסיקו
+5144469513	קנדה
+32(3)8080388	בלגיה
+541152198855	ארגנטינה

מרכזיה קול הלשון: 073-2828268
www.kolhalashon.com | support@kolhl.com

שיעורי בין הזמנים

קיץ תשפ"ו

מיום שלישי י"ד מנ"א

עד יום שני מנ"א

לא יתקיימו שיעורים

השיעורים יתחדשו כרגיל בעזה"י

ביום שלישי כ"ח מנ"א

העלון הבא יופיע בעזה"י

ביום חמישי ל' מנ"א פרשת שופטים

בימים שלישי רביעי וחמישי

כ"ח - ל מנ"א בשעה 04:02

בערב יתקיימו בעזה"י מצגות

על ספר איוב לרגל סיום

לימוד הספר בשיעורי הנ"ך

בברכת

"וקווי השם יחליפו כוח"

להערות והצטרפות לפנות למייל: yy5470@gmail.com | 5387234@gmail.com

לע"נ הרה"ח ר' אשר זצ"ל בהרה"ח ר' אברהם יהודא הי"ד (י"ז אדר תשע"ג)
לע"נ מרת אסתר דרייזיל ע"ה בת הרה"ח ר' שלו זאב צוק"ל (י"ח שבט תשל"ז)
לע"נ הרה"ח הר"ר בנימין מאניש זצ"ל בהרה"ח ר' ישראל זצ"ל (ד' ניסן תשע"ה)
לע"נ מרת שפרה ברכה ע"ה בת הרה"ח ר' נפתלי צבי זצ"ל (ג' תמוז תשפ"ג)

